

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І. І. МЕЧНИКОВА

На правах рукопису

ДОЛБІНА КАРІНЕ ДАВИДІВНА

УДК [811.111:811.161.1:811.161.2]'373.2:165.194(043:5)

**КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ЗООНІМНИХ ПРОПРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ**

10.02.15 – загальне мовознавство

ДИСЕРТАЦІЯ

на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Науковий керівник:

Карпенко Олена Юріївна,

доктор філологічних наук, професор

ОДЕСА – 2014

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1.	
ЗООНІМНА ПРОПРІАЛЬНА ЛЕКСИКА:	
ПРОБЛЕМИ НАУКОВОГО ВИВЧЕННЯ.....	10
1.1. Сутність і диференційні ознаки зоонімів.....	10
1.2. Денотатно-номінативна класифікація зоонімів.....	18
1.3. Мотиваційна структура та шляхи походження зоонімних пропріативів.....	26
1.4. Структурні особливості зоонімів.....	46
Висновки до розділу 1.....	53
РОЗДІЛ 2.	
МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗООНІМІВ.....	57
2.1. Методологічна основа дослідження.....	57
2.2. Методика дослідження функціонування зоонімів у мові та мовленні.....	60
2.3. Методика дослідження функціонування зоонімів у ментальному лексиконі.....	68

Висновки до розділу 2.....	88	
РОЗДІЛ 3.		
СТРУКТУРА ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗООНІМІЧНОГО ФРЕЙМУ У НОСІЇВ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВ.....		96
3.1. Асоціативне навантаження зоонімних пропріальних одиниць.....	96	
3.2. Узуальний складник індивідуального зоонімного фрейму.....	104	
3.3. Віртуальний складник індивідуального зоонімного фрейму.....	115	
3.4. Сакральний складник індивідуального зоонімного фрейму.....	124	
Висновки до розділу 3.....	133	
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	139	
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	153	
ДОДАТОКИ.....	174	

ВСТУП

У реферованому дисертаційному дослідженні здійснено комплексний аналіз когнітивних аспектів функціонування зоонімних пропріальних одиниць.

В останні десятиріччя постійно зростає кількість наукових розвідок, які присвячено когнітивним аспектам буття власних назв, що пов'язано з бурхливим розвитком когнітивно-дискурсивної наукової парадигми. Когнітивна ономастика як напрям цієї парадигми виокремилася лише на початку ХХІ ст., переважно вивчаючи концептуалізацію та категоризацію власних назв на вході у ментальний лексикон людини, їх трансформацію та концептуалізацію на виході в акт комунікації, а також всі аспекти ментального буття онімів.

Увагу до проблем природи, систематизації та класифікації власних назв приділяли такі видатні вчені, як Д. Г. Бучко, В. М. Горбаневський, В. О. Горпинич, А. Г. Гудманян, В. М. Калінкін, Ю. О. Карпенко, В. В. Німчук, Є. С. Отін, Н. В. Подольська, О. В. Суперанська, В. І. Супрун, М. М. Торчинський, В. П. Шульгач та багато інших. Зокрема, зоонімичну лексику, особливості структури зоонімів, їх семантику, мотивацію, походження вивчали такі визначні ономотологи, як О. Л. Кирилюк, С. Л. Ковтюх, Р. А. Коутс, Н. Г. Рядченко, М. І. Сюсько, Я. М. Шебештян та інші. Дослідження буття онімів у ментальному лексиконі людини започаткували Т. Бреннен, С. Бредарт, Т. Валентайн, Н. Д. Голєв, Л. М. Дмитрієва, О. Ю. Карпенко, В. Ю. Неклесова, Г. В. Ткаченко.

Актуальність дисертаційної роботи зумовлена тим, що з ряду причин когнітивні процеси концептуалізації та категоризації власних назв, попри велику увагу до них дослідників, досі не вивчалися на матеріалі зоонімів. Всебічне вивчення структури, семантики, мотивованості зоонімів, одночасно з дослідженням їх концептуалізації та категоризації у ментальних лексиконах носіїв

української, англійської та російської мов сприятиме визначенню універсальних та етноспецифічних рис різномовних зоонімічних концептосфер в українській, англійській та російській мовних та концептуальних картинах світу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах планової наукової теми кафедри граматики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова «Когнітивно-дискурсивна категоризація різномовних й мовленнєвих явищ в синхронії та діахронії» (Держ. № 0113U002692, № 102 наказ по ОНУ № 3946 18 від 23.10.2012 р.). Тема дисертації затверджена вченою радою Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (протокол № 9 від 28.05.2013).

Об'єктом дослідження є зоонімічна пропріальна лексика англійської, української та російської мов.

Предмет дослідження становлять структурно-семантичні та когнітивні особливості буття зоонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі носіїв англійської, української та російської мов.

Метою роботи є всебічний аналіз зоонімічних пропріативів, зокрема механізмів їх концептуалізації та категоризації. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- описати специфіку зоонімної лексики у мові та мовленні з урахуванням структурних та семантичних особливостей;
- з'ясувати форми та особливості функціонування зоонімів у ментальному лексиконі індивіда;
- встановити способи організації зоонімів у ментальному лексиконі;

- сформувати та схарактеризувати асоціативне поле зоонімічних концептів;
- виокремити гештальтні ядра асоціативних полів зоонімів;
- встановити спільне та відмінне зоонімічних фреймів у носіїв англійської, української та російської мов.

Матеріалом дослідження послуговували 3000 зоонімів (по 1000 англійською, українською та російською мовами), а також матеріали двох вільних асоціативних експериментів (загальна кількість отриманих асоціативних реакцій складає відповідно 758 та 2623).

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань у дисертації використано всі три види **методів**: загальнонаукові, лінгвістичні й ономастичні. Серед загальнонаукових методів було використано методи таксономії та систематизації, за допомогою яких було відібрано та систематизовано матеріал дослідження, зокрема для разбудови денотатно-номінативної класифікації зоонімів. Завдяки методу побудови гіпотези нами було зроблено припущення щодо ознак та закономірностей існування зоонімів, їх диференційних ознак, наслідків процесів концептуалізації та категоризації у ході когніції, асоціативного поля зооніма та його структури. Метод системного аналізу та індукції уможливив узагальнення отриманих результатів для доведення висунутої гіпотези. Дедуктивний метод дозволив, відштовхуючись від загальної ономастичної теорії, виокремити семантичні та структурні риси зоонімів. Методи спостереження та інтроспекції дозволили вивчити власний ментальний лексикон та опосередковано ментальні лексикони носіїв української, англійської та російської мов, а також весь емпіричний матеріал. Ще одним, важливим для даної роботи методом став вільний асоціативний експеримент, який уможливив емпіричну перевірку гіпотези щодо мотивації зоонімів, та за допомогою якого було встановлено асоціативне

наповнення зоонімів для виокремлення відповідного кола індивідуального онімічного фрейму, до якого належить стимул, а також для встановлення типу реакції та семантичного гештальту онімічного асоціативного поля, який створюється сукупністю реакцій на певний стимул. Власне лінгвістичними методами, застосованими у нашому дослідженні є структурний, зіставний, типологічний та описовий. Структурний метод, а саме дистрибутивний аналіз було нами застосовано для встановлення характеристик та властивостей зоонімів на підставі їх оточення одиницями того ж рівня. Використання цього методу уможливило дослідження словотвірної структури зоонімів. Зіставний метод дав змогу встановити специфічні та спільні риси українських, англійських та російських зоонімів у мові, мовленні та у ментальному лексиконі носіїв відповідних мов. Типологічний метод надав можливість виявити універсальні риси зоонімів аналізованих мов. Також у дослідженні широко застосовано описовий метод, який дозволив послідовно описати зоонімні одиниці української, англійської та російської мов. Завдяки прийому зовнішньої інтерпретації було встановлено зв'язки зоонімів з категоріями мислення та з позначеними ними реаліями. Важливе місце у дослідженні посідають квантитативні методи, за допомогою яких було унаочнено основні положення роботи та доведено висунуту гіпотезу.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в комплексному аналізі когнітивних аспектів функціонування зоонімних пропріальних одиниць. В роботі вперше проаналізовано особливості ментального буття зоонімів трьома мовами: англійською, українською та російською. Новим є формування асоціативного поля зоонімів трьох мов з подальшим встановленням їх загальних та відмінних рис.

Теоретичне значення дисертації полягає у виявленні способів існування зоонімів у ментальному лексиконі, їх групування та шиккування у фрейми та кола

на матеріалі різних мов. Розроблено та детально описано методику дослідження когнітивних аспектів функціонування зоонімних пропріативів, зокрема формування асоціативного зоонімного поля та виокремлення його гештальтного ядра.

Практична цінність результатів дослідження полягає у можливості її використання у практиці викладання теоретичних дисциплін з англійської, української та російської мов, зокрема у курсах із загального мовознавства (розділ «Лексичний склад мови»); лексикології (розділ «Власні назви»); психолінгвістики (розділи «Мовна картина світу», «Концептуальна картина світу»); когнітивної лінгвістики (розділ «Структура ментального лексикону»). Також можливе застосування результатів дослідження у лексикографічній практиці при укладанні асоціативних словників української, англійської та російської мов.

Апробацію результатів дослідження здійснено на дванадцяти конференціях, з яких сім є міжнародними: Міжнародна науково-практична конференція «Філологія і освітній процес: 21 століття (Одеса, 2010); II Наукові читання пам'яті члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка (Одеса, 2011); III Наукові читання пам'яті члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка (Одеса, 2012); XII Міжнародна наукова конференція «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація» (Харків, 2013); VII Міжнародна науково-практична конференція «Мова і світ: дослідження та викладання» (Кіровоград, 2013); VII Міжнародна науково-практична конференція «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість» (Острог, 2013); Третя міжнародна науково-практична конференція «Актуальные проблемы современных социальных и гуманитарных наук» (Пермь, 2013), одна всеукраїнська конференція:

Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасна германістика: теорія і практика» (Дніпропетровськ, 2012) та чотири звітні наукові конференції професорсько-викладацького складу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (Одеса, 2010–2013).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у десятих одноосібних публікаціях, з яких п'ять статей видано у фахових наукових виданнях України, одна стаття – у фаховому науковому виданні Росії та чотири тези доповідей на міжнародних й всеукраїнських наукових конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Загальний обсяг роботи становить 181 сторінку, з них 152 сторінки основного тексту. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота містить дев'ять таблиць та п'ять діаграм.

РОЗДІЛ 1

ЗООНІМНА ПРОПРІАЛЬНА ЛЕКСИКА:

ПРОБЛЕМИ НАУКОВОГО ВИВЧЕННЯ

1.1. Сутність і диференційні ознаки зоонімів

Убачається доцільним почати це ономастичне дослідження із з'ясування розуміння того, що саме є ономастикою. Існують щонайменше два підходи до цієї проблеми – вузький, який зараз є актуальним для західного мовознавства та який трактує ономастику як галузь семантики, що вивчає офіційно зафіксовані власні назви, зокрема особові наймення людей та оніми на позначення деталей ландшафту [195, с.139], та широкий, упроваджений на пострадянському просторі, зокрема, в Україні. Згідно з другим підходом, ономастика трактується як «розділ мовознавства, який вивчає власні назви у різних аспектах; відповідно до об'єкта дослідження в ономастиці виокремлюють різні розділи» [177, с.139], до яких Д. Г Бучко та багато інших провідних ономатологів відносить антропоніміку, топоніміку, зооніміку, космоніміку, урбаноніміку. Обмежити вивчення власних назв лише антропонімами та топонімами, безумовно, дуже важливими та цікавими розрядами онімів, призвело б до збіднення матеріалу дослідження та до певної односторонності ономастичних студій.

Онімічний простір не є гомогенним за своєю природою, тому вчені підрозділяють його на певні частини – розділи, поля, сектори тощо, – однією з яких є **зоонімія**. Незважаючи на той факт, що **зооніми**, через своє уподібнення до антропонімів разом із теонімами й міфонімами займають центральне місце в онімічному просторі [111; 48], їх дослідження здебільшого перебуває в початковому стані.

М. І. Сюсько ще у 1985 році зазначав, що зоонімія – «не хаотична безліч і навіть не окремі розрізнені факти, а цілі, тісно пов'язані між собою групи», однак «в слов'янській зооніміці немає поки що задовільної класифікації» [112, с. 29]. Актуальним завданням літературно-художньої ономастики (і не лише літературно-художньої – *К. Д.*), на думку Я. М. Шебештян, є «подальше вдосконалення терміносистеми, до якої є всі підстави зараховувати й терміни літературно-художньої зооніміки» [135, с.2].

У 2000 році В. І. Супрун, аналізуючи периферійні розряди онімічного поля російської мови, дійшов висновку, що зооніміка не отримала широкого вивчення та детального опрацювання. Незважаючи на той факт, що за онімічними параметрами зоонімія тяжіє до центральної зони ономастикону, її прагмалінгвістичні та частотні характеристики змушують дослідників ставитися до власних назв тварин як до **кінцевої субзони центру** онімічного простору [111, с.117].

У 2003 році видано енциклопедію «Słowiańska onomastyka», в якій зокрема проаналізовано стан розвитку зооніміки. Майже в кожній словниковій статті, що присвячена цьому розряду пропріальної лексики, підкреслюється недостатня розвиненість цієї галузі ономастики [203, с. 344, 346, 349, 350 та ін.].

У 2010 році М. М. Торчинський не знаходить істотних зрушень у вирішенні цієї проблеми: «Малодослідженою і недостатньо розвинутою є терміносистема зооніміки» [121, с. 97], тож розроблення досконалої класифікації зоонімів, а також установлення мотиваційної структури зоонімікону, шляхів походження зоонімів, їх концептуалізації та категоризації в ментальному лексиконі людини, наразі видається **актуальним**. До того ж, проведення такого дослідження на матеріалі різних мов, у даному разі – української, англійської та російської, – дозволить

установити як загальні тенденції щодо будови та функціонування зоонімного поля, так і відповідні розбіжності в аналізованих мовах.

Зауважимо, що значну більшість зоонімічних досліджень складають спостереження за регіональними зоонімами [2; 3; 5; 9; 10; 12; 14; 51 та багато ін.], але саме «зіставний аналіз зоонімів різних мов дозволяє виявити їх універсальні риси й ідіоетнічні особливості» [95, с. 58], що є метою цього дослідження. Аналіз українських, російських та англійських зоонімів надасть змогу зрозуміти їх сутність, виокремити їх семантичні та структурні особливості, зрозуміти шляхи їх походження, а також з'ясувати їх місце в національних картинах світу українського, російського та британського суспільств.

Термін, що закріпився за позначенням власних назв тварин, – **кличка** – «є образливим, що оцінює тварин досить низько ... термін **кличка** є явно пейоративним – таким, як прізвисько, тільки помітно експресивнішим [34, с. 55], хоча важко заперечувати важливість співіснування тварин і людей. Так у коней є навіть власний католицький святий покровитель Леонард [103, с. 68]. О. В. Суперанська розподіляє онімічний простір на **іменування живих істот** та тих, що сприймаються як живі, іменування неживих предметів, власні назви комплексних об'єктів [105, с. 173-174]. Саме до першого розділу автор відносить, поряд з антропонімами та міфонімами, **зооніми**, тобто «наймення різних тварин, птахів і т. ін.» [105, с. 178]. О. В. Суперанська виокремлює **групові** назви тварин, тобто такі, що надаються всьому виду в цілому, як, наприклад, в арабській зоонімії всі верблюди мають назву *abī Auuīb* («батько Іова», терплячий), та **індивідуальні**, які отримують зазвичай ті окремі тварини, що якимось чином стосуються людини – мають номінатора [109, с. 178]. До того ж, існують **офіційні**, або паспортні, та **неофіційні**, або повсякденні, форми зоонімів, на кшталт офіційного іменування

собаки *Фред*, яке трансформується родиною на *Фреш*, а кіт *Жерар* перетворюється на *Кицюню*.

Н. В. Подольська вважає, що **зоонім** – це «власне ім'я (кличка) тварини, також і свійської, такої, що утримується в зоологічному саду, що «працює» в цирку, в охороні, піддослідної або дикої» [187, с. 59], та є **біонімом** – «власною назвою живого організму, також і антропонім, зоонім, фітонім» [187, с. 43].

У термінологічному словнику Міжнародної ради з ономастичних наук (ICOS) зоонім поійменовано як «ім'я тварини» [202]. К. С. Б. Китс-Рохан схоже термінує зоонім як «тваринне ім'я» [154, с.164].

М. І. Сюсько визначає **зооніми** як «номінативні одиниці зі статусом слова, що мають усі ті категорії, які властиві словам мови взагалі, підпорядковані законам мови і, таким чином, підлягають лінгвістичному вивченню» [114, с. 13]. М. І. Сюсько розподіляє семантичні групи зоонімів на основі спільної семантичної ознаки, що розкриває мотивацію номінації. Так дослідник виокремлює такі різновиди зоонімів із семантичною ознакою «тварина строкатої, рябої масті»: клички тварин красистої масті, строкатої масті, перістої масті, смугастої і т. ін. [112, с. 32-46].

В. П. Шульгач дефінує **зоонім** (від грец. ζῴο(v) – тварина і ὄνομα – ім'я) як власну назву (кличку) тварин: *Рябко*, *Сірко* (собаки), *Мурчик* (кіт) тощо [137, с. 218].

У енциклопедії «Słowiańska onomastyka» наведено схожі дефініції цього терміна: «власні назви тварин» [203, с. 344; 347], «назви для тварин свійських» [203, с. 349], «клички тварин» [203, с. 350], «індивідуальні клички тварин» [203, с. 354], «власні назви всіляких видів тварин та птахів» [203, с. 357], «власні назви

тварин (диких, свійських, із зоопарку та ін.)» [203, с. 360], «імена тварин» [203, с. 362].

За теорією М. М. Торчинського, онімний простір має бути розділеним на шість онімних полів: вітоніми, топоніми, космоніми, прагматоніми, ідеоніми та ергоніми, серед яких **вітоніми** є власними назвами об'єктів живої природи. До них належать **антропоніми** (власні особові назви), **зооніми** (клички тварин), **фітоніми** (власні назви рослин) і **міфоніми** (власні назви міфічних об'єктів) [121, с. 92-93].

У новітньому «Словнику української ономастичної термінології» Д. Г. Бучко та Н. В. Ткачова пропонують таке тлумачення терміна **зоонім**: «вид оніма, власна назва (кличка) домашньої чи дикої тварини» [177, с. 92], які належать до **біонімів** – «власна назва живого організму; до складу біонімів входять: антропоніми, зооніми, фітоніми» [177, с. 57].

Терміни **біонім** та **вітонім** є синонімічними та водночас дотичними гіперонімами до зоонімів, тому що це індивідуальні наймення живих істот, тварин. Незважаючи на той факт, що зооніми можуть належати тваринам реальним, віртуальним чи сакральним (докладніше див. розділ 2), тобто таким, що існують в об'єктивній чи суб'єктивній дійсності, тим не менш носії зоонімів завжди сприймаються як живі. Навіть якщо йдеться про таку нереальну тварину, як *Нессі* (Лох-Несське чудовисько), вона в нашому сприйнятті є живою.

На основі огляду провідних ономастичних праць із цього питання можемо зробити висновок, що **зоонім** – це власна назва будь-якої реальної, віртуальної чи сакральної тварини. В останні роки термін **зоонім** досить часто вживається недоречно, синонімічно до словосполучення «назва тварини», тобто лексеми, що належать до лексико-семантичної групи «назви тварин», до зоолексики [11; 18; 68; 77; 87; 93; 98; 99; 101; 116; 125; 136; 141; 173 та ін.]. Одним із численних

прикладів саме такого вживання цього терміна може бути, серед багатьох інших, такий: «Термін “зоонім”, у сучасний період популярний у лінгвістиці, є загальним найменуванням представників фауни – птахів, ссавців, комах та рептилій» [75.].

Така проблема хибного вживання терміна **зоонім** є дуже поширеною, що неодноразово підкреслюється в енциклопедії «Słowiańska onomastyka», наприклад: «Болгарська ономастика розглядає зооніми як онімічну категорію, а не як категорію апеллятивної лексики, як то роблять деякі болгарські лексикографи» [203, с. 357], «апеллятиви ... не є зоонімами ... Тільки імена тварин трактуються як зооніми. У цьому аспекті немає єдності в македонських ономастів» [203, с. 360].

Слід зазначити, що через некоректну інтерпретацію втрачається сутність самого терміна, бо термін **зоонім** позначає саме **власне** ім'я окремої, індивідуальної тварини, а не її біологічну віднесеність до певного роду чи виду, те, що Є. С. Отін позначає як «зоологічну номенклатуру», а О. В. Суперанська, Д. Г. Бучко та Н. В. Ткачова як «зоофору назву». О. Л. Кирилюк впроваджує терміни **зооім'я**, **зоолексема** на позначення апеллятивних іменувань тварин [43, с. 15]. Влучний термін для схожого, але не ідентичного феномена, пропонує Я. М. Шебештян, а саме **квaziзоонім**, тобто іменування тварини на межі *nomina propria* та *nomina appellativa* із прямою вказівкою щодо зоопрототипу [134, с. 344; 337].

В. Д. Бондалетов, як і багато інших видатних ономатологів, цілком влучно відповідає на запитання, які саме предмети та явища, тобто денотати можуть отримувати власні назви: власні назви надаються конкретним предметам, які існують як **індивідуальні** чи сприймаються як **цілісні**, на кшталт людей, рік, гір та ін. [14, с. 30]. В. Н. Топоров, говорячи про змістовий план на разі палійських онімів, зазначає, що «здатність «бути власною назвою» поширюється на вельми широку галузь назв предметів та явищ» [119, с. 33-34], що і створює онімічний

простір, який є завжди **конкретним**. Його ядром є **антропоніми**, навколо ядра розташовані антропонімоподібні назви (**зооніми, теоніми, міфоніми**), до ядра тяжіють **топоніми, космоніми**, периферію складають інші пропріальні розряди [67, с. 30].

Термінологічна амбівалентність терміна **зоонім** відсилає нас до античної суперечки про правильність імен, яку започаткували Геракліт Ефеський та Демокрит з Абдери у VI–IV ст. до н.е. Ці давньогрецькі філософи, яким наслідували Платон та Аристотель, термін *опота* використовували як такий, що позначав і власні назви, і загальні [49, с. 11-14; 65, с. 13-14; 29, с. 150-173], а в працях Аристотеля він мав п'ять різних значень, жодне з яких не відповідало сучасному [140, с. 102-103]. Лише у творах Ксенофонта цей термін отримав чітке й остаточне значення «власна назва» [152; 147.]. На превеликий жаль, на даному етапі розвитку мовознавства вчені повертаються до античного стану термінологічної невизначеності, що призводить до некоректного використання терміна **зоонім**.

До речі, у сучасній ономастиці існують дві взаємовиключні тенденції: у слов'янських ономастичних студіях утворюються нові терміни на позначення навіть найменших груп денотатів, у нашому випадку власних назв тварин, як, наприклад, **фелоніми, кіноніми, гіпоніми**, а в західноєвропейських та американських розвідках вчені застосовують повністю прозорі описові терміни, на кшталт **ім'я кішки – cat-name** [142, с. 212], **ім'я собаки – dog-name**, причому стосується така тенденція термінування всіх класів власних назв, а не лише зоонімів [162 та ін.]. Завданням нашої дисертаційної роботи не є остаточний вибір найкращої тенденції. Можемо зазначити, що обидві мають як свої вади, так і переваги. Детальне та прискіпливе дефінування всіх без винятку груп та підгруп тварин призведе до появи великої ланки нових термінів, які завдяки своєму греко-

латинському кореню залишаються незрозумілими для нефахівців, а також будуть викликати труднощі в запам'ятовуванні навіть в ономатологів. З іншого боку, наведені вище приклади сучасних англomовних зоонімічних термінів зрозумілі для кожного пересічного читача та добре запам'ятовуються при потребі. Завдяки такій спрямованості терміносистеми ономастичні дослідження стають ближчими для звичайних людей. Однак ця тенденція не позбавлена такої суттєвої вади, як примітивність і навіть певна ненауковість. Саме тому ми вважаємо за доцільне на основі вже існуючих зоотерміносистем розробити власну, в якій було б знайдено баланс між цими двома генеральними лініями (див.1.2).

Диференційні особливості пропріальних одиниць, які в певний спосіб досліджувалися багатьма науковцями упродовж тривалого часу, дещо модифікуються в зоонімному онімічному секторі. М. М. Торчинський виокремлює 18 визначальних атрибутів власних назв [121, с. 32-33], з яких, на нашу думку, більша кількість може бути віднесеною до зоонімних пропріативів, а саме:

- суто індивідуальний характер зоонімів, наслідком чого є чітка окресленість номінованих денотатів;
- тісний зв'язок зоонімів із поіменованими об'єктами та з екстралінгвальними факторами номінування;
- різноплановість та довільність форми зоонімів, які можна пов'язувати з умовами номінування, класом тварини, ступенем офіційності процесу номінації тощо;
- можливість їх групування за ознаками денотата та обов'язкова їх мотивованість;
- залежність зоонімікону від особливостей етнічної культури, традицій національної та регіональної зоонімотворчості;
- енциклопедичність семантики зоонімів;
- функціональна обмеженість та виконання зоонімами переважно номінативної та інформаційної функцій.

1.2. Денотатно-номінативна класифікація зоонімів

Практично кожна сутність може отримати індивідуальне ім'я, але відбувається це дуже селективно, бо людина інтуїтивно володіє шкалою «ономагенності» («nameability»), яка мотивує номінаторів надавати предметам власні назви на основі близькості чи значущості для їх життя [197, с. 154]. Серед тварин, які демонструють здатність отримувати імена, можемо назвати дуже різні класи, види та роди. Так Р. Траск виділяє антропоніми та топоніми, також і гідроніми, ороніми та найменування поселень [170, с. 197], а Д. Крістал виокремлює лише ручних тварин та скакових коней [196, с.112; 197, с. 156], але він влучно зауважує, що будь-яку тенденцію може легко порушити дев'ятирічний виняток, який може номінувати будь-кого, скажімо, павуків, слимаків та змій. Гуманізація сучасного суспільства сприяє зближенню людини з різними тваринами, через що в багатьох домівках є домашні улюбленці, у містах існують зоологічні сади. Наприклад, в Одесі у 2012 році функціонувало чотири готелі для тварин – «Тина», «Айболит», «Аист» та «Agnia Grande Vici». До речі, бронювати місця в цих готелях треба заздалегідь через велику чергу тих, хто бажає скористатися їхніми послугами. Зооніми – клички домашніх тварин – належать до **домінувального** кола індивідуального фрейму, а зооніми – клички тварин, власниками яких є друзі або сусіди – до **активного** кола [121, с.162-163], що доводить актуальність даного напряму вивчення власних назв.

В. А. Ніконов стверджує, що особові імена існують лише в суспільстві й для суспільства, воно невблаганно диктує їх вибір, яким би індивідуальним він не здавався. Особові імена є соціальними всі й завжди [80, с.8]. Учений веде мову про імена людей, антропоніми, але цю тезу можемо екстраполювати на будь-які власні назви, бо тільки людина є номінатором, а людина – це «суспільна істота» [193, с. 456], на відміну від тварини. Це означає, що людина надає власні назви містам та

річкам, богам та зіркам, саме вона обирає, який зоонім надати якій тварини. Переважна більшість тварин не є близькими та особисто знаними для людей, тому вони не мають власних назв, але існують окремі представники тваринного світу, яких люди виокремлюють, індивідуалізують та номінують.

Що стосується ступеня близькості тварини до певної людини, то саме свій домашній улюбленець входить до найближчого, найважливішого кола живих істот (див. розділ 2), що оточують людей. Так для актора Олександра Кайдановського, відомого, зокрема, роллю Сталкера, до цього кола входили його кіт *Носферату* та собака *Зіна*, а для Джорджа Клуні – його улюблений мініпіг *Макс*.

Ступінь знаності зоонімів найчастіше залежить від відомості їх власників. Загальновідомими в усьому світі є тварини-супутники божеств, такі як *Кербер* (*Цербер*), багатоголовий пес давньогрецького бога підземного світу Аїда та охоронець його брами [191, с. 24-25; 123], або *Шеша*, тисячоголовий змії, який підтримує землю та слугує ліжком для індуїстського бога Вішну, коли той спить в океані в інтервалах між стореннями світу [184(2), с. 642]. Зрозуміло, що менш знаними є більшість сакральних зоонімів, приміром, в індуїзмі важливу роль відіграють корова *Сурабхі*, яка виконує всі побажання володаря, мудра мавпа *Хануман*. У буддизмі доволі знаною є мангуста *Накула*, яка вивергає коштовне каміння та є символом бога багатства Джамбхали [191, с. 559]. До того, деякі божества мають своїх носіїв, вахани, як, наприклад, Вішну зображується на орлі *Гаруді*, а Шива – на білому бикові *Нандіні* [184 (1), с. 537].

Серед реальних зоонімів найвідомішими є такі, що належать тваринам видатних історичних діячів, як, скажімо, кінь Олександра Македонського *Буцефал*, лайки *Белка* та *Стрелка* чи пес Адольфа Гітлера *Blondi*. З розвитком засобів масової інформації, зокрема Інтернету, поширюється практика складання рейтингів

популярності будь-чого, також і тварин. Наведемо приклад, у якому номінуються 20 найвідоміших у світі тварин: *Marjan* – лев із Кабульського зоопарку з трагічною долею; *XiangXiang* – перший китайський панда, який народився у неволі та був відпущений на волю; *CherAmi* – голуб – військовий посланець, який під час Першої світової війни врятував життя 194 людей, коли доніс своє останнє повідомлення, незважаючи на тяжкі поранення; *Lonesome George* – остання у світі галапагоська черепаха з острова Пинта; *Endal* – лабрадор із Великої Британії, пес-помічник для інваліда, якого було обрано собакою тисячоліття за особисту мужність; *Huberta* – північноафриканський гіпопотам, який здійснив прогулянку протягом 1600 кілометрів; *Sergeant Stubby* – американський пітбуль, який брав участь у Першій світовій війні та врятував багато вояків; *Betsy* – колі з Відня, яка відрізняється просунутим інтелектом; *Balto* – сибірський хаскі, який розвозив ліки в Алясці й спас життя багатьом людям; *Jim the Wonder Dog* – сетер з Луїзіани, який міг знайти будь-кого після отримання детального опису будь-якою мовою; *Unsinkable Sam* – кіт із німецького військового корабля, який пережив три корабельні аварії; *Wheely Willy* – скалічений чихуахуа з Каліфорнії, якому зробили протез на колесах; *Congo* – шимпанзе-художник, прихильником творчості якого був сам Пабло Пікассо; *Shrek* – новозеландський баран, який втік й уник підстригання, наслідком чого був специфічний вигляд, саме тому його було поійменовано за героєм мультфільму Шрек; *Gua* – кубинський шимпанзе, якого вчені з Флориди виховували разом зі своїм новонародженим сином із науковою метою; *Fido* – дворовий собака, який під час та після Другої світової війни чекав на свого загиблого власника протягом 14 років; *Smoky* – йоркширський тер'єр з Англії, який брав участь у Другій світовій війні, та пізніше став знаменитістю в Америці; *Oliver* – шимпанзе зі США, дуже схожий на людину зовнішністю та поведінкою; *Bobbie the Wonder Dog* – колі зі США, який загубився, але пройшов більш ніж 4 тисячі кілометрів та знайшов своїх власників; *Heidi* – опосум із дефектом зору з Лейпцизького зоопарку, який

передбачав результати спортивних змагань [169]. Можемо дещо не погоджуватись із вибором номінантів авторів рейтингу, який є суб'єктивним, але жодного такого українського чи російського рейтингу процитувати змоги не маємо через їх відсутність на момент написання цієї роботи. Відомість, що є умовою отримання власного імені, отримують також регіонально знані тварини, на кшталт мешканців зоопарків, приміром слоник *Фунтик* з Одеського зоопарку, за народженням та першими кроками якого, затамувавши подих, стежило все місто.

ЗМІ (як друковані, так і електронні) сприяють поширенню інформації про окремих тварин, тому їх найменування стають широко знаними в певному регіоні, країні чи світі. Скажімо, знаменитістю стало австралійське порося *Boris*, що належить родині Кейнів, якому зробили пластичну операцію, бо жир на лобі закривав йому очі. Запам'ятався також поширений газетами та Інтернет-виданнями випадок із блакитними омарами, яких упіймали в канадській провінції. Їх назвали *William* та *Kate* на честь візиту британського принца та його дружини 3 липня 2011 року та оселили в канадському рибальському музеї. Такі ж імена на підставі великої схожості отримали напередодні весілля два крокодили з природного парку Австралії.

Віртуальні зооніми стають найвідомішими у світі через поширення інформації про них різними мовами в часі й просторі. Улюблені оповідання та казки, а також мультиплікаційні фільми та комп'ютерні ігри часто мають героїв-тварин, як, наприклад, *Білий Клик* чи *Дональд Дак*. Не буде перебільшенням сказати, що найпопулярнішою твариною у світі протягом майже століття є *Міккі Маус* – антропоморфна миша, створена Абом Айверком та Уолтом Діснеєм у 1928 році. З того часу про *Міккі-Мауса* було знято 21 короткометражний фільм, 9 повнометражних фільмів, 4 серіали, а також видано 40 відеоігр та 7 книг.

Незважаючи на те, до якої саме сфери буття належать зооніми – узуальної, сакральної чи віртуальної, – постає актуальна проблема їх денотатно-номінативної класифікації згідно з групами денотатів. Спроби всеосяжної класифікації власних назв робили протягом ХХ ст. такі вчені, як Я. Свобода [167], В. В. Німчук [83], О. В. Суперанська [105], Н. В. Подольська [187], В. І. Супрун [111], М. Гарвалік [19], М. М. Торчинський [121] та ін. До уважного ставлення до термінотворчості закликав В. В. Німчук ще у 1966 році: «Упорядкування ономастичної термінології повинне здійснюватись у згоді з загальною лінгвістичною термінологією, частиною якої вона є, і з урахуванням практики, доцільності й традиції» [77, с. 25]. У 2012 році, на думку В. В. Німчука, та ж проблема залишається значущою: «Дуже актуальною теоретичною проблемою залишається поповнення та вдосконалення ономастичної термінології» [82, с. 10]. Причому за слушною рекомендацією В. В. Німчука, «кожен термін повинен бути виправданим, має органічно вписуватися в ономастичну терміносистему української мови» [82, с.10].

Ономастика постійно розвивається, однак існує певна відокремленість розробок учених колишнього радянського простору та інших країн: «На жаль, доробки наших ономастів не відомі на Заході, а доробки Заходу лише фрагментарно надходять до нас» [107, с. 59]. Через те, що «в ономастичні дослідження входять дедалі нові типи власних назв, що потребує перегляду й уточнення ономастичних систем із використанням досвіду головних спеціалістів усіх країн, де вивчають імена» [107, с. 66].

Аналізуючи план змісту та план вираження терміна, О. В. Суперанська зазначає, що «в термінологічній лексиці семантика первісно задається терміну-слову як штучно сконструйованій одиниці» [106, с. 87], однак необхідність термінування всіх до однієї груп денотатів не здається нагальною: «для виділення розрядів власних назв, які можуть охоплювати кілька або з десятків одиниць, не

доцільно придумувати терміни із розряду *-онім*» [82, с. 13]. Як приклад В. В. Німчук навів якраз зооніми: «Сумніваємося, чи конче нині потрібні нові терміни на зразок крокодейлонім 'кличка крокодила' ... та ін» [82, с. 13].

Останньою всеосяжною спробою уніфікування онімного простору української мови є праці М. М. Торчинського, який пропонує денотатно-номінативну систематизацію власних назв, що пов'язана з характеристикою пропріальних одиниць за типом іменованих об'єктів [121, с. 9] та складається з шести полів: вітонімів, топонімів, космонімів, прагматонімів, ідеонімів, ергонімів, з подальшим розмежуванням на дрібніші структурні одиниці [121, с. 92-93]. **Вітоніми** – «власні назви об'єктів живої природи» [121, с. 93], які дослідник відрізняє від **біонімів** [187, с. 43], обіймають антропоніми, зооніми, фітоніми і міфоніми. Далі М. М. Торчинський розподіляє клички свійських тварин – **пеконіми**, **наприклад, гіпоніми, бовісоніми** (всього 15 підрозділів), диких тварин – **фероніми**, причому **інсектоніми** та **орнітоніми** виділено окремо, **наприклад, арахноніми, псітаконіми** (всього 30 підрозділів), а також окремі розділи **дельфінонімів, елефантонімів, іхтіонімів, мустангонімів, ренонімів, сіміонімів**.

Хотілося б зауважити, що розподіл тварин на свійських та диких є досить умовним, про що також каже М. М. Торчинський [121, с. 98], тому є сенс удосконалити подану денотатно-номінативну систематизацію власних назв згідно з біологічною таксономією еукаріотів у тій частині, що стосується царства тварин. Тільки багатоклітинні, переважно хребтові тварини можуть одержати власне ім'я, однак деяким безхребтовим (маються на увазі комахи) також властива така здатність. До тварин, крім ссавців, належать риби, амфібії, рептилії та птахи. Людина також належить до цього царства, але традиційно розглядається окремо як у біології, так і в ономастиці. Згідно із біологічною класифікацією хребтових тварин маємо п'ять секторів, представники яких потенційно можуть отримувати

власні назви – ссавці, птахи, рептилії, амфібії, риби та один сектор безхребтових – комахи. Поміж тварин, що традиційно отримують власні назви (звичні людині *Мурки* та *Мухтари*), час від часу з'являються істоти, що раніше імен не отримували. Наприклад, на Чемпіонаті світу з футболу у 2010 році цікавинкою став восьминіг *Пауль*, який вдало прогнозував результати матчів. Через кілька тижнів в Австралії вомбата, одного із символів цієї країни, на ім'я *Флоренс* спробували змусити напроорокувати результат виборів – і розумна *Флоренс* відмовилася це робити. Через успіх *Пауля* ціла низка інших тварин-пророків стала відомою. Сюди віднесемо опосума *Хайді* з лейпцизького зоопарку, який напроорокував результати вручення премії «Оскар», «офіційні» оракули футбольного чемпіонату Євро-2012 краківська слониха *Чіта* та київська свиня *Фунтик*, до яких згодом долучився харківський тхір *Фред*. Прогнози погоди в Америці традиційно виконує байбак *Філ*, який мешкає в Панксатоні, штат Пенсильванія, а в Україні у Харкові завівся свій байбак *Тімка*, а потім *Тімка Другий*, які з 2004 року виконують такі специфічні обов'язки. Ще можемо пригадати дитячі анекдоти про таргана *Петровича*, вірші про *Муху Цокотуху*, агресію павучихи *Шелоб* у сазі "Володар Перснів" тощо.

Власні назви тварин, що тимчасово не отримали свого термінозначення, пропонуємо називати так: ссавців терміном **маммонім**, риб – **іхтіонім**, амфібій – **амфібіонім**, рептилій – **ерпетонім**. Загальний вигляд базової зоонімної терміносистеми має бути таким (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Денотатно-номінативна класифікація зоонімів

Термін	Тварина	Приклад
Маммонім	Ссавець	Ажелла (вовк)
Іхтіонім	Риба	Немо (риба)
Амфібіонім	Амфібія	Деніел Вебстер (жаба)
Ерпетонім	Рептилія	Каа (пітон)
Орнітонім	Птах	Рухх (птах)
Інсектонім	Комаха	Арагог (павук)

Уважаємо за необхідне подальше розроблення детальної класифікації зоонімів з урахуванням наявних узуальних, сакральних чи віртуальних іменувань тварин, бажаним також було б передбачити (наскільки це можливо) появи нових класів зоонімів, зважаючи на їх ономагенність. Це завдання виявляється важливим, бо своєрідність зоонімічного простору у семантичному континуумі мови відбиває формування наївної картини світу та демонструє величезну роль тварин у самопізнанні та світосприйнятті людини [66, с. 171]. Із метою поєднання двох термінологічних тенденцій, про що йшлося у підрозділі 1.1, пропонуємо використання спеціальних термінів на позначення власних назв тварин лише для першого рівня специфікації, а починаючи з другого рівня, зручніше використовувати описові терміни на зразок таких, які використовує американське

ономастичне суспільство «The American Names Society», наприклад, **ім'я метелика** чи **ім'я крокодила**. Звичайно, деякі дослідження можуть бути присвяченими вивченню зоонімів окремого класу тварин, наприклад, багато розвідок сконцентровано на власних назвах коней, тому в таких випадках поява чи використання вже існуючого спеціального терміна видається актуальною.

1.3. Мотиваційна структура та шляхи походження зоонімікону

Мотиваційна типологія власних назв викликає зацікавленість вітчизняних та зарубіжних дослідників досить давно, причому існують різні підходи до вирішення цього питання. Так пропонується класифікувати за мотиваційними параметрами власні назви взагалі або ж окремі онімічні розряди. Основною проблемою даного аспекту ономастики є те, що різні типології власних назв дуже тісно пов'язані між собою. Як підкреслює М. М. Торчинский, «слід відзначити нерозривність типологій власних назв, які ґрунтуються на мотивах номінації, семантиці твірного слова і способі творення» [121, с. 181]. Ще однією проблемною зоною є те, що, як доречно формулює О. В. Суперанська, мотиви номінації можуть бути затемненими через відсутність або недостатність інформації [109, с. 23-24].

Для того, щоб краще сформулювати теоретичні витoki пропонованої мотиваційної структури зоонімікону, необхідно висвітлити певні базові теоретичні поняття, зокрема, що таке **мотив номінації**, **мотивованість оніма**, **мотивація**. У словнику Н. В. Подольської знаходимо дві статті на цю тему: **мотив номінації** та **мотивоване ім'я**. Так **мотив номінації** дефінується як «екстралінгвальна причина вибору або створення даного імені для даного об'єкта» [187, с. 84], а **мотивоване ім'я** як «будь-яка власна назва, яка має прозору семантичну структуру, чітко виокремлену кореневу морфему, через що в ній можна висвітлити мотив номінації» [187, с. 85].

На думку О. В. Суперанської, **мотивування** назви – це «комплекс причинно-наслідкових зв'язків, який по-різному поданий у назвах різних типів і по-різному доступний для спостереження й вивчення» [109, с. 20].

За Д. Г. Бучком та Н. В. Ткачовою в новітньому «Словнику української ономастичної термінології» **мотив номінації** дефінується як «екстралінгвальна причина вибору чи створення конкретної власної назви для певного об'єкта» [177, с. 124], а **мотивоване ім'я** – «будь-яка власна назва, яка має прозору семантичну структуру, чітко виділену кореневу морфему, тому в ній може бути виявлено мотив номінації» [177, с. 124], у той час як **мотиватор** – «твірна основа похідної номінативної одиниці» [177, с. 124], а **мотивувальна основа** – це «твірна основа слова, що є структурною й семантичною базою для іншої (мотивованої) основи» [177, с. 125].

В енциклопедії «Українська мова» О. О. Тараненко дефінує термін **мотивованість** як «певну закономірність, не випадковість відношення (зв'язку) між позначуваною й позначальною сторонами знака, між змістом і формою мовної одиниці, між поняттям і його назвою» [192, с. 401].

О. О. Селіванова в «Лінгвістичній енциклопедії» висвітлює значення терміна **мотивація**, який розуміє як наскрізну лінгвопсихоментальну операцію формування ономасіологічної структури на підставі вибору мотиватора (-ів) зі структури знань про позначене у складній системі зв'язків різних пізнавальних функцій свідомості [189, с. 172-173].

Отже, можемо зробити висновок, що **мотивована власна назва має прозору семантичну структуру завдяки своїй твірній основі, вибір якої зумовлено екстралінгвальною причиною, обраною шляхом лінгвопсихоментальної операції, яка базується на певній закономірності відносин між змістом і формою мовної одиниці.**

Говорячи про різні підходи до створення мотиваційної типології власних назв, вважаємо за доцільне коротко зупинитися на деяких з них. Так М. М. Кордуба розробив структурно-семантичну класифікацію топонімів, причому поділив їх на **краєзнавчі, відособові, колонізаційні, фортифікаційні, службові, вільготні, лісові, церковні, жартівливі** [50]. В. В. Німчук створив мотиваційну типологію ономастикону, переважно топонімів, розділивши їх на **фізіографічні та суспільно-історичні** [83]. Н. В. Подольська виокремлює антропоніми **апотропеїчні, охоронні, кваліфікативні, квалітативні, обманні, захисні, ландшафтні, локативні, посесивні, відпатронімі та топоніми орієнтирні й прибережні**. Додатково у словнику знаходимо статті про **геральдичні, евфемістичні, почесні, глузливі, принизливі, меморіальні, характеристичні** оніми [187]. В. А. Ніконов розподілив антропоніми на **патронімічні, належнісні, власницькі, земельницькі, церковні, прізвиськові** [81, с. 202]. М. Л. Худаш виокремив два класи антропонімів – **відонімі та відапелятивні** й серед останніх – **професійні, соціальні та релігійні** [126, с. 135]. М. Гуді серед зоонімів діалектів Лесбоса виокремила п'ять основних тенденцій: **дескриптивні зооніми, трансзоонімізацію, антропоморфізми, релігійні зооніми та зооніми з прихованою мотивацією** [150].

М. М. Торчинський пропонує мотиваційну класифікацію власних назв, що ґрунтується на тій основній ознаці денотата, яка покладена в основу його власної назви. Так він пропонує такі класи власних назв: **апотропейні, асоціативні, ідеологічні, квалітативні, локативні, меморіальні, номінальні, патронімічні, посесивні, символічні, ситуативні, сутнісні та темпоральні**, а також власні назви з **комбінованою та невідомою** мотивацією [120, с. 186-195]. О. О. Селіванова аналізує мотиваційні відносини в трьох різних ракурсах: залежно від статусу обраного мотиватором фрагмента ментально-психонетичного комплексу, згідно з раціональністю й ірраціональністю знань про позначене, за культурною значущістю. Відповідно вона виокремлює такі типи мотивації, як **пропозиційний,**

асоціативно-метафоричний, модусний і змішаний; раціональний та міфологемний; а також прецедентний [96, с. 174-177].

Існує класифікація зоонімів, яка поділяє власні назви тварин на **реально мотивовані, умовно мотивовані та немотивовані**, причому мотивованість у даному випадку розуміється як риса іменувань, які виникають природним шляхом, бо базуються на реальних особливостях тварини прямо або метафорично [92, с. 110-117]. В експерименті, про який докладно розповімо трохи нижче, онімізуються лексичні одиниці на позначення ознак тварин. Так прикладами **реально мотивованих** зоонімів можуть бути такі, що стосуються екстер'єру: «*Мурзик* (кот) – серого (замурзаного цвета)», «*Пушок* (хомяк) – так как пушистый», «*Малый* (кот) – называли, когда был ещё маленький», «*Гриня* (крокодил) – т.к. green – зелёный на англ.»; особливостей поведінки: «*Хихита* (гиена) – гиены смеются», «*Тузик* (собака) – он любит всё ломать, рвать (как тузик грелку)», «*Мууня* (корова) – потому что мычит «мууу»; інтелектуальних здібностей: «*Козёл* (козёл) – у него другой клички не может быть», «*Друня* (попугай) – похоже на слово „дурень”»; рис характеру: «*Язва* (змея) – она ядовитая и злая», «*Буран* (собака) – чтобы у собаки был жесткий характер», «*Ласка* (кошка) – может успокоить, приласкать и развеселить».

Серед результатів експерименту було виокремлено зооніми, які називають реальні якості тварин метафорично, тобто є **умовно мотивованими**, як, наприклад, такі: «*Кастетик* (кот) – рыжий кот бандит, очень грозный, с толстыми мощными лапами, на которых есть воображаемые кастеты. С франц. *Casetete* ломать голову», «*Барсик* (кот) – похож на маленького тигрёнка», «*Маркиза* (кошка) – порода перс, очень пушистая, напоминает благородную даму нового времени в пышном платье». Немотивованими зооніми вважаються в тому разі, коли залишається незрозумілим, яка саме риса послугувала основою для утворення зооніма, наприклад, «*John* (dog) – I don't have any reason behind it, I like that name that's why I

gave him this name...:)), «*Bobby* (shark) – Because it starts with “B”», «*Fido* (snake) – I feel that the name goes to the animal».

Характер мотивованості зоонімів здавна викликав увагу дослідників [47 ; 91 ; 95 ; 112 ; 113; 76; 128; 159 та ін.], але багато проблем цього аспекту функціонування пропріальної лексики залишилося невирішеними. Актуальність цього напрямку дослідження зумовлено появою й розвитком нової парадигми наукових знань – когнітивної ономастики, до якої ця робота й належить. Це дозволяє науковцям збільшити свій кут зору на об’єкт вивчення, а також удосконалити й свій науковий апарат, зокрема застосувати до вивчення зоонімікону нові методи дослідження, як, наприклад, асоціативний експеримент.

Доречно додати, що мотивованість зоонімів є проблемною зоною, бо для її розуміння часто необхідно отримати інформацію в людини, що генерує власну назву тварини, щодо витоків останньої. Наприклад, якщо не знати біографічних особливостей життя Г. Л. Стерлігова та про його улюблену вівчарку *Алісу*, про те, що це саме ім’я на честь собаки отримала перша на пострадянському просторі біржа «*Аліса*», мотивація обох назв – **зооніма** та **відзоонімного ергоніма** – залишиться нез’ясованою.

Так у Польщі було проведено експеримент, під час якого респондентам було запропоновано дати ім’я сільськогосподарським тваринам та домашнім улюбленцям (на кшталт *корови* та *кішки*), а також надати пояснення, чому саме ці власні назви було обрано. Приблизно 30% опитуваних були не в змозі пояснити свій вибір. Вони коментували так: «Тому що мені це подобається» (папуга отримав ім’я *Сара*), «Я не знаю» (собака *Ардакс*). Тобто такі іменування є семантично немотивованими [148].

Уважаємо за доцільне встановити основні сучасні тенденції номінації тварин носіями української, російської та англійської мов, для чого було проведено вільний асоціативний експеримент. Було обрано по 50 україно-, російсько- та

англомовних реципієнтів, причому кожному реципієнтові було запропоновано назвати п'ять будь-яких тварин, надати їм імена та пояснити, чому саме такий зоонім було обрано. Під час опитування було опрацьовано по 50 анкет кожної з мов, у яких респондентам запропонували навести по п'ять назв тварин, причому жодних обмежень на вибір тварин чи власних назв не накладалось.

Номенклатура тварин, що були обрані, відрізняється залежно від мовної належності реципієнта. Так в україномовних опитуваних вона складає 34 одиниці, серед яких є цілком зрозумілі *кіт, собака, папуга, рибка, хом'як, морська свинка, черепашка*, навіть модні тепер домашні улюбленці *змія, крокодил, миша, пацюк, шиншила, тушканчик* та *ящірка*. Багато респондентів називали свійських тварин, інколи з віковими чи статевими уточненнями: *кроль, зайчєня, курка/півєнь, гуска, коза, вівця, кінь/коняка, бик/бичок, баранчик, теля/корова, поросля/свиня/кабан*. До відповідей також увійшли дикі тварини *лев, тигр, гепард, слон, ведмідь* та досить несподівані *верблюду, горобець, їжак* та *равлик*. Загальна кількість отриманих реакцій складає 250, бо в одному випадку респондент навів лише 4 назви тварин із пропонованими зоонімами, а в 4 випадках поля для пояснення свого вибору респонденти залишили порожніми, що дорівнює відмові. Також у 24 випадках опитувані не змогли пояснити свій вибір, причому вони писали: «не можу пояснити», «не можу пояснити, чому», у двох випадках навіть супроводжували відмову графічними позначками, які в електронній комунікації мають розмовну назву **смайлик**, а в науковому обігу – емотикон та позначають позитивні емоції: «не можу пояснити :)». В одному поясненні до обраного зооніму респондент спочатку відмовився надати пояснення до свого вибору імені *Стєн* для хом'яка й відразу ж його навів: «чому Стєн, не можу пояснити, завжди асоціюється з товстими американцями, яких бачив у різних фільмах. Мабуть, тому саме Стєн ...».

Номенклатура обраних російськомовними реципієнтами тварин обіймає 42 тварини, з яких 10 є свійськими (*собака, кішка, корова, кінь, свиня, коза/козел,*

баран, бик, кролик, курка), 32 є дикими (лисиця, ведмідь/панда, вовк, мавпа, жираф, слон, лев, тигр, пантера, гієна, лама, їжак, хом'як, пацюк, бурундук, морська свинка, тушканчик, летюча білка, шиншила, крокодил, черепаха, ящірка/варан/хамелеон, змія/пітон/удава, равлик, черв'як, жаба, тарган, павук, рибка/короп/карась/тигрова акула, папуга, ворона, павич). Порівняно з експериментом, який було проведено на матеріалі української мови, загальна кількість номінованих тварин зросла з 34 до 42, причому розбіжність зумовлена включенням до списку більшої кількості диких тварин, риб та птахів. Загальна кількість отриманих реакцій складає 253, загальна кількість відмов, тобто коли поле залишилося порожнім, складає 7. У кількох випадках інформанти пропонували більше ніж одну власну назву, наприклад, «Жолудь и Бобырь (карпы кой) – как мои кузены». Також у 5 відповідях було використано іншокодові графічні позначки, які є діакретичною рисою неформального письмового спілкування за допомогою Інтернету або смс-повідомлень: «Муня (пёс) – от слова „moon”☺ это мило», «Буряк (попугай) – потому что созвучно со словом дурак, которому часто учат попугаев☺», «Кеша (попугай) – он издавал странные звуки и был назван одним из произнесённых им безобразий ☺», «Макс (кот) – кратко и ассоциируется с мирным довольным котом ☺», «Пушкин (баран) – ☺ возле морды была густая кучерявая шерсть (очень напоминает бакенбарды поэта :))».

Номенклатура обраних тварин у англomовному експерименті охоплює 55 одиниць, до яких належать 9 свійських (кіт, пес, коза, кінь, свиня, осел, корова, вівця, кроль), 44 дикі (миша, пацюк, хом'як, свинка, жаба, ящірка, гекон, черепаха, змія, павук, жук, птиця, пінгвін, папуга, лебідь, ківі, страус, риба, дельфін, касатка, кит, акула, восьминіг, олень, поні, лама, вовк, лис, борсук, бурундук, ведмідь, панда, коала, жирафа, носоріг, бегемот, слон, павуковидна мавпа, орангутанг, тигр, лев / левиця, пантера, леопард, гепард), а також 2 істоти, які не є реальними, принаймні у цей час (дракон, динозавр). Загальна кількість отриманих

реакцій складає 255, загальна кількість відмов, тобто поле залишилося порожнім, складає 4. Також у 5 відповідях було використано іншочислові графічні позначки, а саме: «*Jordan* (лев) – :)» та «*Woodtie* (біговий кінь) – \$\$\$». Крім того, у 6 випадках опитувані не змогли пояснити свій вибір, тому надали приблизно такі реакції: «*John* (пес) – I don't have any reason behind it, I like that name that's why I gave him this name... :)», «*Spot* (панда) – Don't know why».

М. І. Сюсько вважає, що зоонімізація хоч і не визначає всієї суті зоонімікону, однак у цьому явищі треба шукати відповідь на запитання про семантичну змістовність зоонімів: «Значна частина кличок виявляє ... багато спільних рис з апелятивами: по-перше, ці клички не втратили зв'язку з його значенням ..., по-друге, завдяки саме йому, тобто значенню, вони й стали індивідуальними позначеннями тварин» [112, с. 18-19]. Онімізуються традиційно лексичні одиниці на позначення ознак тварин, за схожістю, за близькістю. На думку Н. Г. Рядченко, «у будь-якому переліку зоонімів будь-якого різновиду завжди переважають назви типу Чорниш» [94, с. 77], тобто йдеться про кольорову ознаку. Також дослідниця зазначає відапелятивні назви коней одеського іподрому, які мотивовані не лише кольором, але й темпераментом тварини. Можливі іменування із значенням особи, терміни з царини мистецтв, флори, фауни, природних явищ [95, с. 60-61].

Наведемо кілька прикладів з нашого експерименту: *Шарик* (собака) – «тому що він кудлатий, як шарик», «асоціація з доброю дворнягою», *Рябчик* (собака) – «має попелистий колір шерсті», *Пуфік* (собака) – «тому що він пухнастий», *Голубка* (корова) – «тому що вона дуже спокійна і ніжна», *Мурка* (кішка) – «кішка ж мурчить», *Ласунка* (пацюк) – «полюбляє ласувати», *Дамка* (собака) – «вона завжди в дамках, активна, маленька, революційна», *Ковбас* (кіт) – «кіт дуже полюбляє ковбасу», *Бульбашка* (рибка) – «навколишнє середовище життя». Цікавим є випадок помилкової асоціації: *Бомбра* (папуга) – «музичний

інструмент». Зрозуміло, що мається на увазі «домбра», звуки якої схожі на цвірінькання папуги.

Результати нашого експерименту дозволяють простежити основні тенденції щодо зоонімаційної рушійної сили досліджуваних мов. Так співвідношення **онімізації** та **трансонімізації** складається не на користь першої: 113 та 137 випадків на матеріалі української мови, 84 та 165 випадків у російськомовних реципієнтів та 87 проти 166 в англомовному експерименті. Зіставлення результатів експерименту, який було проведено з носіями трьох мов, дозволяє зробити припущення щодо універсального характеру цієї тенденції, хоч процентне співвідношення показників російсько- та англомовного експериментів є більш драматичним.

Оскільки реципієнтами двох етапів експерименту – україно- та російськомовного – переважно виступали студенти різних факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, а також відділень факультету романо-германської філології, то знання різних іноземних мов впливало на процес номінації, наприклад: *Фокс* (собака) – «тому що він схожий на лисицю», *Рей* (собака) – «тому що “Рей” з португальського “король”, а це озн., що він повинен бути мужнім».

Щодо **антропонімів** (88/87/89 – кількість реакцій в українському, російському та англійському етапах), які зазнали трансонімізації та перетворилися на зооніми, донорськими сферами тут були кількісно рівними узуальні та віртуальні, пор.: *Кеша* (папуга) – «тому що його подарував знайомий – Кеша (так його називають)», *Потап* (собака) – «названий на честь відомого співака Потапа», *Маша* (папуга) – «бо Маша це моя дівчина і папуга така ж красива, як вона»; *Мар’янка* (кішка) – «героїня телесеріалу “Мар’янка”», *Фіона* (морська свинка) – «через те, що схожа на дружину Шрека»; *Гарик* (собака) – потому что выгядит смешно, имя Гарик ассоциируется с Гариком Мартиросяном, а он юморист», *Одри* (кошка) – потому

что чёрно-белая и красивая, как Одри Хэпберн», «*Заза* (коза) – созвучно, а ещё асоціація с Зазой Наполи», «*Зигмунд* (хомяк) – недавно прочитанный Фрейд, который Зигмунд повлиял», «*Арагорн* (собака) – смелый»; *Colt* (snake) – «friend's name», *Katya* (rat) – «I think that all girls named Katya are rats», *Phoebe* (cat) – «long hair, beautiful, not too bright, like character on “Friends”», «I named our ragdoll *Napoleon* because I wanted a different name and he sits so regally so I was thinking of historical figures and Napoleon just seemed to suit him», *Madeline Athena*(cat) – «was named by my boss, so I kept the name madeline and added her Greek middle name. Athena ... another Greek Goddess». У певній кількості випадків важко зрозуміти, чи анкетовані мали на увазі конкретну людину, наприклад, *Dj Fresh* (папуга) – «подобається музика» (то наймення реального диск-жокея чи індивідуально-авторське утворення) чи *Мейсон* (кабан) – «бо він крутий кабан і в нього англійський акцент» (перші здогадки автора були такі, що це ім'я було обрано на честь персонажа детективів адвоката *Перрі Мейсона* чи просто обрали щось англійське, пізніше стало зрозумілим, що це скоріш стосується сучасного Інтернет-персонажа комічної свині *Мейсон*).

Кілька разів обраними зоонімами були прізвища (окремо чи в комбінації з власним ім'ям чи по батькові): *Гурвіц* (собака) – «оригінальність», бо то прізвище колишнього мера Одеси, *Пржевальський* (коняка) – «на честь виду коняки Пржевальського», *Тайсон* (хом'як) – «асоціація з боксером», *Jackson* (cat) – «just cuz it's a nice name», *Rimsky Korsakov*(cat) – «He was shy but very sweet. We gave him a proud composer's name, hoping it would give him some courage», «One (cat) is named after *Kurt Russell*, the actor, but his name has morphed into *Fat Uncle Kurtie* because he is, um, fat», *Юлія Дмитрівна Рижецька* (хом'ячок) – «це був подарунок подрузі від мене (Юля) і спільного друга (Дмитра), а Рижецька – тому, що рижа»; «*Тайсон* (хомяк) – очень забавно называть именем боксёра карликового хомячка», «*Меладзе* (рыбка) – у неї усы, как у певца»; а один раз у сполученні з ім'ям: «*Винс Нуар*

(паук-птицеед (мой) – герой сериала, англ. проісх., очень любить свои волосы. Паук очень волосатый, решила так назвать». Асоціат по батькові респонденти обрали двічі: «*Михалыч* (питон) – насмотрелась “Наша раша”», «*Михалыч* (лягушка) – отчество директора моей школы».

Найпопулярнішою людиною виявився відомий актор Чарлі Чаплін, бо окремі частини його імені було обрано зоонімами: *Чаплін* (тушканчик) – «маленький та смішний», *Чарлік* (собака) – «названий на честь Чарлі Чапліна».

Також було використано антропоніми за формою, які набули народного етимологічного значення: *Матільда* (коза) – «борода матилялася в різні боки», *Жора* (кіт) – «тому що він їсть усе підряд».

Трансонімізовані **зооніми** було виокремлено 31/54/35 разів, причому перевагу мають віртуальні донори, наприклад: *Леопольд* (кіт) – «асоціація з героєм мультфільму, *Санфіра* (ящірка) – «персонаж фільму», *Затворник* (півень) – на честь півня з книги «Затворник та Шостипалий», *Гарфілд* (кіт) – «він рижогої масті і товстенький», *Стіч* (шиншила) – «як у мультику»; пор. *Ада* (собака) – «так як маму звали Лада», *Кардиган* (собака) – «схожий на породу улюбленця англ. королеви – коргі Кардиган», *Буцефал* (кінь) – «з конем Олександра Македонського»; «*Дефор* (собака) – герой из книги», «*Дамбо* (слон) – как в мультике», «*Тимон* (пёс) – ассоциация с Тимоном мультяшным», «*Алекс* (лев) – я люблю мультфильм „Мадагаскар”», «*Гена* (крокодил) – имя из мультика»; *Rucifee* (cat) — «named after the cat Lucifer in the Disney Cinderella (the mice can't say his name right), *Mist* (dog) – «named after the first Border Collie I admired», *Phar lap* (horse) – «old famous racehorse from NZ», *Spot* (cat) – «the cat that is the animal of my university».

Суттєвою є різниця між кількістю реакцій цього типу в носіїв різних мов: у російськомовних інформантів їх майже вдвічі більше, хоча очікуваною була б перевага трансзоонімічних реакцій саме в англійців через їх ставлення до тварин. Пояснити цей результат можливо завдяки, з одного боку, прихильністю росіян до

своїх домашніх улюбленців, або, навпаки, використанням стереотипних зоонімів через відсутність бажання вигадувати щось нове. Саме останнє припущення підтверджується результатами нашого експерименту.

Третє місце – 7/5/8 випадків – складають **міфоперсоніми**, найпопулярнішими з яких виявилися героїв дитячих мультфільмів та казок, наприклад: *Кузя* (папуга) – «тому що він гарний і лохматий, як домовик Кузя», *Кузя* (хом'як) – «асоціація з мульт. (персон.)», *Кузя* (собака) – «гном», це помилка, бо йдеться про домового. Крім того, в анкетах знаходимо реакції *Русалка* (рибка) – «на честь мультфільму “Русалонька”», *Шрек* (собака) – «асоціація з мультфільмом», *Добі* (морська свинка) – «не можу пояснити чому». Усі ці три варіанти зоонімів походять із кінематографу – дитячі та дорослі мультиплікаційні фільми та цикл романів Дж. Роулінг про Гаррі Поттера. Саме тому остання реакція, яку реципієнт сам пояснити не зміг, не є таємничою для сторонніх, бо *Добі* – це домовик Сиріуса; «*Кузя* (попугай) – он как домовой», «*Кузя*(кот) – потому что кличка ассоциируется с домовёнком Кузей». Крім того, у цьому підрозділі знаходимо також такі зооніми: «*Мальвина* (тигрова акула) – экзотика, которая помогает избавиться от врагов», «*Феня* (морская свинка) – в честь Фионы из мульт. ”Шрек”», «*Шрек* (обезьяна) – обезьяна часто делает смешные гримасы и ассоциируется у меня с таким персонажем»; «*Piocka, Riha* (Birds) - Cartoon Character (Pokemon)»; «*Stitch* (cat) - we had his sister, and couldn't tell the ma part ... her name was *LILO*», «*Mickey* (Mouse) – fame», «*Mickey* (mouse) – inspiration from comic books». Саме таку універсальну тенденцію можемо пояснити тим, що домашні тварини часто мешкають у домівках людей задля їхніх дітей, а діти будь-яких країн та будь-якої етнічної належності захоплюються казками й мультфільмами.

Трансонімізованих **хрононімів** у результатах експерименту було виявлено значно менше – 5/5/0, наприклад: «*Марта* (кішка) – обрали таке ім'я тому, що кішка народилася саме в цей місяць», «*Марта* (коза) – народилася в марті місяці»,

«*Майор* (бичок) – родився в місяці (“май”) – травень»; «*Ночка* (корова) – чёрного цвета», «*Ночка* (корова) – имеет чёрную окраску шкуры», «*Марта* (кошка) – подарили в марте», «*Марта* (коза) – потому что родилась в этом месяце», «*Февралья* (корова) – не могу объяснить почему». Привертає увагу суржикізація української та російської мов у наведених прикладах, що можемо пояснити мовною специфікою Одеського багатонаціонального регіону. Англійські інформанти взагалі не надали хрононімічних реакцій, що є важливою відмінністю в тенденціях зоонімотворчої мотивації.

Трансонімізовані **ергоніми** та **ідеоніми** складають по 1 та 2 реакції відповідно в українському експерименті. Так ергонімами є пропоновані зооніми «*Альфа* (собака) – був підрозділ спец. призначення “Альфа”, який виконував завдання з забезпечення правопорядку». 4 реакції в англійському експерименті належать до ергонімів, наприклад, «*Eel's* (horse) - named after Parramatta football club *great horse*», «*Brimay* (dragon) - “Bryant and May” Match manufactures», «*Billie* (dog) - My dog is Billie because we couldn't think of a name after we got her from the breeder, "Billabong Creek Farm" so it seemed fitting». Російськомовні реципієнти не надали жодної ергонімічної реакції, але 3 ідеонімічні присутні у наших результатах: «*Дюк* (собачка) – в честь пам'ятника», «*Петюня* (хомяк) – в честь сценки в программе „Comedy club”» та англійськомовний асоціат «*Wormy* (червь) – асоціація с игрой». Англійськомовні реакції містять аж 6 ідеонімів, наприклад: «*Neeka* (cat) - My favorite students consecutive years were “Dominique” . The Singing Nun had a hit song in the 60's. “Dominiqua, Neeka Neeka”», «*Matilda* (swan) - The movie Matilda. A little smart girl», «*Boris* (spider) - “Who” song», «*Anabelle* (cat) - named for a Don Henley song of the same name which was playing when my then boyfriend gifted her to me». У російськомовних учасників експерименту не виникло бажання використовувати назви виробництв, а в англійськомовних реципієнтів є така тенденція. Ідеонімічні

реакції дуже різні у різних етапах експерименту: програма, комп'ютерна гра, пам'ятник, пісні, кінофільми.

Лише два **хремотоніми** зазнали трансформації в україномовному експерименті: «Кемел» (верблюд) – «цигарки», причому зоонім було взято у лапки, та «Гуччі (кіт) – назви брендів популярні», поіменованій за компанією, що продукує елітний одяг. Тут знову знання англійської мови впливає на вибір пропонованого зооніму, бо англійською *camel* – це верблюд. У російськомовному експерименті було виокремлено 2 хремотоніми: «Магги (собака) – в честь бульона „магги”» та «Барс (собака) – в день покупки этого щенка купили конфет „Барс” и это способствовало его кличке». В англійському експерименті було отримано 9 хремотонімічних реакцій, наприклад, «Tony (tiger) - breakfast cereal», «Stella Artois (Dog (Rottweiler)) - Beer. We use to live in a pub, My boyfriend had another (cat) called Melody who he named after his favorite pussy cat doll», «George (cat) -was the name of a stuffed animal my little sister had and one day we found an orange cat that looked like her old toy». Така значна розбіжність у використанні хремотонімічних зоонімів англійськомовними реципієнтами, на відміну від інших, є ознакою суттєвості брендів для носія англійської мови. Політичний устрій, економічна ситуація в країні, культура жителів Лондона значно відрізняються від Києва та Москви. Домінування матеріальних цінностей над культурними сприяло великій кількості саме таких реакцій.

У матеріалах експерименту також знаходимо один український **теонім** – «Муза (кішка) – тому що вона дуже ніжна», як давньогрецька богиня-заступниця мистецтв. Кількість теонімів у російськомовному експерименті є більшою – 5 реакцій, а в англійськомовному – 7. Теоніми, які за результатами експерименту перетворилися на зооніми, було запозичено з давньоєгипетської, давньогрецької, давньоримської, скандинавської та індуїстської релігій: «Бастет (кошка) – чёрная, гладкошерстная похожа на египетскую», «Осирис или Онубис (собака (чёрная) пёс)

– преданный, в меру злой», «*Гера* (кот) – от „Геракл” – сильный большой», «*Юпитер* (кот) – добрый, большой», «*Говинда* (корова) – индийская богиня корова»; «*Artemis*(cat) – came into my life. I thought he was a she and definitely a Goddess, thus Artemis», «*Thor* (Orca) - as they are powerful protective and fiercely loyal», «*Zeus* (cat) - big, long haired boy ...», «*Zeus* (beetles) - The bugs in Odessa are powerful, I have two dogs, the first is named *Zeus* because Zeus was the ruler of the Greek Gods and my dog is very big and strong». Як бачимо, респонденти використовували теоніми всесвітньо відомих божеств. Цікавим видається велика кількість теонімічних реакцій саме в англомовних учасників експерименту, що можемо пояснити поширеністю імен основних богів у сучасних мультфільмах та коміксах.

Не можемо обійти увагою ще один тип реакцій, які не є суто онімічними, бо етноніми наближаються скоріш до номенів. Так **етноніми** виявилися серед російськомовних реакцій: «*Цыганка* (собака) – имела чёрного цвета шерсть» й «*Француз* (кот) – любит кушать лягушек».

На наступному місці серед російськомовних реакцій знаходяться **топоніми** та **космоніми** (по 1 випадку, пор. відсутність схожих реакцій в україномовних респондентів, в англомовних респондентів – 5 та 3 реакції відповідно): «*Альма* (собака) – река в Крыму» та «*Муня* (пёс) – от слова „moon”☺ это мило»; «*Pippy Tay* (dog) – named after a lake in Scotland, I used to have», «*Fiji and Tahiti* (two tropical fish) – I named them after tropical places because they were tropical fish»; «*Luna* (cat) – they are the black cats, I had a (hamster) called *Astra* because I was interested in space and the cosmos etc.».

Окремо хочемо зазначити, що подвійні асоціації з’являлися у результатах експериментів, наприклад: «*Джулия* або *Джолли* (собака) – тому що мені подобається це ім’я», «*Поля-Сірьюжа* (свинка) – названа на честь людей, які подарували цю тварину», «*Рая і Петя* (кіт і кішка) – на честь класної керівнички та

її чоловіка», «*Белка і Стрелка* (кози) – на честь відомих двох собак»; «*Eleanor and Truman* (cats) are named after Eleanor Roosevelt and Harry S. Truman respectively», «*Salt and Pepper* (paircats)», «*Caramel and Chocolate* (rabbits) – they were a couple, one was dark brown and light brown». Усі ці випадки є різними за сутністю, бо інколи для першої тварини наче пропонується обрати ім'я з двох наведених, у другому ж випадку один референт отримав подвійне ім'я, а іноді згадано по дві тварини, кожна з окремим ім'ям.

Поза згаданими реакції в результатах нашого експерименту знаходимо такі, що не можемо віднести до типових. Це стосується, перш за все, особливих зоонімів, які надаються за клубними правилами: «*Арлина* (собака) – потому что кличка породистой собаки должна начинаться на первую букву имени её матери и иметь в середине 1 букву имени отца». Сюди також відносимо різні фонетично забарвлені асоціації, наприклад, «*Ziggy* (cat) - wanted a name that started with “z” (“Zooie” was taken.)», «*Sally* (snake) B/c it begins with “s” like snake + “s” sound», «If I had a (Lioness), I would call her *Sheba*, it sounds majestic». До того ж маємо фонетичну асоціацію «*Рони* (ёжик) – т.к. при произнесении звука „о” губы имеют форму круга и интуитивно хочется назвать ежа таким именем».

Отримані результати експерименту можемо узагальнити у таблиці (див.табл. 1.2).

Таблиця 1.2

**Співвідношення мотиваційних тенденцій у зоономінації
(за матеріалами асоціативних експериментів)**

	Україномовний експеримент	Російськомовний експеримент	Англомовний експеримент
Онімізація	113	84	87
Трансонімізація	137	165	166
Антропоніми	88	87	89
Зооніми	31	54	35
Міфоперсоніми	7	5	8
Хрононіми	5	5	0
Ергоніми	1	0	4
Ідеоніми	2	3	6
Хрематоніми	2	2	9
Теоніми	1	5	7
Етноніми	0	2	0
Топоніми	0	1	5
Космоніми	0	1	3
Інше	0	2	3
Загальна кількість реакцій	250	253	255
Загальна кількість відмов	5	7	4

У цілому можна підсумувати, що живі істоти значно частіше надихають номінаторів під час обрання власної назви тварини. Переважно це людина – відома, історична особа, особисті знайомі чи родичі. Імена інших тварин або поширені клички посідають друге місце. Крім того, потужною донорською сферою для утворення зоонімів в трьох мовах є нереальні персони, як наприклад, міфологічні, казкові істоти. Хрононіми, хрематоніми та ідеоніми складають поодинокі випадки

трансонімізації з метою утворення зооніма. Ергоніми, етніми, топоніми та космоніми виявилися обмеженими щодо їх донорства у зоонімотворчій діяльності представників трьох суспільств. Тож загальні тенденції щодо мотиваційних процесів у досліджуваних мовах багато в чому збігаються, незважаючи на поодинокі випадки розбіжностей. Щодо останніх, крім уже згаданої високої частотності зоонімічних трансонімізацій у російськомовних інформантів, слід зауважити більш широкий репертуар реакцій англомовних учасників експерименту. Це стосується використання ергонімів, хрематонімів, топонімів у своїй зоонімотворчій діяльності, що й знайшло відображення в пропонувані асоціатах. Це може бути свідченням більш широкого кругозору, що надає здатність незвичного, нестандартного перенесення однієї власної назви на денотат зовсім іншого класу.

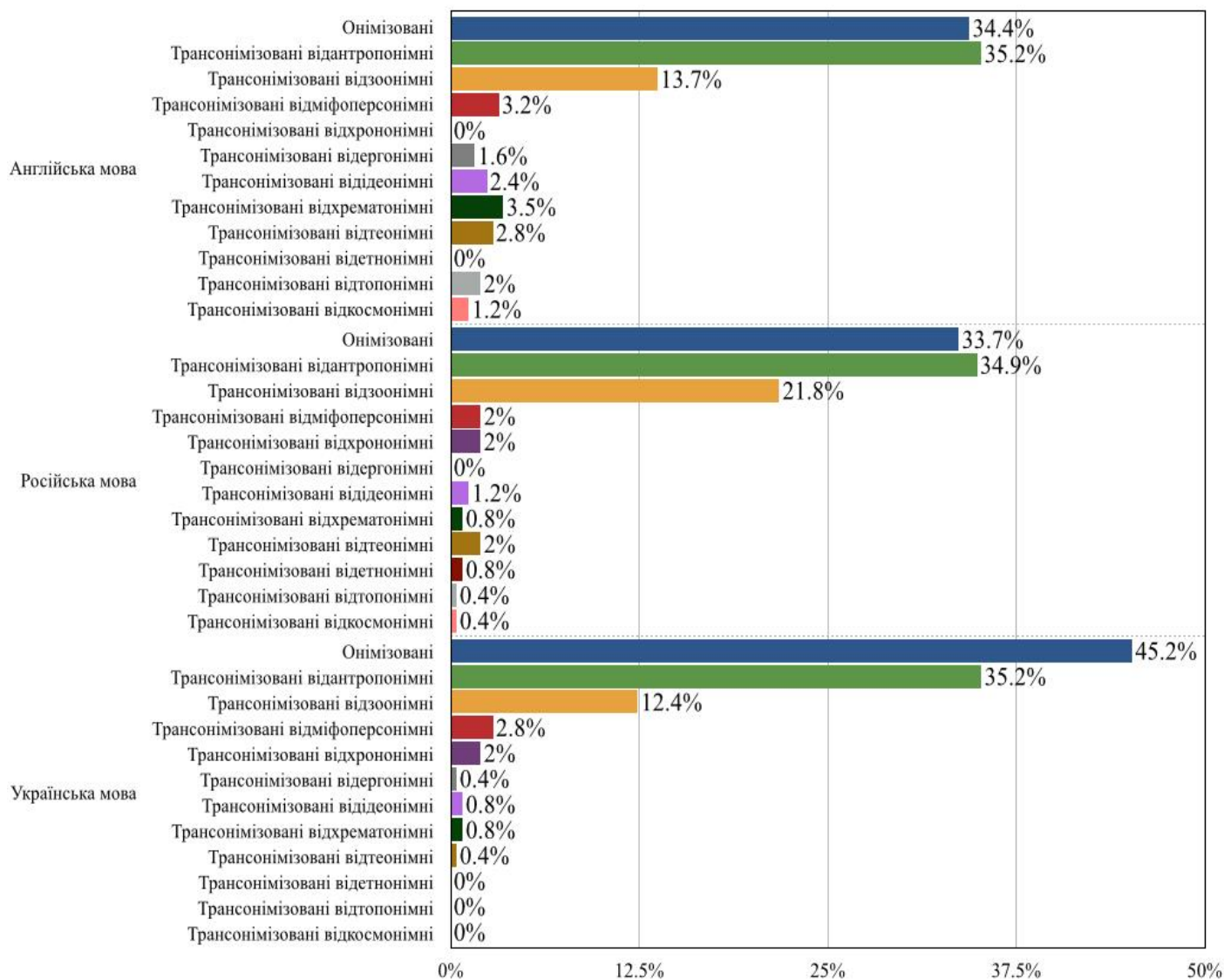
Аналіз усього вибраного матеріалу з англійської, української та російської мов можемо узагальнити в таблиці (див. табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Співвідношення типів мотивації зоонімів

	Українська мова	Російська мова	Англійська мова
Онімізовані зооніми	45,2 %	33,7 %	34,4 %
Трансонімізовані зооніми			
• відантропонімні	54,8 %	66,3 %	65,6 %
• відзоонімні	35,2 %	34,9 %	35,2 %
• відміфоперсонімні	12,4 %	21,8 %	13,7 %
• відхрононімні	2,8 %	2 %	3,2 %
• відергонімні	2 %	2 %	0 %
• відідеонімні	0,4 %	0 %	1,6 %
• відхреMATонімні	0,8 %	1,2 %	2,4 %
• відтеонімні	0,8 %	0,8 %	3,5 %
• відетнонімні	0,4 %	2 %	2,8 %
• відтопонімні	0 %	0,8 %	0 %
• відкосмонімні	0 %	0,4 %	2 %
• відкосмонімні	0 %	0,4 %	1,2 %
Загальна кількість	100 %	100 %	100 %

Дані таблиці 1.3 унаочнено далі у графічному зображенні співвідношення типів мотивації зоонімів у досліджуваних мовах у діаграмі 1.1.

Діаграма 1.1. Графічне зображення співвідношення типів мотивації зоонімів у досліджуваних мовах

Дві тенденції можемо виокремити у наведеному підсумковому матеріалі, а саме спільне і відмінне в мотиваційних механізмах зоонімів в аналізованих нами мовах. Спільним є те, що всі номінатори зверталися до апелятивів із метою обрання такої власної назви, яка б досить прозоро вказувала на екстралінгвальні

чинники зазначеного процесу. Серед тих онімів, які вже існують у певній мові, носії всіх мов надали перевагу антропонімам через антропоцентричність суспільства чи то англійського, чи то українського або російського. Міфоперсоніми як антропоморфні істоти також донорували свої власні назви носіям аналізованих мов завдяки антропоцентричності суспільств. Інші розряди онімів було вжито під час зоономінаційної діяльності значно менше, що також є універсальним для всіх трьох мов.

Розбіжності радше стосуються периферійних розрядів власних назв, що можемо пояснити різницею в концептуальних картинах світу трьох етносів. Так відхрононімні зооніми повністю відсутні в англійських реакціях, на відміну від українських та російських, а відергонімні, навпаки, використано англійськими номінаторами та не задіяно україно- та російськомовними. Це можна трактувати як відсутність у фокусі певного сегмента картини світу у відповідного етносу. Повна відсутність мотивації трьох останніх типів в українських зоонімах імплікує більшу стереотипність номінотворчої діяльності, певну традиційність механізмів мислення. У цілому проведене дослідження мотиваційної структури зооніміконів трьох мов дозволило встановити досить чіткі диференційні ознаки цього класу пропріальної лексики.

1.4. Структурні особливості зоонімів

На теперішній час відсутня систематизована загальна структурна класифікація зоонімних пропріальних одиниць, оскільки запропоновані ономотологами класифікації мають вибірковий, часто локальний характер, оскільки охоплюють або зооніми одного виду тварин, або однієї місцевості, або лише певні характеристики чи типи зоонімів. Одночасно необхідність детального вивчення зоонімної лексики є нагальною, про що говорять багато науковців вже давно, зокрема вони зауважують, що вивчення зоонімів є цінним для загальної теорії

ономастики та дослідження проблем словотвору й мотивації, а також актуальним є дослідження власне структурних особливостей різних класів зоонімів [76; 109].

Систематизації будови онімних одиниць приділяли увагу багато вчених, зокрема Ф. Міклошич [161], П. Скок [166], С. Роспанд [164], В. Никонов [81], В. Д. Бондалетов [14], В. В. Німчук [83], О. В. Суперанська [108], Н. В. Подольська [187], М. Л. Худаш [126], С. М. Пахомова [72], Н. М. Лесовець [64], М. М. Торчинський [121] та інші. Таке велике зацікавлення саме цим аспектом власних назв одночасно з остаточною невирішеністю даної проблеми щодо зоонімів зумовлює актуальність цього аспекту вивчення даного класу онімів. Матеріалом дослідження структури зоонімів передусім послуговували зооніми тварин Лондонського, Московського та Миколаївського зоопарків, обрані методом суцільної вибірки із сучасних ЗМІ, як такі, що відбивають найширший спектр власних назв тварин, водночас не підпорядковуючись специфічним клубним правилам. Проте О. В. Суперанська, приділивши увагу зоонімам Московського зоопарку, установила певну закономірність: диким тваринам надаються зооніми, які певним чином пов'язані з країною походження цієї тварини, як, скажімо, слонам з Індії даються імена англійські – *Джонні*, *Моллі*, бо англійська мова є офіційною в цій країні, а бегемоти з Німеччини стали *Гретою* та *Петером* [104, с. 99-100].

Зооніми не є простими для аналізу, особливо з боку семантики, пор. хоча б наймення таємничої інфернальної сутності, за сумісництвом персонажу роману М. А. Булгакова *кот Бегемот*, ономастичний аналіз якого запропоновано Г. Ф. Ковальовим [45, с. 177-181]. Найважливішими розробками, які були присвячені структурній організації онімів, вважаємо праці В. В. Німчука, О. В. Суперанської, Н. В. Подольської та М. М. Торчинського.

В. В. Німчук у 1966 році запропонував структурну систематизацію власних назв, яка базувалася на кількості їх компонентів. Він виокремлював **прості** назви,

до яких належать одноосновні імена [83, с. 27 п. 172], **складні**, або ономастичні композити [83, с. 27 п. 171], які розрізняв на **справжні складні** [83, с. 27 п. 1713] та **несправжні складні** [83, с. 1714], а також **абрєвіатурні** [83, п. 1733]. Крім того, В. В. Німчук розподіляв **зрощені** власні назви (сполучені, лігатурні) [83, с. 28 п. 174] та **ономастичні словосполучення**, назви-словосполуки [83, с. 28 п. 175].

О. В. Суперанська у 1969 році описала **однослівні** – прості непохідні, а також похідні, **складні** та **багатослівні** топоніми [99]. Н. В. Подольська у своїй праці 1988 року розрізняє **прості** оніми, серед яких є одноосновні та однослівні, **складні** – двоосновні, тавтологічні, абрєвійовані, акроніми, афіксальні та власне композити й юкстапозити, а крім того, **складені** – назви-словосполучення, фрази, речення, подвійні оніми, тауніми та антропоформули [187].

Тож, слідом за М. М. Торчинським, вважаємо за необхідне розмежувати власне структурну класифікацію онімів від інших. Учений зауважив, що «засвідчено і певне ототожнення структурної типології онімів з іншими, передусім словотвірною, мотиваційною, за формою, походженням тощо, що зумовлює їх часткове ускладнення або спрощення» [121, с. 445], та запропонував, зокрема у своєму дисертаційному дослідженні у 2010 році, розподіл онімів на прості, складні та складені. До **простих** належать однослівні однокореневі власні назви, які підрозділяються на **безафіксні** та **афіксальні** [121, с. 445], наприклад, ми знаходимо серед тварин Лондонського зоопарку горилу на ім'я *Guу* або сову *Eros*, у Московському зоопарку є білий ведмідь на ім'я *Врангель* та зебра *Венера*, а в Миколаївському – тигр *Геліос* та ягуар *Маша*. Загальна кількість безафіксних зоонімів в англійській мові складає 39 одиниць (55,7 % від загальної кількості), у російській – 44 (62,9%), в українській – 41 (58,6 %). Прості афіксальні зооніми є також частотними у досліджуваному матеріалі – 18 одиниць знаходимо у матеріалах Лондонського зоопарку (25,7 %), 23 – Московського (32,9 %) та 25 (35,7 %) Миколаївського. Прикладами цього структурного типу можуть бути

власні назви орла *Goldie* та жирафи *Crackers*, дельфін *Шурик* та сніжний барс *Мурка*, енот *Лялька* та косуля *Ягідка*. До того ж серед тварин згаданих зоопарків переважають зооніми зі зменшувально-пестливими суфіксами.

До **складних** пропріальних одиниць належать однослівні **двокореневі**, чи **багатоосновні**, які можуть бути власне композитами, афіксальними композитами чи аббревіатурами [121, с. 445]. В аналізованому матеріалі знаходимо лише 4 англійських складні зооніми – 3 композити та 1 аббревіатуру (4,3 та 1,4 % відповідно): мангуст *Pipsqueak*, альпака *Delboy* та лев *Lucifer* (під інвентарним номером, зрозуміло, 666), аббревіатура ж трапляється лише в імені какаду *Mr.T*. У російськомовному матеріалі виявлено 2 (2,8 %), в україномовному – 3 (4,3 %) власне композитів, серед яких є навіть збіг наймення *Казимир* – лев у Московському зоопарку та бегемот в Миколаївському.

До **складених** відносимо дво- та багатослівні оніми, які, у свою чергу, поділяються на **оніми-словосполуки**, **оніми-словосполучення** та **оніми-фрази** [121, с. 446], причому під першими М. М. Торчинський розуміє поєднання повнозначної частини мови зі службовою, переважно з прийменником, до других відносить безприсудкові структури сурядного чи підрядного типу, а до третіх – предикативні конструкції. Слід зауважити, що було знайдено приклади тільки другого типу (9 одиниць (12,9 %) в англійській вибірці та по 1 (1,4 %) в російській та українській) – як сурядні (панди *ChingChing*, *MingMing*, *BaoBao*, *ChiChi*, *Пинь-Пинь*), так і підрядні (коала *Two-toed sloth*, лемур *Біг-Брейн*). Причому в англійській мові назви першого підтипу, за винятком *LienHo*, складаються з двох тотожних елементів, що може бути зумовлено їх походженням із китайської мови, традицією номінування панд у Китаї, а також прагматичною спрямованістю цих онімів на специфічну аудиторію – дітей. Подібні оноματοпоетичні імена краще запам'ятовуються, а також включають елемент гри.

Загальний розподіл структурних типів аналізованих зоонімів можна представити в таблиці (див. табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Розподіл структурних типів зоонімів

Структурний тип	Структурний підтип	Англійська мова		Російська мова		Українська мова	
		Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
прості	безафіксні	39	55,7	44	62,9	41	58,6
	афіксальні	18	25,7	23	32,9	25	35,7
складні	власне композити	3	4,3	2	2,8	3	4,3
	афіксальні композити	0	0	0	0	0	0
	абревіатури	1	1,4	0	0	0	0
складені	словосполуки	0	0	0	0	0	0
	словосполучення	9	12,9	1	1,4	1	1,4
	фрази	0	0	0	0	0	0
Всього		70	100	70	100	70	100

Аналіз отриманих даних дозволяє нам скорегувати структурну класифікацію зоонімів, а саме: залишити базовий розподіл на прості, складні та складені типи, але вилучити з подальшого розподілу афіксальні композити, словосполуки та фрази. Перший структурний підтип не використовується в англійській зоонімії через аналітичний характер англійської мови, а щодо російської та української можемо припустити, що потенційна довжина таких утворень складатиме 4 склади

та через це не засвоюватиметься ані тваринами, ані відвідувачами зоопарків. Що стосується двох інших – словосполук та фраз, які не траплялися в досліджуваному матеріалі, то це сталося через специфічний характер власне зоонімів. Отже, можемо зробити висновок, що будова зоонімних одиниць, попри свою національну специфіку, має характер універсальний для досліджуваних мов, єдиним винятком із цього правила є одиничне використання аббревіатури в англійській мові.

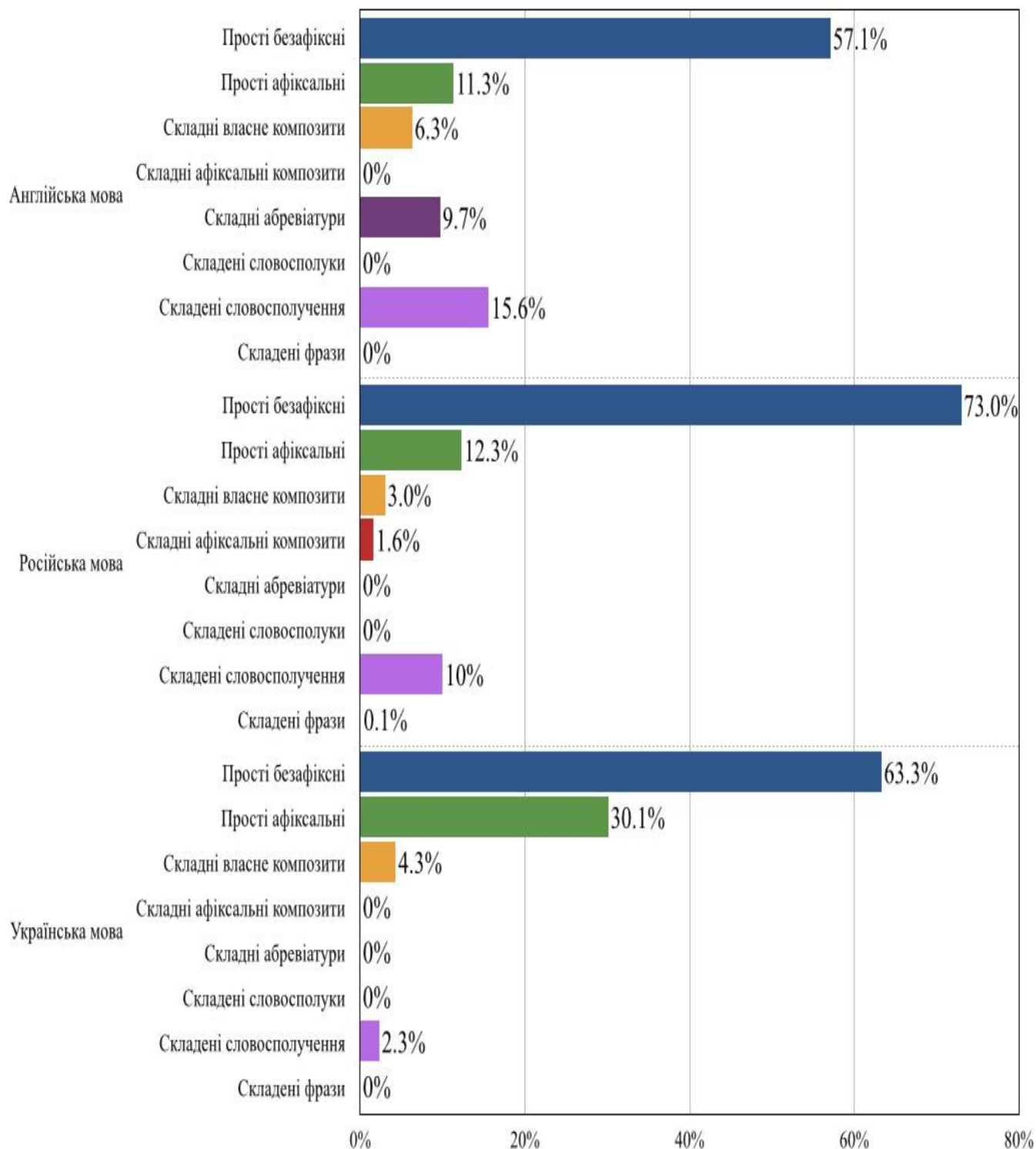
Увесь досліджений нами зоонімічний матеріал із боку його структурної організації можемо унаочнити в таблиці (див. табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Співвідношення структурних типів зоонімів

Структурний тип	Структурний підтип	Англійська мова	Російська мова	Українська мова
прості	безафіксні	57,1 %	73 %	63,3 %
	афіксальні	11,3 %	12,3 %	30,1 %
складні	власне композити	6,3 %	3 %	4,3 %
	афіксальні композити	0	1,6 %	0
	аббревіатури	9,7 %	0	0
складені	словосполуки	0	0	0
	словосполучення	15,6 %	10 %	2,3 %
	фрази	0	0,1 %	0
Всього		100 %	100 %	100 %

Дані таблиці 1.5 по співвідношенню структурних типів зоонімів унаочнено далі у діаграмі 1.2.

Діаграма 1.2. Графічне зображення співвідношення структурних типів зоонімів

Висновки до розділу 1

Індивідуальне ім'я може отримати майже кожний феномен – людина, тварина, рослина, міфічна істота, божество, а також група людей, просторовий об'єкт, подія, часовий відрізок, предмет. Цей список не є повним, і здатність окремого об'єкта отримати власну назву залежить від «ономагенності» («nameability») номінованого феномена. Кожна людина інтуїтивно володіє шкалою, яка мотивує номінаторів надавати предметам власні назви на основі близькості чи значущості для їх життя. Серед тварин, які демонструють здатність отримувати імена, можемо назвати дуже різні класи, види та роди.

Дану роботу присвячено всебічному вивченню **зоонімів**, які є **власними назвами будь-яких реальних, віртуальних чи сакральних тварин**, диференційними ознаками яких є суто індивідуальний характер зоонімів, чітка окресленість номінованих денотатів, тісний зв'язок зоонімів із поіменованими об'єктами та з екстралінгвальними факторами номінування, різноплановість зоонімів, можливість їх групування за ознаками денотата, залежність зоонімікону від особливостей етнічної культури, енциклопедичність семантики зоонімів, обов'язкова їх мотивованість, довільність форми, функціональна обмеженість та виконання зоонімами переважно номінативної та інформаційної функцій.

У дисертації вдосконалено **денотатно-номінативну систематизацію** власних назв на позначення тварин згідно з біологічною таксономією еукаріотів у тій частині, що стосується царства тварин. Тільки багатоклітинні, переважно хребтові тварини можуть одержати власне ім'я, однак деякі безхребтові, а саме комахи також можуть бути ономагенними. До тварин, крім ссавців, належать риби, амфібії, рептилії та птахи. Людина також належить до цього царства, але традиційно розглядається окремо як у біології, так і в ономастиці. Згідно з біологічною класифікацією хребтових тварин маємо п'ять секторів, представники яких

потенційно можуть отримувати власні назви – ссавці, птахи, рептилії, амфібії, риби, та один сектор безхребтових – комахи. Власні назви тварин, що тимчасово не отримали свого термінозначення, пропонуємо називати в такий спосіб: ссавців терміном **маммонім**, риб – **іхтіонім**, амфібій – **амфібіонім**, рептилій – **ерпетонім**. Загальний вигляд базової зоонімної терміносистеми має бути таким: маммоніми, іхтіоніми, амфібіоніми, ерпетоніми, орнітоніми, інсектоніми. З метою поєднання двох термінологічних тенденцій пропонуємо використання спеціальних термінів на позначення власних назв тварин лише для першого рівня специфікації, а починаючи з другого рівня використовувати описові терміни на зразок **ім'я метелика** чи **ім'я крокодила**. Коли йдеться про деякі спеціальні дослідження, які можуть бути присвяченими вивченню зоонімів окремого класу тварин, у таких випадках використання особливого терміна на кшталт **гіпонім** видається актуальним.

Мотивована власна назва має прозору семантичну структуру завдяки своїй твірній основі, вибір якої зумовлено екстралінгвальною причиною, обраною шляхом лінгвопсихоментальної операції, яка базується на певній закономірності відносин між змістом і формою мовної одиниці. У цілому можна зробити висновок, базуючись на результатах нашого першого вільного асоціативного експерименту, що основною рушійною силою під час зоонімотворчої діяльності є трансонімізація, яка превалує над процесом онімізації. Живі істоти значно частіше виступають донорами в зазначеному процесі. Переважно йдеться про антропоніми – власні назви на позначення відомих, історичних осіб, знайомих чи родичів. Імена інших тварин або стереотипні клички посідають друге місце. Крім того, потужною донорською сферою для утворення зоонімів в обох мовах є нереальні персони, як наприклад, міфологічні, казкові істоти, але не теоніми, а міфоперсоніми. Хрононіми, хрематоніми та ідеоніми складають поодинокі випадки трансонімізації з метою утворення зооніма. Ергоніми, етноніми, топоніми та космоніми виявилися

обмеженими в залученні до зоонімотворчої діяльності номінаторів через зовсім різну природу цих феноменів (мається на увазі розподіл на біоніми та абіоніми, тобто живі і неживі об'єкти номінування). Тож загальні тенденції щодо мотиваційних процесів у досліджуваних мовах багато в чому збігаються, незважаючи на поодинокі випадки розбіжностей. Щодо останніх, крім високої частотності зоонімічних трансонімізацій у російськомовних інформантів, пов'язаної з використанням типових, стереотипних зоонімів, слід відзначити більш широкий репертуар реакцій англомовних учасників експерименту. Це стосується використання ергонімів, хрематонімів, топонімів у своїй зоонімотворчій діяльності, що і знайшло відображення в пропонованих асоціатах. Це може бути свідченням більш широкого кругозору, концептуальної картини світу з більш об'ємним та складним за своєю структурою ядром, що надає здатність незвичного, нестандартного перенесення однієї власної назви на денотат зовсім іншого класу.

Аналіз отриманих даних дозволяє нам скорегувати **структурну класифікацію зоонімів**, а саме залишити базовий розподіл на прості, складні та складені типи, але вилучити з подальшого розподілу афіксальні композити, словосполуки та фрази. Перший структурний підтип не використовується в англомовній зоонімії через аналітичний характер англійської мови, а щодо російської та української можемо припустити, що потенційна довжина таких утворень складатиме 4 склади та через це не засвоюватиметься ані тваринами, ані пов'язаними з ними людьми. Що стосується двох інших – словосполук та фраз, які не траплялися в досліджуваному матеріалі, - то це сталося через специфічний характер власне зоонімів. Отже, можемо зробити, що будова зоонімних одиниць, попри свою національну специфіку, має характер універсальний для досліджуваних мов, єдиним винятком із цього правила є поодинокі використання абревіатури в англійській мові.

Основні положення й результати дослідження першого розділу дисертації викладено у публікаціях автора [24; 27]

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ КОГНІТИВНИХ АСПЕКТІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗООНІМІВ

2.1. Методологічна основа дослідження

Для того, щоб всебічно вивчити будь-яке лінгвістичне явище, застосовуються різноманітні способи організації гносеологічної діяльності дослідника, тому для підвищення якості та достовірності отриманих результатів вважаємо за доцільне детально описати принципи добору матеріалу та організації традиційного ономастичного аналізу, а також процедуру проведення вільного асоціативного експерименту, принципи аналізу його результатів та укладання асоціативного словника зоонімів української, англійської та російської мов.

На думку авторів монографії «Теория и методика ономастических исследований», ономастичні роботи бувають трьох типів: такі, «де автор нічого не каже про свою методологію, де автор вважає за потрібне проаналізувати свої методи та прийоми, або де методологія є спеціальним предметом вивчення автором» [109, с. 195]. У цьому дисертаційному дослідженні, яке, на нашу думку, можна віднести до другого типу, приділимо необхідну увагу методології, методиці й методам аналізу теоретичного і практичного матеріалу. Це може сприяти кращому розумінню інтерпретації отриманих результатів дослідження, а також надати змогу скористатися розробленою методикою іншим дослідникам.

У мовознавстві **методологією** вважають «учення про принципи дослідження в науці про мову» [64, с. 299]. Методологія, за формулюванням І. В. Арнольд, це «застосування до процесу пізнання принципів світосприйняття, співвіднесення отриманих даних з іншими фундаментальними науками, у першу чергу з філософією» [1, с. 9]. Методологія у мовознавстві розуміється як: «1) система вихідних принципів і спеціальних методів дослідження мови; 2) вчення про

принципи дослідницької діяльності в науці про мову» [74, с. 354]. О. С. Мельничук зауважує, що в мовознавстві методологія виконує чотири функції, а саме: визначення предмета дослідження через розуміння його суті, визначення мети дослідження, розроблення методів та прийомів дослідження, оцінка ступеня відповідності результатів дослідження та поставлених цілей [74, с. 354].

У методології виділяють кілька рівнів: поширену на всі науки **загальнофілософську** методологію, **загальнонаукову** методологію, яка стосується методів і принципів, актуальних для окремих наук, та **власне лінгвістичну** методологію, яка стосується методів і прийомів, специфічних для самого мовознавства [64, с. 299; 74, с. 354], та розуміється як «безпосередня реалізація різних методологічних і загальнонаукових принципів, спеціальних наукових методів і прийомів при здійсненні наукових досліджень» [73, с. 4]. Якщо **методологія** – це «учення про способи пізнання й осмислення дійсності й формування внутрішнього рефлексивного досвіду людини, а також про дослідницькі настанови, принципи та процедури аналізу об'єктів різних наук», то **лінгвометодологія** «спрямована на з'ясування природи мови в співвідношенні зі свідомістю її носіїв, соціумом, культурою, дійсністю, комунікацією, процесами пізнання світу, а також на формування інструментарію, засад і способів опису й аналізу мови та її продуктів» [96, с. 11].

На думку О. С. Кубрякової, існують чотири основні загальні принципи мовознавства: **експансіонізм**, **антропоцентризм**, **експланаторність** і **функціоналізм** [57, с. 207]. У новітній «Типологічній ономастиці» автори називають основним методологічним принципом ономастики саме **амбівалентність** сутностей: одночасне існування ономастичної сфери у двох площинах: у вертикальній (діахронічній) і горизонтальній (синхронічній), бо кожне ономастичне явище знаходиться на перехресті – з одного боку, як продукт попереднього розвитку, а з іншого – як втілення сукупності різноманітних функцій

і властивостей [99, с. 19-20]. У нашому дослідженні, яке виконано в руслі **когнітивно-дискурсивної парадигми**, спрямованої на пояснення постійних кореляцій і зв'язків між мовою, мовними продуктами, і мисленневими операціями [96, с. 16], а точніше її течії – **когнітивної ономастики**, – методологічною основою є органічне поєднання сукупності традиційних ономастичних ідей та доробку когнітивної лінгвістики й психолінгвістики, що призводить до іншого розуміння принципу амбівалентності онімів. Річ у тому, що традиційно власні назви вивчаються в мові й мовленні, а в нашому дослідженні до цього ще додається вивчення функціонування онімів у ментальному лексиконі носія мови. Отже, амбівалентність оніма в нашому дослідженні розуміємо як буття зооніма у двох іпостасях – зооніма-слова та зооніма-концепта, які, відповідно, існують у *lingua verbalis* та *lingua mentalis*. Оскільки це дослідження присвячено, зокрема, вивченню функціонування зоонімів у ментальних лексиконах носіїв української, англійської та російської мов, тому й відповідна експериментальна частина дисертації базується на трьох етапах: окремого етапу з носіями української мови та окремих – із носіями англійської та російської мов. Отже, обидва асоціативні експерименти, які було проведено під час дослідження, підрозділялися на окремо проведені опитування носіїв певної мови.

Для проведення якісного дослідження першорядне значення має вибір методики, який відповідає об'єкту та завданням роботи. Під **методикою** розуміється «спосіб знаходження нового матеріалу, сукупність прийомів спостереження, експерименту й опису» [1, с. 8]. Методика аналізу зазвичай пов'язана з певним методом, хоча практикою доведено, що «оптимальні результати дає добре продумане поєднання кількох типів процедур таким чином, що кожна з них буде не тільки доповнювати, але й конкретизувати інші» [1, с. 33]. Оскільки це когнітивно-ономастичне дослідження, то й задля отримання оптимальних результатів необхідно поєднати як традиційні ономастичні методи, так і методику

когнітивних досліджень, не забуваючи при тому про загальнонаукові лінгвістичні методи.

2.2. Методика дослідження функціонування зоонімів у мові та мовленні

Ю.О. Карпенко, за ним й В.Д. Бондалетов, виокремлюють три основні етапи розвитку ономастики як науки: до XIX ст. це був **донауковий** етап, бо порівняльно-історичний метод ще не використовувався, а етимологічні розвідки мали характер аматорський; з XIX до початку XX ст. – етап **становлення** ономастики як науки, коли з'явилися дослідження переважно топонімічної лексики з урахуванням фонетичних законів; з 20-х років XX ст. до теперішнього часу триває власне **ономастичний** етап, коли ономастичний матеріал розуміється як особливий шар лексики, який потребує використання як загальнонаукових, так і специфічних ономастичних методів дослідження [39, с. 9-18, 8, с. 37-38].

Методика ономастичних досліджень відрізняється від інших типів наукової діяльності. За Н. В. Подольською, це «сукупність методів, прийомів доцільного проведення певного дослідження. Обирається автором відповідно до поставленого завдання та матеріалу» [187, с. 82]. Говорячи про методику ономастичних досліджень у монографії «Теория и методика ономастических исследований», автори зазначають, що «особливе положення власної назви у мові, а ономастики – у мовознавстві, неминуче призводить до спеціалізації методів дослідження цього лексичного шару» [109, с. 180], хоча всі лінгвістичні методи можуть за необхідності застосовуватися також і в ономастичних студіях.

У новітньому «Словнику української ономастичної термінології» є окрема стаття, яку присвячено методиці дослідження ономастичного матеріалу: «сукупність процедур аналізу об'єкта дослідження і перевірки отриманих результатів; застосовують дослідники згідно із поставленим завданням» [177, с. 119-120].

Отже, можемо визначити методичку проведення дослідження функціонування зоонімів у мові та мовленні як відповідний спосіб збору матеріалу та сукупність процедур їх аналізу за допомогою певних прийомів спостереження, експерименту й опису.

Ю. С. Степанов розподіляє розвинуту систему метода на три частини: питання про засоби виявлення нового матеріалу та його введення у науковий обіг, що у радянському мовознавстві термінувалося **методикою**, а в американському – **передлінгвістикою**; питання про засоби систематизації та роз'яснення матеріалу, що відповідає радянському **методу** та американській **мікролінгвістиці**; питання про співвіднесення вже систематизованого матеріалу із суміжними науками – радянська **методологія** та американська **металінгвістика** [102, с. 5]. Відповідно до цього розподілу наше дослідження складається з таких основних етапів: відбору матеріалу, його опису, систематизації й класифікації та співвіднесення отриманих результатів із доробками традиційної ономастики, когнітивної лінгвістики та когнітивної ономастики.

Перший етап дослідження присвячено збору відповідного ономастичного матеріалу з різних джерел. Оскільки метою цієї роботи є всебічне вивчення зоонімних пропріальних одиниць трьох мов, тому ми послуговувалися енциклопедичними та лінгвокраїнознавчими словниками української, англійської та російської мов. Також були залучені матеріали сучасних ЗМІ – як у друкованому, так і в електронному вигляді. Це надало змогу зібрати узуальні та сакральні зооніми трьох суспільств. Джерелом віртуальних зоонімів послуговували літературні твори, зокрема, авторські казки, а також кіно- та мультфільми й комп'ютерні ігри. Таким чином було зібрано 3 тисячі зоонімів (по 1 тисячі кожною з аналізованих мов), які увібрали до себе всі три скрипти – узуальний, віртуальний та сакральний.

Під час збору матеріалу нами було використано рекомендації колективу авторів монографії «Теория и методика ономастических исследований» щодо зоонімії [109, с. 190-191], які зазначають, що зібрати зооніми важче, ніж антропоніми (а може, й інші розряди власних назв), оскільки вони рідко фіксуються письмово, можуть мати як неофіційний, так і офіційний характер, є варіативними, регіональними, необов'язковими. До нашого матеріалу не було залучено спеціальних реєстрів клубів чи фермерських господарств, бо саме індивідуальна складова зоонімного концепту дозволяє дослідити, які ментальні операції було застосовано в процесах її створення, як проходила концептуалізація та категоризація зоонімного концепту в ментальному лексиконі як номінатора, так і реципієнта інформації. Неофіційні власні назви вже були предметом окремих досліджень, зокрема В. В. Катернюк [41], у якому висвітлено структурно-семантичні характеристики неофіційних антропонімів, зокрема, антропоніми з означальними елементами, модифікації офіційних антропонімів, штучні іменування [41, с. 158]. Слід зауважити, що аналогічного дослідження на матеріалі зоонімії не проводилося.

Збір матеріалу відбувався згідно з основними вимогами до нього: **репрезентативності** та **гомогенності**, тобто репрезентативна вибірка максимально точно моделює якісні й кількісні властивості всієї сукупності, а гомогенна вибірка забезпечується правильним підбором текстів [69, с. 41].

Під час проведення нашого дослідження на **другому етапі** було застосовано такі **методи**: 1) узагальнені сукупності теоретичних настанов, прийомів, методик дослідження мови, тобто **загальні** методи; 2) окремі прийоми, методики, операції, які спираються на певні теоретичні настанови, тобто **частні** методи [64, с. 298]. Метод, на думку О. С. Кубрякової, «полягає в постійному співвіднесенні мовних даних з іншими досвідовими сенсомоторними даними, бо засобом теоретичного дослідження ... стає його висвітлення на широкому тлі культурологічного,

соціологічного, біологічного та ... психологічного порядку» [56]. Саме в цьому полягає сутність сучасної лінгвістики, яку доповнює великою кількістю нових даних когнітивна лінгвістика, а також когнітивна ономастика.

Метод, за визначенням О. О. Селіванової, це: «1) спосіб організації пізнавальної й дослідницької діяльності ...; 2) система процедур аналізу мовних явищ та / або перевірки отриманих результатів» [189, с. 404]. Друге значення ототожнюється з терміном **методика**, тому ми в даній розвідці дотримуємося першого значення. Методи, на нашу думку, розподіляються на три групи: **загальні**, такі як, спостереження, індукція, дедукція, гіпотеза, аналіз, синтез, таксономія, експеримент тощо, **лінгвістичні**, які включають описовий, порівняльно-історичний, історичний, зіставний, структурний, стилістичний, кількісний та ін. [189, с. 49-64], а також **власне ономастичні**, які мають певну специфіку. Так дефініція цього терміна Н. В. Подольської така: «Метод ономастичний – спосіб пізнання, дослідження явищ у царині ономастики» [187, с. 80], причому науковець виокремлює такі ономастичні методи як **ареальний, дескриптивний, «малих типів», реконструкції, стратиграфічний, структурний, типологічний, формантний, етимологічний** [187, с. 80-82].

В. Д. Бондалетов виокремлює як специфічно ономастичні методи такі: **описовий, історичний, порівняльно-зіставний, ареальний, семіотичний, стилістичний, лінгвопсихологічний, статистичний** [8, с. 38-82].

О. В. Суперанська зі співавторами виділила чотири основні методи лінгвістичних досліджень, які так чи так можливо застосувати в ономастиці: **дескриптивний, порівняльно-історичний, порівняльно-типологічний та ареальний** [109, с. 193]. Слід також додати, що в згаданій роботі автори критично поставились до виділених В. Д. Бондалетовим лінгвопсихологічного та семіотичного методів, бо вважають перший лише аспектом вивчення ономастичного матеріалу, а другий – певним підходом до нього [109, с. 198].

В «Енциклопедії слов'янської ономастики», де проаналізовано ономастичні доробки тринадцяти країн, окремий розділ присвячено спеціальним ономастичним методам. Автори кожної з регіональних ономастичних шкіл підійшли до цього питання з урахуванням національного підходу, а саме, говорячи про розвиток методів ономастичних досліджень у Польщі, Чехії, Сербії, Росії, автори більшою мірою концентрували свою увагу на загальній класифікації власних назв або взагалі аспектах ономастичних досліджень. Навпаки, у статтях, які присвячені розробкам цього питання в Словаччині, Україні, Білорусі, Болгарії, Хорватії, Словенії, докладно представлено всі власне ономастичні методи дослідження [197, с. 59-80].

За Д. Г. Бучком метод – це «сукупність теоретичних настанов, прийомів, методик дослідження онімії, які пов'язані з певною лінгвістичною теорією» [171, с. 117]. У «Словнику української ономастичної термінології» виділено методи **ареальний, генетичний, дескриптивний, етимологічний, картографічний, стратиграфічний, структурний, типологічний, формантний** [171, с. 117-119].

З огляду на сказане, можемо стверджувати, що в роботі було застосовано всі три види методів: загальнонаукові, лінгвістичні й ономастичні. Серед **загальнонаукових методів** було використано **методи таксономії та систематизації**, за допомогою яких було відібрано та систематизовано матеріал дослідження, зокрема для розбудови денотатно-номінативної класифікації зоонімів. Нами запропоновано нову класифікацію зоонімів з урахуванням попередніх доробок у цій галузі, а саме виділення двох рівнів специфікації зоонімів, перший з яких терміновано згідно з біологічною класифікацією класів та видів тваринного світу, а другий номіновано дескриптивно задля усунення труднощів у сприйнятті читачами. Тобто наша класифікація поєднує дві різноспрямовані тенденції – ономатологів пострадянського простору та зарубіжних колег. Завдяки методу побудови **гіпотези** нами було зроблено припущення щодо

ознак та закономірностей існування зоонімів, їх диференційних ознак, наслідків процесів концептуалізації та категоризації в ході когніції, асоціативного поля зооніма та його структури. **Метод системного аналізу та індукції** уможливив узагальнення отриманих результатів для доведення висунутої гіпотези. **Дедуктивний метод** дозволив, відштовхуючись від загальної ономастичної теорії, виокремити семантичні та структурні риси окремого розряду власних назв – зоонімів. Методи **спостереження та інтроспекції** дозволили вивчити власний ментальний лексикон та опосередковано ментальні лексикони носіїв української, англійської та російської мов, а також вивчити весь емпіричний матеріал. На думку Р. М. Фрумкіної, «позатеоретичне спостереження – це такий же міф, як і позатеоретичний експеримент», тому що «без рефлексії стосовно своєї роботи вчений просто не зможе нічого досягти» [124]. Дослідник намагається зрозуміти, як його піддослідні розмірковують у процесі прийняття рішення, тому найціннішим буде саме той інформант, який коментує свої думки в процесі дослідження. Експериментатору доступними є «лише побічні індикатори цього процесу», тобто самозвіт, інтроспекція. Відповідно, Р. М. Фрумкіна термінує експериментатора Дослідником-1, а інформанта – Дослідником-2 [124]. Саме такий розподіл виявився корисним під час цього дослідження, бо задля підвищення якості інтерпретації результатів асоціативного експерименту інформанти коментували свої асоціації після закінчення опитування. Таким чином Дослідник-1 отримав допомогу Дослідників-2 з метою найточнішого розуміння семантичної наповненості асоціатів.

Ще одним важливим для даної роботи методом став **експеримент**, який уможливив емпіричну перевірку гіпотези щодо мотивування зоонімів. Р. М. Фрумкіна пропонує уявити експеримент низкою кілець такої ланки:

- 1) формулювання загальної мети дослідника;
- 2) висування певного набору гіпотез;

3) формулювання основної гіпотези і одночасно виокремлення певних дій, які можна експериментально перевірити;

4) формулювання висновків та внесення змін у початкову гіпотезу [124].

Саме так ми проводили наш експеримент з установлення мотиваційної структури зооніміконів трьох мов, для чого по п'ятдесят носіїв аналізованих мов отримали завдання обрати будь-які п'ять тварин та номінувати їх за своїми вподобаннями. Після того автор запропонувала інформантам пояснити свій вибір, що й дало змогу отримати доступ до ходу мислення учасників експерименту, тобто задіяти їх інтроспективні спостереження. Отримані результати уможливили скорегувати загальноприйнятту мотиваційну класифікацію власних назв з огляду на специфіку саме зоонімного онімічного фрейму.

Ще один **вільний асоціативний експеримент** було застосовано для встановлення асоціативного наповнення зоонімів для виокремлення відповідного кола індивідуального онімічного фрейму, до якого належить стимул, а також для встановлення типу реакції та семантичного гештальту онімічного асоціативного поля, який створюється сукупністю реакцій на певний стимул.

Власне лінгвістичні методи, застосовані у нашому дослідженні, представляють **структурний, зіставний, типологічний та описовий**.

Структурний метод «представлений різноманітними методиками синхронного аналізу мовних явищ як варіантів складників цілісної системи мови – інваріантів» [96, с. 55], з яких **дистрибутивний аналіз** було нами застосовано для встановлення характеристик та властивостей зоонімів на підставі їх оточення одиницями того ж рівня. Використання цього методу уможливило дослідження словотвірної структури зоонімів. **Зіставний метод** уможливив установлення специфічних та спільних рис українських, англійських та російських зоонімів в мові, мовленні та у ментальному лексиконі носіїв відповідних мов. **Типологічний метод** базується на виявленні схожих явищ і зіставленні їх у різних мовах, також і

встановленні універсалій [177, с. 119], що дало змогу в даному дослідженні виявити універсальні риси зоонімів аналізованих мов. Також у дослідженні широко застосовано **описовий** метод, який «є сукупністю процедур інвентаризації, таксономії й інтерпретації досліджуваних мовних явищ на певному етапі розвитку мови» [96, с. 63] та складається із чотирьох етапів: виділення одиниць аналізу, членування цих одиниць, їх класифікації та вияву ознак групи [96, с. 63]. Описовий метод дозволив послідовно описати зоонімні одиниці української, англійської та російської мов. Завдяки прийому **зовнішньої інтерпретації** було встановлено зв'язки зоонімів із категоріями мислення та з позначеними ними реаліями.

Важливе місце в нашому дослідженні посідають **квантитативні методи**. На думку В. В. Левицького, аналіз мови може бути якісним та кількісним. Якісний аналіз мови – це його **категоризація**, яка тісно пов'язана з **квантифікацією** мови, тобто її кількісним аналізом [63, с. 10-11]. Оскільки сучасна наука відрізняє «добре організовані системи» і «погано організовані системи» [78, с. 7], і саме до останніх, дифузних, ризоматичних і належить мова, а з нею разом мовлення, то найбільш ефективними методами їх вивчення є методи математичної статистики [63, с. 11].

Математична лінгвістика – «сукупність методів та прийомів, за допомогою яких можна здійснити кількісний аналіз властивостей мови та мовлення [63, с. 13] – дозволяє розділити ступінь математизації мовознавства на три умовні рівні. **Верхній рівень** використовує апарат математичної лінгвістики в повному обсязі, що потребує спеціальної математичної освіти; **середній рівень** використовує статистичні показники, **нижній рівень** характеризується вмінням збирати дані про частотність мовних і мовленнєвих явищ та встановлювати їх процентне співвідношення [63, с. 13-14]. Квантитативні методи нижнього рівня використано в роботі для встановлення провідних тенденцій функціонування зоонімів у досліджуваних мовах. Як уважає Ю. О. Карпенко, «результативність топонімічних (і також зоонімічних – *К.Д.*) досліджень ... повинна помітно зростати, якщо ці

дослідження оперуватимуть точними математичними методами» [38, с. 7], тобто за таких умов кількість приблизних тверджень в ономастичних студіях різко зменшується. Урахування «кількісної сторони мовних явищ ... безперечно скеровує лінгвістичні висновки до більшої точності та об'єктивності» [40, с. 43].

У нашому дослідженні проведено кількісні підрахунки різних структурних та семантичних типів зоонімів в аналізованих мовах, встановлено їх процентне співвідношення, проведено квантитативний аналіз типів реакцій у вільному асоціативному експерименті, виокремлено співвідношення семантичних гештальтів асоціативного поля слів-стимулів. усі ці кількісні підрахунки ілюструють та підкріплюють висунуту гіпотезу, аргументують висновки автора. Унаочнення провідних тенденцій структури зоонімного простору відбувається за допомогою таблиць, яких у тексті роботи налічується 9 та 5 стовбчастих діаграм.

2.3. Методика дослідження функціонування зоонімів у ментальному лексиконі

Когнітивна лінгвістика, а з нею разом і когнітивна ономастика, наразі перебувають на етапі становлення, через що можемо її сприймати як «сукупність індивідуальних дослідницьких програм» [86, с. 301]. У когнітивній лінгвістиці «найважливішим вважається результат, але без надійної методики результат виявляється таким, який неможливо відтворити», тому Е. Г. Беляєвська підкреслює важливість опису конкретної процедури проведення когнітивних досліджень [6, с. 5].

Когнітивно-ономастична спрямованість цієї роботи зумовила необхідність використання специфічних методів, властивих когнітивній лінгвістиці, які було нами використано на **третьому етапі** дослідження. За твердженням О. Ю. Карпенко, «вивчати ментальне буття онімів можна лише за принципом чорної скриньки – спостерігаючи вхід і, особливо, вихід, - акти мовлення» [36, с. 11], що

залишає три шляхи для дослідника: аналіз актів мовлення, що породжуються ланцюжками слів, які дозволяють міркувати про концепти, що їх утворили; асоціативний експеримент, який дозволяє окреслити як загальномовне, так і індивідуальне ментальне наповнення власної назви; та спостереження й інтроспекцію, що сприяє розумінню функціонування ментального лексикону як власного, так і іншої людини [36, с. 11-12]. Основним методом у третьому розділі є **вільний асоціативний експеримент**, який проведено українською, англійською та російською мовами з носіями цих мов.

У традиційній ономастиці власні назви вважаються елементами ономастичної системи, які прийнято виділяти в межах однієї мови та за регіонами їх поширення, на кшталт антропонімічної системи Одещини. Власні назви в мові – це лексеми та словосполучення, які вибудовуються в розряди згідно зі своїми денотатами. Так О. В. Суперанська виокремлює за зв'язком із поіменованим об'єктом власні назви живих істот та істот, які сприймаються як живі (до них дослідниця відносить антропоніми, також і групові, зооніми, міфоніми), іменування предметів (топонімів, космонімів, фітонімів, хрематонімів, назв засобів транспорту, сортові та фірмові назви), власні назви комплексних об'єктів (об'єднань, товариств, установ, органів періодичного друку, хрононімів тощо) [105, с. 173-205]. Існує ціла низка денотатно-номінативних класифікацій онімів (див. Розділ 1), причому на цей час остаточною кількістю онімичних розрядів дорівнює десяти: **антропоніми** – власні назви на позначення людей та антропоморфних істот, **ергоніми** – власні назви об'єднань людей, **теоніми** – власні назви богів, божеств, демонів, **зооніми** – власні назви тварин, **фітоніми** – власні назви рослин, **топоніми** – власні назви географічних об'єктів, **космоніми** – власні назви природних космічних об'єктів, **хрематоніми** – власні назви предметів, **хрононіми** – власні назви подій та часових періодів, **ідеоніми** – власні назви витворів мистецтва. Ці розряди складають онімний простір мови, в якому виокремлюють ядерні та периферійні конституенти

[див.104:7], хоча всі класи онімної лексики однаково важливі в системі власних назв будь-якої мови [121, с. 91].

Коли власна назва входить до ментального лексикону, вона трансформується в **концепт**, який не тотожний лексемі, бо лексема є одиницею мови, а концепт – одиницею ментального лексикону, що за його межі не виходить; до того концепт ширша, об'ємніше за лексему одиниця, бо включає, окрім усього того, що містить лексема, також невербальні компоненти й індивідуальні, притаманні лише даному ментальному лексиконові складники [35, с. 7]. **Концепт** у сучасній когнітивній лінгвістиці розуміється як фундаментальна одиниця знання, яка є центральною для процесів категоризації та концептуалізації та яка може кодуватися в специфічному мовному форматі, відомому як **лексичний концепт** [199].

Ментальний лексикон традиційно розуміється як своєрідний резервуар, частина нашої довгострокової пам'яті, де зберігаються знання про всі відомі даній людині слова всіма мовами, які вона знає [58, с. 381-389]. За твердженням Т. А. Фесенко, існує стільки ментальних лексиконів, скільки існує людей, а їх будь-які вислови є «екстерналізацією» розумового матеріалу, винесення його «назовні» через вербалізацію» [123, с. 53]. Ментальний лексикон ототожнюється із «системою знань, яку називають довгостроковою пам'яттю, та яка має двокомпонентну (дворівневу) систему: рівень присутності знань та рівень їх застосування» [123, с. 58].

Слово, також і онім, входячи до ментального лексикону, підпадає під два процеси: **концептуалізації** та **категоризації**. **Концептуалізація** може трактуватися як «процес конструювання значення за допомогою мови ... завдяки забезпечення доступу до багатих енциклопедичних знань та допомоги у складних процесах концептуальної інтеграції» [196], «процес створення та формування концептів у свідомості» [7]. Р. Ленекер інтерпретує термін **концептуалізація** доволі широко: «вона обіймає новітні концепції так само, як і фіксовані;

сенсорний, кінестетичний та емотивний досвід; впізнання оточуючого довколишнього контексту (соціального, фізичного та лінгвального) тощо» [158, с. 2]. На думку З. Д. Попової та І. А. Стерніна, «свідомість людини, виокремивши в об'єктивній чи суб'єктивній (розумовій) дійсності певну окрему галузь, сферу, осмислює її за допомогою виділення її особливих ознак та підводячи під певний клас явищ», що і є концептуалізацією [89, с. 121], причому вчені відрізняють концептуалізацію в онтогенезі та філогенезі. В **онтогенезі** чуттєвий образ спочатку втілює конкретний чуттєвий зміст концепту, а потім стає засобом кодування багат шарового концепту [89, с. 122], **філогенез** передбачає «концептуалізацію дійсності у напрямі від образного до раціонального» [89, с. 126]. У свідомості носіїв мови концепти формуються із сенсорного досвіду, із предметної діяльності людини, із розумових операцій, із мовного спілкування, із пізнання людиною значень мовних одиниць [89, с. 122], тобто мова є лише одним із джерел формування концептів у свідомості людини.

Категоризація розуміється як «процес, завдяки якому досвід та концепти упізнаються та розуміються ..., що передбачає класифікацію концептів за категоріями, які базуються на спільних рисах та специфічних завданнях» [201]. Процес категоризації передбачає «класифікування певних досвідів» [144, с. 75], або, як це влучно висловив С. Харнад, «когніція – це категоризація» [151]. Отже, під категоризацією розуміємо «осмислення об'єктів та явищ дійсності в рамках категорій – узагальнених понять» [89, с. 127], результатом чого є «формування когнітивних класифікаційних ознак, які виявляються у групах концептів та в окремих концептах», за допомогою яких концепти впорядковуються в єдину концептосферу [89, с. 121], причому, на думку Р. Ленекера, у категоризації можуть брати участь будь-які елементи – семантичні, фонологічні, символічні [157, с. 74].

Ці два процеси – концептуалізації та категоризації – різні за своєю когнітивною суттю, але тісно пов'язані між собою. Категоризація об'єднує

пізнавані явища через підведення «під певну рубрику досвіду, категорію» [180, с. 42], а концептуалізація «скерована на виявлення окремішності явища» [36, с. 72].

Зрештою, потрапивши під процеси концептуалізації та категоризації, концепти вибудовуються у **фрейми** різного рівня, які мають рекурсивну природу, тобто є вкладеними один в інший. Слід зауважити, що існує розподіл на мега-, макро-, мікрофрейми, але ці терміни лише відбивають рекурсивність цієї форми організації знань. Якщо ментальний лексикон у цілому може мати ознаки певної ризоматичності, хаотичності організації, то онімічний фрейм демонструє чітко виражену структуру, звичайно, не позбавлену індивідуальних особливостей носія окремого ментального лексикону. Термін **фрейм**, за Ч.Філмором, розуміємо як «систему лінгвальних виборів – ... набір слів, ... які асоціюються з прототиповими сценами» [147, с. 124]. Фрейм – схематизація досвіду концептуального рівня, яку збережено у довгостроковій пам'яті і яка пов'язує елементи та сутності, пов'язані з досвідом [199, с. 87].

Онімічні концепти, які формують у ментальному лексиконі окремий **онімічний фрейм**, «пов'язуються з іншими складниками ментального лексикону як їх упорядники й організатори. Можна твердити, що власні назви оптимізують роботу ментального лексикону й підвищують його ефективність» [35, с. 10]. О. Ю. Карпенко порівнює онімічні концепти з клавішею, «натискаючи на яку, ми розкриваємо одне з незліченних сховищ пам'яті, щоб чимось його наповнити або, навпаки, щось звідти взяти» [36, с. 51], з ярликами на полицках ментального сховища [36, с. 1], з вудкою, «що витягає інформаційну рибу для комунікації», та цвяхом, «на який вішають інформацію для збереження в пам'яті» [36, с. 51]. Усі ці яскраві стилістичні порівняння підкреслюють (уперше в історії когнітивної лінгвістики) визначну роль власних назв в обробленні, переробленні та зберіганні інформації в ментальному лексиконі людини. За теорією О. Ю. Карпенко [36], усі онімічні концепти вибудовуються в ментальному лексиконі носія певної мови в

онімічний фрейм, який розділено на **субфрейми** відповідно до розряду іменованих денотатів. Отже, у ментальному лексиконі є десять субфреймів: **антропонімічний, ергонімічний, теонімічний, зоонімічний, фітонімічний, топонімічний, космонімічний, хрематонімічний, хрононімічний, ідеонімічний**. У центрі кожного із цих субфреймів, які мають концентричну природу, знаходиться власник ментального лексикону, навколо якого розташовані щонайменше чотири кола: за термінологією О. Ю. Карпенко це **ти-коло, ви-коло, вони-коло** та **коло невідомості**. Застосувавши цю гіпотезу виключно до зоонімічного фрейму відповідно до предмета нашого дослідження, вважаємо за доцільне дещо уточнити цей аспект теорії О. Ю. Карпенко [36, с. 224]. На наш погляд, до найближчого **першого кола** індивідуального онімічного фрейму входять не лише наймення тих тварин, яких людина має чи мала колись, а й героїв улюблених літературних чи кінематографічних творів, тобто власні назви тих тварин, які є не тільки фізично, але й духовно близькими для власника ментального лексикону. Так для автора особисто це власні улюблені тварини загальною кількістю 24. Також це герой улюбленої з дитинства казки ведмедик *Вінні-Пух* та зірка серіалу «До мене, *Мухтар!*».

До наступного, **другого кола** індивідуального онімічного фрейму відносимо ті зооніми, носіїв яких людина особисто зустрічала або добре знає про їх існування, тобто тут також важливим фактором є особисті зв'язки (або фізичні, або інформаційні). Звичайно, ці зооніми вже не є такими важливими у житті носія ментального лексикону.

Третє коло охоплює ті зооніми, про які індивід знає, чув, колись із ними знайомився (виключно позаочі), але їх носії не є важливими для даної людини. Емоційно вони сприймаються спокійно, на відміну від перших двох кіл, та візуальним образом, як правило, не супроводжуються. Сюди можемо віднести,

крім іншого, усіх тих віртуальних тварин, які беруть участь у літературних творах, кінофільмах, про яких людина чула щось, але важливим для неї це не стало.

Четверте коло включає всі невідомі або забуті зооніми, тобто ще чи вже непотрібні носіїві ментального лексикону. Це коло є найширшим, бо поіменованих узуальних, віртуальних та сакральних тварин у мові (а носій ментального лексикона може знати й не одну мову) є та було дуже багато, і лише невелику кількість із них людина знає, так би мовити, «особисто».

Когнітивна лінгвістика ставить перед дослідниками нові завдання, а оскільки ця молода галузь знань є **парасольковою** (за визначенням О. С. Кубрякової), то її метод «полягає передусім у спробі поєднати дані різних наук, гармонізувати ці дані та знайти зміст семантичної безперервності» [70, с. 44]. Основною методологічною проблемою когнітивної лінгвістики є певна невизначеність у використанні методів, на якій наполягає Р. В. Джіббс: «когнітивні лінгвісти ... мають докласти більше зусиль щодо роз'яснення своїх методів та намагатися довести, що застосовані ними методи є надійними та відтворюваними» [160, с. 7]. Що ж стосується традиційної лінгвістики, а саме її обмеженості, Ж. Фоконьє звернув особливу увагу на її методи: «певний спосіб розуміння проблемного простору у лінгвістиці ... встановлює методи та обсерваційні категорії таким чином, що центральні питання [когнітивної лінгвістики] навіть не можуть бути поставленими» [146, с. 105].

Серед специфічно когнітивних Л. Талмі називає дев'ять методів: 1) інтроспекція значення та структури лінгвальних форм та висловлень із можливим порівнянням власних інтроспекцій з інтроспекціями інших людей (щось близьке до метакогніції); 2) порівняння лінгвальних характеристик типологічно різних мов та модальностей; 3) дослідження інтеракції мовленнєвих актів із контекстом (фізичним середовищем, фоновими знаннями інформанта, культурними патернами); 4) аналіз аудіо- та відеозаписів природних комунікативних актів із боку власне повідомлення, вокальної динаміки, жестів, мови тіла; 5) дослідження

консолідованих корпусів; 6) дослідження лінгвальної поведінки; 7) експериментальні техніки психолінгвістики; 8) інструментальні дослідження лінгвального функціонування мозку у нейронауці; 9) симуляцію лінгвальної поведінки людини в штучному інтелекті [168, с. 1].

Арсенал когнітивних методів нашого дослідження охоплює експериментальні техніки психолінгвістики. Оскільки дослідити ментальний лексикон носія певної мови ми можемо лише опосередковано, тож когнітивна ономастика має звернутися до застосування емпіричних методів дослідження. Про емпіричну природу когнітивних досліджень веде мову Д. Джіртс у «Методиці когнітивної лінгвістики», де він наводить п'ять рис емпірично спрямованого дослідження та його переваг: по-перше, емпіричні дослідження спрямовуються даними, тобто дослідник намагається вивчити якомога більше даних до того, як робити висновки; по-друге, емпіричне дослідження застосовує квантитативні методи для того, щоб елімінувати випадковість висновків; по-третє, емпіричні дослідження вимагають чіткого формулювання гіпотези; по-четверте, є необхідність у операціоналізації гіпотези, тобто надання їй такого формулювання, яке можливо піддати тестовій перевірці; і по-п'яте, емпіричні студії складаються з емпіричного циклу, тобто циклів збору інформації, даних, перевірки гіпотези у тестовому режимі та інтерпретації результатів [149, с. 23-24]. На думку дослідника, «систематичні спроби операціоналізації лінгвістичних гіпотез складуть емпіричну революцію у лінгвістиці ... експериментальні методи та нейрофізіологічні свідчення стануть частиною цього» [149, с. 27]. Оскільки когнітивна лінгвістика вивчає «когнітивні структури й процеси, властиві людині як *homo loquens*: системний опис та пояснення механізмів людського засвоєння мови й принципи структурування цих механізмів» [180, с. 53], то зібрання саме емпіричних даних можливе лише опосередковано. Прямого доступу до ментального лексикону людини дослідники не мають, бо це – «система, яка відбиває в мовній здатності знання про слова та

еквівалентні ним одиниці, а також яка виконує складні функції, пов'язані не лише з цими одиницями, а й структурами подання екстралінгвальних (енциклопедичних) знань, що стоять за ними [180, с. 48]

Саме тому найпотужнішим методом дослідження ментального лексикону є **експеримент**, як це зазначає С. І. Потапенко, бо саме асоціативний експеримент «дозволяє підтвердити психологічну релевантність теоретичних припущень дослідника, тобто асоціативна сітка ... це віддзеркалення ієрархічних концептуальних структур у свідомості мовця» [163, с. 20]. Отже, відповіді, викликані певним стимулом, можемо вважати відбитком відповідних концептуальних структур, які певною мірою супроводжуються емоціями та оцінками відповідно до індивідуальної концептуальної картини світу інформанта. Чим потужніша емотивність та (або) оцінність асоціата, тим скоріше цей стимул належить до першого чи другого кіл індивідуального зоонімічного фрейму опитуваного інформанта.

Два різновиди такого роду експериментів представлено З. Д. Поповою та І. А. Стерніним. Вони виокремлюють вільний **асоціативний** та **рецептивний** експерименти: перший полягає в будь-якій словесній реакції на обране експериментатором слово, а другий – у дослідженні розуміння значення певного слова носіями даної мови [90, с. 115-124]. Нами було застосовано **асоціативний експеримент**, проведення якого разом з інтерпретацією результатів і склали **третій етап** дослідження. На сьогодні розроблено три різні типи асоціативних експериментів: вільний, спрямований та ланцюговий, перший з яких «застосовує порядок довільних асоціацій без обмежень на реакції» [189, с. 44]. А. Е. Левицький, досліджуючи концепт *Чорнобиль*, провів **незалежний асоціативний експеримент**, під час якого інформантам було запропоновано два запитання: які асоціації виникають у зв'язку із *Чорнобилем* та які нові слова, пов'язані з цією трагедією, з'явилися в російській мові [60], тобто цей експеримент частково поєднав ознаки

вільного та рецептивного, наслідком чого було уможливлено встановлення кластерної природи досліджуваного концепту, яка складається з кількох взаємодіючих концептосфер, які відбивають «різні іпостасі фокусування уваги громадян» [60, с. 616]

У нашому дослідженні використовується **метод вільного асоціативного експерименту**, який складається з представлення інформантам слів-стимулів, на які вони мають відреагувати будь-якою вербальною реакцією, яка тільки спаде їм на думку, причому обробка результатів експерименту дозволяє інтерпретувати отримані асоціати як віддзеркалення тих чи інших концептуальних ознак досліджуваного концепту [90, с. 115]. Реципієнт так же, як і читач літературного твору, спочатку сприймає «експонент оніма (тобто його фонетико-графічну оболонку) поза його референтним зв'язком», що дозволяє сформувати асоціативні ланцюжки оніма [4, с. 81]. Екстраполюючи це твердження на асоціативний експеримент, слід зазначити, що інформант спочатку сприймає **експонент** слова-стимулу, потім концептуалізує його, згодом категоризує. Залежно від швидкості надання реакції вона буде фонетичною, тобто поверхневою, тобто такою, що відбиває концептуальну наповненість певним чином чи відносить стимул до певної категорії.

Повна інтерпретація результатів такого експерименту дозволяє сформувати **асоціативне поле концепту**. На думку З. Д. Попової та І. А. Стерніна, асоціативне поле концепта «формується сукупністю асоціатів на стимул – ключову лексему-репрезентант концепту» [89, с. 185], причому дуже часто інформанти ідентифікують стимули через особисті чуттєві образи, які кодують даний концепт в їхній свідомості [90, с. 24]. Асоціативний експеримент наочно демонструє, що мовний матеріал повинен спочатку «пройти перекодування в спеціальний код мозку, який відповідає за побудову сенсу... Цей код не залежить від специфіки національної мови, він універсальний та має надмовний характер» [90, с. 30]. Уже

існують дослідження, в яких завдяки результатам асоціативного експерименту встановлено тезаурусний рівень індивіда, зокрема майбутнього педагога [20, с. 86-93], бо цілком слушно встановлено кореляцію між класифікацією комунікативних компетенцій (лінгвальна, соціолінгвальна, прагматична) та рівнями моделі мовної особистості Ю. М. Караулова (вербально-семантичний, лінгво-когнітивний, мотиваційно-прагматичний) [31, с. 52-53]. Саме вивчення соціолінгвальної компетенції мовної особистості можливо через вивчення її тезауруса, отже, індивідуальної мовної картини світу [20, с. 87].

Тож у дослідженні було проведено вільний асоціативний експеримент з метою встановлення асоціативного поля зоонімічних концептів. Було обрано три групи інформантів та складено три анкети українською, англійською та російською мовами. Інформантами послуговували студенти та викладачі Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, для яких рідною є відповідно українська чи російська мова, а також працівники мовної школи Кінгсвуд Центр у м. Ашфорд (Велика Британія), для яких рідною є англійська мова. Кількість інформантів дорівнювала 90 – по 30 носіїв кожної з мов, що збігається за кількістю з першим етапом укладання «Ассоциативного словаря английских личных имен» 1995 року [194]. Кількість необхідних інформантів для того, щоб отримані результати можна було вважати достовірними, досі не встановлена, бо існують точки зору на оптимальну кількість у 100 респондентів [28; 111], Т. Ю. Ковалевська наводить 3,5 тис. [173], Ю. М. Караулов – близько 11 тис. [188]. Скажімо, під час укладання «Associative Thesaurus of English» [198] в Единбурзькому університеті участь у роботі брали 9 тис. інформантів, а вже згаданого словника Новосибірського державного педагогічного університету – 60-65 у повному циклі [132], причому результати цих двох експериментів багато в чому збігалися. Більше того, аналогічний експеримент у малих групах по 10 інформантів підтвердив цю тезу [132].

Укладання асоціативних словників є тенденцією досить усталеною, бо ще в 1910 р. американські вчені Дж. Кент та А. Розанов видали перший словник асоціативних норм англійської мови [155]. На радянських теренах першим асоціативним словником був редагований О. О. Леонтьєвим «Словарь ассоциативных норм русского языка», який вийшов друком у 1977 р. [61]. Останньою на теперішній час фундаментальною працею такого типу є укладений Ю. М. Карауловим та ін. «Русский ассоциативный словарь» 2002 р. [188]. Існує також певна кількість спеціалізованих асоціативних словників як на матеріалі англійської, так і української та російської мов. Для нашого дослідження важливим етапом було створення асоціативного словника онімної лексики О. Ю. Карпенко [36], що було продовжено іншими представниками Одеської ономастичної школи. Так В. Ю. Неклесова уклала асоціативний словник хрононімів англійської, російської та української мов [79], а Г. В. Ткаченко – хремотонімів англійської мови [118]. Тож продовжуючи цю традицію Одеської ономастичної школи, заснованої членом-кореспондентом НАН України Ю. О. Карпенком, у даному дослідженні також робиться спроба укладання асоціативного словничка зоонімної лексики на матеріалі трьох досліджуваних мов.

Методика проведення асоціативних експериментів стала предметом багатьох наукових розвідок, зокрема Г. А. Черкасова розробила інформаційну технологію проведення такого експерименту. За її методикою, перший етап проведення експерименту охоплює формування списку стимулів, генерацію анкет та їх друкування, введення реакцій (мануальний чи комп'ютерний) та контроль опитування. Другий етап включає оброблення отриманих даних, тобто створення бази даних, статистичні підрахунки, формування бази даних прямого та зворотного асоціативного словника та створення оригінал-макета тексту словника. На третьому етапі мають бути виконані такі процедури, як статистична параметризація, формування зведеної таблиці слів-стимулів та слів-реакцій,

частотних списків реакцій та пар стимул-реакцій тощо [130]. У дослідженні ми виконували всі ці етапи без застосування комп'ютерних програм через порівняно невеликий обсяг досліджуваного матеріалу, але під час укладання великих асоціативних словників зі значною кількістю респондентів без спеціальних програм обійтися неможливо.

На думку В. В. Левицького, отримання певної асоціації від інформанта залежить від цілої сукупності постійних та випадкових факторів, до яких можна віднести стать, вік, професію, освіту, місто та час проведення експерименту [63, с. 70]. Учений сформулював чотири умови успішного проведення асоціативного експерименту, а саме: 1) відбір слів-стимулів, який має відповідати меті експерименту; 2) склад інформантів, який має включати не менш як 30 опитуваних, приблизно однорідних за соціальними параметрами; 3) інструкція має бути чіткою, доречною, доводити до інформантів, що вивчається певний лінгвістичний феномен, а не ментальні здібності власне інформантів; 4) відповідні матеріал та форма його подання – усна чи писемна [63, с. 70]. У повній відповідності до цих параметрів ми обрали групи з 30 носіїв відповідної мови, які склалися зі студентів та викладачів навчальних закладів віком до 30 років. Аналіз будь-якого лінгвального факту живої природної мови має враховувати особливості мовця як живої людини, яка перебуває у фізичному та соціальному середовищі, з яким вона взаємодіє, на зміни у якому вона реагує, тобто з яким перебуває в стані взаємозумовленої каузації [52]. Щоб запобігти накопиченню фрагментованих знань, лінгвістичні дослідження мають брати до уваги особливості «а) людського сприйняття та емоційного стану, б) нагромадженого в процесі життя емпіричного досвіду, який впливає на сприйняття та інтерпретацію, та в) характеру (фізичного, соціального та мовного) середовища, в якому протікає життєвий процес» [53, с. 49]. Саме тому в експерименті ми намагалися виконати хоча б частково ці вимоги до лінгвістичного дослідження. Вік інформантів становив від

20 до 30 років, вони мали схожий рід занять, мешкали в одному місті під час навчання чи викладання, також в інформантів освітній рівень частково збігався. Отже, наскільки це було можливо, склад учасників експерименту було уніфіковано задля «наближення до синтетизму в розумінні феномена життя та когніції» [53, с. 49].

Було також розроблено інструкцію, яку усно було подано кожній з груп особисто автором цієї роботи. В інструкції повідомлялося, що анкетування є важливим етапом роботи над дисертаційною роботою, яку присвячено вивченню власних назв. Термін **зоонім** та його дескрипції до інструкції не увійшли, бо уточнення поданого в анкеті матеріалу могло направити думки інформантів саме у «тваринне» русло, що не відповідало б умовам вільного асоціативного експерименту.

Щодо вибору та подання матеріалу було обрано письмову форму анкетування як таку, яка зменшує потенційний вплив на результати через відсутність відволікань інформантів та розмов з автором задля з'ясування питань щодо того, що саме представляє аналізований стимул. Із кожної аналізованої мови було відібрано по 30 стимулів-зоонімів, які також увійшли до великої загальної вибірки, хоча В. В. Левицький пропонує включати до анкети не більше 20 стимулів. Ці стимули репрезентують всі можливі онімічні скрипти – узуальний, віртуальний та сакральний, які було вперше виділено О. Ю. Карпенко [36, с. 130-136] у потрійному розподілі онімічних фреймів за ступенем реальності на «власне реальну, віртуальну та сакральну частини» [36, с. 130]. **Узуальні** зооніми обіймають наймення реальних тварин, які існують або існували в цьому світі, наприклад, перші тварини-космонавти *Белка* та *Стрелка*. Іншим прикладом може бути кішка *Кася* – домашня улюблениця українського співака Віталія Козловського. **Віртуальні** зооніми – це власні назви тварин із літературних творів, а також фільмів, кінофільмів, комп'ютерних ігор. Наприклад, кіт на ім'я *Бегемот* –

це відомий персонаж літературного твору, роману М.О. Булгакова «Майстер і Маргарита», який до того було кілька разів екранізовано, зокрема такими видатними режисерами, як Ю. В. Кара та В. В. Бортко. Сакральні зооніми належать до релігійних вірувань, сучасних чи минулих. Як зазначає О. Ю. Карпенко, сакральний скрипт онімічного фрейму виокремити необхідно через його подвійну природу: об'єкт релігійного поклоніння є реальним для того, хто цю релігію сповідує, та нереальним для того, хто не сповідує. Прикладом сакрального зооніма є *Цербер* – охоронник Аїда та підземного царства, але до нашого експерименту як стимул було включено зооніми, що належать до вірувань народів України, Росії чи Великої Британії, як, скажімо, міфологічна кішка *Cath Palug*, гігантський монстр – вбивця, дитина демона-свині Хенвена. Міфи про цю кішку знаходимо в циклі легенд про короля Артура та у валлійських Тріадах.

Отже, кожна анкета містила по 10 узуальних, віртуальних та сакральних стимулів, поданих рідною мовою. Стимули для носіїв різних мов були різні, але структура кожного списку стимулів була ізоморфною.

Підрахунок результатів анкетування представлено низкою цифр, які подаються через навкісну риску:

- 1) загальна кількість різних реакцій;
- 2) загальна кількість усіх реакцій разом;
- 3) кількість різних онімічних реакцій;
- 4) загальна кількість онімічних реакцій;
- 5) загальна кількість відмов.

Після цього подано – семантичні гешталти асоціативного онімічного поля (далі СГАОП), показники яких підраховано за кількістю всіх реакцій, які створюють саме цей семантичний гешталт.

Загальний вигляд словникової статті є таким:

Алиса 18/30/8/13/0 СГАОП «казки Л. Керролла», «героїня казки О. М. Толстого»

Алиса – в *стране чудес* 6; лиса 4; *Страна Чудес* 4; дівочка 2; сказка; 50 капель валерьянки; *Гостя из будущего*; *Страна–Зазеркалье*; писатель детский; *Лиса*; платяе; *Селезнёва*; чудо; чудеса; чудес; *Булычѳв*; имя; *Чеширский кот*.

Як бачимо, курсивом виокремлено всі онімічні реакції. Орфографію анкет повністю збережено, навіть із виправленнями. На додаток варто зауважити, що асоціати необов'язково корелюють зі словом-стимулом. У цитованій словниковій статті стимулом було обрано вівчарку першого радянського олігарха Г. Л. Стерлігова, за найменням якої було поймаено першу радянську біржу. Жодного асоціату, пов'язаного з обраним нами денотатом, в анкетах не виявилось, а майже всі асоціати стосувалися трьох відомих казок.

Відмови від асоціації, або **нульові реакції** за термінологією Т. С. Колбіневої, зумовлюються факторами соціолінгвістичними: статтю, віком, місцем проживання та іншими індивідуальними особливостями мовця-інформанта, а також із характером самого слова-стимулу, бо «він зумовлює основні напрями асоціювання, обмежує асоціативний простір та регулює його конфігурацію» [48, с. 197]. Нульові реакції самі по собі є цікавим матеріалом для дослідження, що ми й плануємо робити в майбутніх розвідках.

В. В. Левицький указує на низку умов проведення експерименту, які необхідно виконати задля успішності проведення самого експерименту та вірогідності отриманих результатів [48, с. 76-78]. Учений наголошував про звукосимволічний експеримент, але вважаємо, що ці умови треба екстраполювати на проведення будь-якого експерименту: 1) подання матеріалу є дуже важливим, тобто слід уникнути впливу на отримані результати, так автор дисертації не пояснювала інформантам стимулів, репрезентувала різні типи стимулів в анкеті упереміж; 2) участь експериментатора має бути обмеженою, інколи навіть списки

стимулів можуть бути сформованими інформантами (як це і було в нашому першому експерименті [див. розділ 1]); 3) не можна оцінювати стимули однієї мови за допомогою інформантів – носіїв іншої мови, якщо це не є спеціальним предметом дослідження, тож ми задіяли в обох експериментах носіїв англійської мови, носіїв української мови та носіїв російської мови; 4) при викладенні результатів дослідження потрібно описати всі умови проведення експерименту, що й робиться в даному підрозділі.

Як зауважують І. А. Стернін та З. Д. Попова, «когнітивна інтерпретація результатів асоціативних експериментів може здійснюватися через етап опису психолінгвістичного значення, а може здійснюватися безпосередньо – через пряму когнітивну інтерпретацію асоціатів» [89, с. 203]. Перше означає виділення асоціатів, які об'єктивують окремі значення слова, а друге – узагальнення асоціатів у когнітивні ознаки. За ілюстрацією авторів було створено когнітивну інтерпретацію результатів опитування 50 інформантів щодо їх реакцій на стимул *Земля*. Тож об'єктивацією узагальненої когнітивної ознаки *велика* слугували 25 асоціатів, до яких входили *велика, огромна, дуже велика*; ще 30 асоціатів узагальнили до когнітивної ознаки *кругла* тощо [89, с. 204].

У дослідженні ми обрали два шляхи, які доповнюють один одного. Отже, методика аналізу результатів експерименту складалася з двох етапів: на першому ми працювали за методикою О. Ю. Карпенко [36], на другому використовували методику виокремлення семантичних гештальтів асоціативного поля Ю. М. Караулова [32], що певною мірою узгоджується із запропонованими І. А. Стерніним та З. Д. Поповою шляхами, але мають власну своєрідність.

У своєму дослідженні О. Ю. Карпенко виділяє вісім різних типів асоціацій до онімічних стимулів [36, с. 289-352]. Найчастотнішими є асоціати-гіпероніми, які в проведеному дослідницькому експерименті репрезентовані 38,1%. Такі реакції О. Ю. Карпенко називає «лінівими», бо ними «просто визначається розряд денотатів, до

яких належить даний онім» [36, с. 303]. Ми можемо додати, що саме такі асоціації яскраво демонструють як концептуалізацію, так і категоризацію оніма під час його введення до ментального лексикону індивіда. Синонімічні асоціати, куди віднесено власне синоніми, перифрази та прості дескрипції [36, с. 308], посіли друге місце в дослідженні О. Ю. Карпенко, обіймаючи 23,6 % від загальної кількості реакції. Цікавим є простеження розподілу синонімічних реакцій на синтагматичні та парадигматичні, що уточнює хід роздумів реципієнтів та висвітлює структуру асоціативного поля конкретного стимулу. Третє місце посідають суміжні реакції – 14,3 %, четверте – «частина-ціле» - 9,6 %, а сьоме «ціле-частина» - 1,6 %. Такі асоціації за суміжністю пов'язуються О. Ю. Карпенко з тим, що асоціати-частини набувають у сприйнятті реципієнтів символічного сенсу [36, с. 311], а асоціати ціле чи частина наближаються до гіперонімічних реакцій [36, с. 314]. На п'ятому місці в дослідженні О. Ю. Карпенко знаходяться асоціати-ознаки – 6,4 %, які «становлять вказівки на прикмети, ознаки, властивості стимулів» [36, с. 312]. Шосте місце належить помилковим асоціатам – 4,8 %, які, на наш погляд, краще термінувати **індивідуальними**, бо вони складають периферію асоціативного поля оніма, до якої входять незрозумілі сторонньому спостерігачеві реакції на стимул, але які є цілком логічними для носія даного ментального лексикону. На останньому, восьмому, місці в експерименті О. Ю. Карпенко знаходяться причинно-наслідкові реакції – 1,6 %, тобто такі асоціати сприяють розумінню, які зв'язки поєднують стимул та реакцію в ментальному лексиконі носія.

Застосувавши цю методику до результатів нашого асоціативного експерименту, ми встановлюємо структуру асоціативного поля кожного стимулу. Також це надає змогу виокремити ядро асоціативного поля кожного з аналізованих зоонімів, його периферію, а через це – зробити певні спостереження та висновки щодо загальнономовного зоонімічного фрейму. Зіставлення результатів експерименту, який проведено на матеріалі трьох мов, надає нам можливість

установити загальні, універсальні тенденції щодо індивідуального та загальномовного зоонімного фреймів, а також висвітлити етнічні розбіжності й особливості функціонування зоонімних фреймів у носіїв аналізованих мов.

Друга методика, яку ми застосовуємо у роботі, – це **метод семантичних асоціативних гештальтів**, запропонований Ю. М. Карауловим [32], який довів, що групи асоціатів віддзеркалюють певні фрагменти мовної картини світу як окремих індивідів, так і груп, зокрема навіть цілих етносів. Узагалі сам термін **гештальт** було введено до психології Г. фон Еренфельсом та М. Вертгеймером та позначає «цілісні структури свідомості», прикладами яких можуть бути інсайт, сприйняття мелодії тощо [174]. Гештальт – це основне поняття гештальт-психології, що позначає «цілісний феномен, який не можна звести до суми його складників» [200]. В. В. Зеленський дефінує гештальт як «інтегроване ціле, функціональну структуру, яка впорядковує, згідно зі своїми законами, різноманіття окремих явищ» [178]. До когнітивної лінгвістики цей термін було введено Дж. Лакоффом, який уважав, що всі явища узагальнено пізнаються холістично, «як єдиний гештальт» [156, с. 33], з цього випливає, що все: сприйняття, думки, пізнавальні процеси, емоції, моторна діяльність та власне мова – організуються за допомогою **лінгвістичних гештальтів**, тобто цілісних структур, складених із частин, але які не можна звести до сукупності цих частин [60].

О. О. Селіванова дефінує гештальт як «константний цілісний складник свідомості, що існує у вигляді фігур, структур, образів і формується через прагнення до структурування поля сприйняття», а теорія Дж. Лакоффа дозволяє «дослідити мову в проекції на досвід людини, а людину описати на підставі її мови» [189, с. 84]. І. Ю. Марковіна та Е. В. Данилова виокремлюють **асоціативний гештальт** – «інструмент структурування асоціативного поля кожного ключового стимулу ... з формуванням асоціативний проекцій» [69, с. 119]. Асоціативний гештальт можна виявити, коли «асоціати семантично тяжіють до певних

характеристик, природно групуючись навколо кількох (зазвичай частотних в асоціативній статті) реакцій, що означають (називають) певний набір уявних образів – концептів» [69, с. 119]. Дослідниці встановлюють «гештальтне асоціативне ядро» на основі двох перших за частотністю груп асоціатів, що нами також застосовується в аналізі результатів вільного асоціативного експерименту.

Велика увага дослідників сконцентрувалася останнім часом на асоціативному полі пропріальних одиниць [36, 46, 79, 118 та ін.], зокрема було проведено два експерименти: В. Ю. Неклесова дослідила групування семантичних гештальтів на матеріалі хрононімів та їх асоціатів [79], Г. В. Ткаченко проаналізувала **семантичні гештальти асоціативного онімічного поля (СГАОП) хрематонімів** [118]. Приймаючи за основу методику Ю. М. Караулова, уточнену В. Ю. Неклесовою та Г. В. Ткаченко, ми виокремили в асоціативному полі стимулів по два СГАОП, тобто встановили гештальтне асоціативне ядро, наслідуючи І. Ю. Марковіну та Е. В. Данилову. Наведемо приклад із нашого асоціативного словничка, який уже було використано для демонстрації застосування методики аналізу типів асоціацій за О. Ю. Карпенко:

Алиса 18/30/8/13/0 СГАОП «казки Л. Керролла» 50 %, «героїня казки О.М. Толстого» 16,7 %

Алиса – в стране чудес 6; *лиса* 4; *Страна Чудес* 4; *девочка* 2; *сказка*; 50 *капель валерьянки*; *Гостья из будущего*; ~~*Страна*~~–*Зазеркалье*; *писатель детский*; *Лиса*; *платье*; *Селезнёва*; *чудо*; *чудеса*; *чудес*; *Булычёв*; *имя*; *Чеширский кот*.

Усі реакції на стимул *Алиса* можемо розподілити на такі гештальти:

- 1) казки Л. Керролла про дівчинку Алісу в Країні Мрій (15 реакцій, 50 %);
- 2) героїня казки О. М. Толстого «Золотий ключик» (5 реакцій, 16,7 %);
- 3) героїня казки К. Буличева «Гостя з майбутнього» (3 реакції, 10 %).

Як бачимо, певна кількість реакцій гешталти не створила, тому задіяні в цьому етапі аналізу реакцій охоплюють лише 76,7 % від загальної кількості. Тільки перші два СГАОП складають гештальтне асоціативне ядро, тому лише їх уведено до тексту словника.

Серед реакцій на цей стимул знаходимо такі узагальнюючі асоціати, як *имя*, *сказка*. Вони є маркерами того, що процес категоризації стимулу під час ментального опрацювання інформантом перейшов від базового рівня на так званий рівень паразитичної категоризації (*parasitic categorization*), який виокремлює Ф. Унгерер: «для суперординатних категорій немає узвичаєної загальної форми, тобто немає гешталта, що лежить в основі та може застосовуватися до всіх членів категорії ... доведеться запозичити гештальні якості суперординатної категорії від базових категорій ... що називається паразитичною категоризацією» [171, с. 77]. В асоціативному полі аналізованого стимулу прикладами такої паразитичної категоризації, яка не має власних гештальтів, були асоціати *имя*, *девочка*, *сказка*, *детский писатель*. Наразі ці асоціати не створили власного СГАОП.

У наступному розділі буде докладно проаналізовано результати вільного асоціативного експерименту, а також укладено асоціативний словничок зоонімних пропріальних одиниць.

Висновки до розділу 2

У нашому дослідженні, яке виконано в руслі когнітивно-дискурсивної парадигми, спрямованої на пояснення постійних кореляцій і зв'язків між мовою, мовними продуктами і розумовими операціями, а точніше її течії – когнітивної ономастики – методологічною основою є органічне поєднання сукупності традиційних ономастичних ідей та доробку когнітивної лінгвістики й психолінгвістики.

Можемо визначити методику проведення дослідження функціонування зоонімів у мові та мовленні як відповідний спосіб збору матеріалу та сукупність процедур їх аналізу за допомогою певних прийомів спостереження, експерименту й опису.

Наше дослідження складається з таких основних етапів: відбору матеріалу, його опису, систематизації й класифікації та співвіднесення отриманих результатів із доробком традиційної ономастики, когнітивної лінгвістики та когнітивної ономастики.

Перший етап нашого дослідження присвячено збору відповідного ономастичного матеріалу з різних джерел. Оскільки метою цієї роботи є всебічне вивчення зоонімних пропріальних одиниць трьох мов, тому ми послуговувалися енциклопедичними та лінгвокраїнознавчими словниками української, англійської та російської мов. Також були залучені матеріали сучасних ЗМІ – як у друкованому, так і в електронному вигляді. Це надало змогу зібрати узуальні та сакральні зооніми трьох суспільств. Джерелом віртуальних зоонімів послуговували літературні твори, зокрема авторські казки, а також кіно- та мультфільми й комп'ютерні ігри. Таким чином було зібрано 3 тис. зоонімів (по 1 тис. на кожній з аналізованих мов), які увібрали всі три скрипти: узуальний, віртуальний та сакральний.

Збір матеріалу відбувався відповідно до основних вимог до нього: репрезентативності та гомогенності, тобто репрезентативна вибірка максимально точно моделює якісні та кількісні властивості всієї сукупності, а гомогенна вибірка забезпечується правильним підбором текстів.

Під час проведення нашого дослідження на **другому етапі** було застосовано певні **методи**, які розуміємо як узагальнені сукупності теоретичних настанов, прийомів, методик дослідження мови.

У роботі було застосовано всі три види методів: загальнонаукові, лінгвістичні й ономастичні. Серед **загальнонаукових методів** було використано **методи таксономії** та **систематизації**, за допомогою яких було відібрано та систематизовано матеріал дослідження, зокрема для розбудови денотатно-номінативної класифікації зоонімів. Нами запропоновано нову класифікацію зоонімів з урахуванням попередніх розробок у цій галузі, а саме виділення двох рівнів специфікації зоонімів, перший з яких терміновано згідно з біологічною класифікацією класів та видів тваринного світу, а другий номіновано дескриптивно задля усунення труднощів у сприйнятті читачами. Тобто наша класифікація поєднує дві різноспрямовані тенденції – ономатологів пострадянського простору та зарубіжних колег. Завдяки методу побудови **гіпотези** нами було зроблено припущення щодо ознак та закономірностей існування зоонімів, їх диференційних ознак, наслідків процесів концептуалізації та категоризації у ході когніції, асоціативного поля зооніма та його структури. **Метод системного аналізу** та **індукції** уможливив узагальнення отриманих результатів для доведення висунутої гіпотези. **Дедуктивний метод** дозволив, відштовхуючись від загальної ономастичної теорії, виокремити семантичні та структурні риси окремого розряду власних назв – зоонімів. **Методи спостереження** та **інтроспекції** дозволили вивчити власний ментальний лексикон та опосередковано ментальні лексикони носіїв української, англійської та російської мов, а також вивчити весь емпіричний матеріал.

Ще одним важливим для даної роботи методом став **експеримент**, який уможливив емпіричну перевірку гіпотези щодо мотивування зоонімів, під час якого по п'ятдесят носіїв аналізованих мов отримали завдання обрати будь-які п'ять тварин та номінувати їх за своїми уподобаннями. Після того авторка запропонувала інформантам пояснити свій вибір, що й дало змогу отримати доступ до ходу мислення учасників експерименту, тобто залучити їхні інтроспективні

спостереження. Отримані результати уможливили скорегувати загальноприйнятту мотиваційну класифікацію власних назв з огляду на специфіку саме зоонімного онімічного фрейму.

Ще один **вільний асоціативний експеримент** було застосовано для встановлення асоціативного наповнення зоонімів із метою виокремлення відповідного кола індивідуального онімічного фрейму, до якого належить стимул, а також для встановлення типу реакції та семантичного гештальту онімічного асоціативного поля, який створюється сукупністю реакцій на певний стимул.

Власне лінгвістичні методи, застосовані в нашому дослідженні, представляють **структурний, зіставний, типологічний та описовий**. **Структурний метод** представлений різноманітними методиками синхронного аналізу мовних явищ як варіантів складників цілісної системи мови – інваріантів, з яких **дистрибутивний аналіз** було нами застосовано для встановлення характеристик та властивостей зоонімів на підставі їх оточення одиницями того ж рівня. Використання цього методу уможливило дослідження словотвірної структури зоонімів. **Зіставний метод** уможливив установлення специфічних і спільних рис українських, англійських та російських зоонімів у мові, мовленні та в ментальному лексиконі носіїв відповідних мов. **Типологічний метод** дав змогу в даному дослідженні виявити універсальні риси зоонімів аналізованих мов. Також у дослідженні широко застосовано **описовий метод**, який дозволив послідовно описати зоонімні одиниці української, англійської та російської мов. Завдяки прийому **зовнішньої інтерпретації** було встановлено зв'язки зоонімів із категоріями мислення та з позначеними ними реаліями.

Важливе місце в нашому дослідженні посідають **квантитативні методи**. У дослідженні проведено кількісні підрахунки різних структурних та семантичних типів зоонімів в аналізованих мовах, встановлено їх відсоткове співвідношення, проведено квантитативний аналіз типів реакцій у вільному асоціативному

експерименті, виокремлено співвідношення семантичних гештальтів асоціативного поля слів-стимулів. Усі ці кількісні підрахунки ілюструють та підтверджують висунуту гіпотезу, аргументують висновки автора. Унаочнення провідних тенденцій структури зоонімного простору відбувається за допомогою таблиць, яких у тексті роботи налічується 9 та 5 стовбчастих діаграм.

Когнітивно-ономастична спрямованість цієї роботи зумовила необхідність використання специфічних методів, властивих когнітивній лінгвістиці, які було нами використано на **третьому етапі** дослідження. Основним методом у третьому розділі є вільний асоціативний експеримент, який проведено українською, англійською та російською мовами з носіями цих мов. Коли власна назва входить до ментального лексикону, вона трансформується в **концепт**, який у сучасній когнітивній лінгвістиці розуміється як фундаментальна одиниця знання. Онім, входячи до ментального лексикону, підпадає під два процеси: **концептуалізації** та **категоризації**. **Концептуалізація** може трактуватися як процес конструювання значення за допомогою мови завдяки забезпеченню доступу до багатьох енциклопедичних знань та допомоги в складних процесах концептуальної інтеграції, а **категоризація** розуміється як процес, завдяки якому досвід та концепти впізнаються та розуміються, що передбачає класифікацію концептів за категоріями, які базуються на спільних рисах та специфічних завданнях. Зрештою, підпавши під процеси концептуалізації та категоризації, концепти вибудовуються у **фрейми** різного рівня, які мають рекурсивну природу, тобто є вкладеними один в один. Слід зауважити, що існує розподіл на мега-, макро-, мікрофрейми, але ці терміни лише відбивають рекурсивність цієї форми організації знань. Якщо ментальний лексикон у цілому може мати ознаки певної ризоматичності, хаотичності організації, то онімічний фрейм демонструє чітко виражену структуру, звичайно, не позбавлену індивідуальних особливостей носія окремого ментального лексикону всі онімічні концепти вибудовуються в ментальному лексиконі носія

певної мови в онімічний фрейм, який розділено на **субфрейми** відповідно до розряду іменованих денотатів. Отже, у ментальному лексиконі є десять субфреймів: **антропонімічний, ергонімічний, теонімічний, зоонімічний, фітонімічний, топонімічний, космонімічний, хрематонімічний, хрононімічний, ідеонімічний**. У центрі кожного із цих субфреймів, які мають концентричну природу, знаходиться власник ментального лексикону, навколо якого розташовані щонайменше чотири кола: до найближчого **першого кола** індивідуального онімічного фрейму входять не лише найменування тих тварин, яких людина має чи мала колись, а й героїв улюблених літературних чи кінематографічних творів, тобто власні назви тих тварин, які є не тільки фізично, але й духовно близькими. До наступного, **другого кола** індивідуального онімічного фрейму відносимо ті зооніми, носіїв яких людина особисто зустрічала або добре знає про їх існування, тобто тут також важливим фактором є особисті зв'язки або фізичні, або інформаційні. **Третє коло** охоплює ті зооніми, про які індивід знає, чув, колись із ними знайомився (виключно позаочі), але їх носії не є важливими для даної людини. Емоційно вони сприймаються спокійно, на відміну від перших двох кіл, візуальним образом, як правило, не супроводжуються. Сюди можемо віднести всіх тих віртуальних тварин, які беруть участь у літературних творах, кінофільмах, про яких людина чула щось, але важливим для неї це не стало. **Четверте коло** включає до себе всі невідомі або забуті зооніми, тобто ще чи вже непотрібні носіїві ментального лексикону. Це коло є найбільшим, бо поіменованих узуальних, віртуальних та сакральних тварин у мові є та було дуже багато, і лише невелику кількість із них людина знає особисто.

У роботі було застосовано **асоціативний експеримент**, проведення якого разом з інтерпретацією результатів і склали **третій етап** дослідження. У дослідженні використовується **метод вільного асоціативного експерименту** з метою встановлення **асоціативного поля** зоонімічних концептів. Було обрано три

групи інформантів та складено три анкети українською, англійською та російською мовами. Кількість інформантів дорівнювала 90 – по 30 носіїв кожної з мов. Було також розроблено інструкцію, яку усно було представлено кожній із груп особисто автором цієї роботи.

Щодо вибору та подання матеріалу було обрано письмову форму анкетування як таку, що зменшує потенційний вплив на результати через відсутність відволікань інформантів. З кожної аналізованої мови було відібрано по 30 стимулів-зоонімів, які також увійшли до великої загальної вибірки. Ці стимули репрезентують усі можливі скрипти: **узуальний**, **віртуальний** та **сакральний**. Узуальні зооніми представляють найменування реальних тварин, які існують або існували в цьому світі, віртуальні зооніми – це власні назви тварин із літературних творів, а також фільмів, кінофільмів, комп'ютерних ігор, сакральні зооніми належать до релігійних вірувань, сучасних чи минулих. Отже, кожна анкета обіймала по 10 узуальних, віртуальних та сакральних стимулів, поданих рідною мовою. Стимули для носіїв різних мов були різні, але структура кожного списку стимулів була ізоморфною.

Підрахунок результатів анкетування представлено низкою цифр, які подаються через навкісну риску: 1) загальна кількість різних реакцій; 2) загальна кількість всіх реакцій разом; 3) кількість різних онімічних реакцій; 4) загальна кількість онімічних реакцій; 5) загальна кількість відмов.

Після цього подано СГАОП – **семантичні гешталти асоціативного онімічного поля**, показники яких підраховано за кількістю всіх реакцій, які створюють саме цей семантичний гешталт.

У нашому дослідженні ми обрали два шляхи аналізу результатів експерименту, які доповнюють один одного. Отже, методика аналізу результатів експерименту складалася з двох етапів: на першому використовували методику О. Ю. Карпенко, на другому – методику виокремлення семантичних гешталтів

асоціативного поля Ю. М. Караулова. Застосувавши цю методику до результатів нашого асоціативного експерименту, ми встановлюємо структуру асоціативного поля кожного стимулу. Також це надає змогу виокремити ядро асоціативного поля кожного з аналізованих зоонімів, його периферію, а через це – зробити певні спостереження та висновки щодо загальномовного зоонімичного фрейму. Зіставлення результатів експерименту, який проведено на матеріалі трьох мов, надає нам можливість установити загальні, універсальні тенденції щодо індивідуального і загальномовного зоонімного фреймів, а також висвітлити етнічні розбіжності та особливості функціонування зоонімних фреймів у носіїв аналізованих мов. Друга методика, яку ми застосовуємо у роботі, – це **метод семантичних асоціативних гештальтів**. Групи асоціатів віддзеркалюють певні фрагменти мовної картини світу як окремих індивідів, так і груп, зокрема навіть цілих етносів. **Асоціативний гештальт** – інструмент структурування асоціативного поля кожного ключового стимулу з формуванням асоціативних проєкцій. Асоціативний гештальт можна виявити, коли асоціати семантично тяжіють до певних характеристик, природно групуючись навколо кількох реакцій. У дослідженні встановлюється **гештальтне асоціативне ядро** на основі двох перших за частотністю груп асоціатів, що нами також застосовується в аналізі результатів вільного асоціативного експерименту. Тож, ми виокремили в асоціативному полі стимулів по два СГАОП, тобто встановили гештальтне асоціативне ядро.

Основні положення й результати дослідження другого розділу дисертації викладено в публікаціях автора [23; 26]

РОЗДІЛ 3

СТРУКТУРА ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗООНІМІЧНОГО ФРЕЙМУ В НОСІЇВ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВ

3.1. Асоціативне навантаження зоонімних пропріальних одиниць

Останнім часом дослідження пропріальної лексики набули нового імпульсу завдяки створенню **когнітивної ономастики** [32; 35; 36; 37], яка вивчає «буття власних назв у ментальному лексиконі, форми концептуалізації власних назв і способи організації онімних концептів в онімні фрейми» [177, с. 140]. Із когнітивної точки зору власні назви є «важливою частиною мови, яка породжує значення ... Власні назви посідають місце у сітці значень, яка існує в нашому мозку» [164]. До речі, попри «молодість» когнітивної ономастики, у світі поширюється зацікавленість такими дослідженнями. Наприклад, в Університеті Глазго започатковано новий проект «Когнітивна топонімія», який сконцентровано на вивченні концептуалізації європейських топонімів [143]. Головною метою нашої роботи є з'ясування когнітивних структур організації онімичних одиниць у ментальному лексиконі носіїв української, англійської та російської мов, а також місце досліджуваних онімичних концептів у ментальних картинах світу цих етносів.

Зоонімичні концепти є фрагментами **концептуальної та мовної картин світу**, «перша з них ... охоплює змістове, узагальнене знання про дійсність... Друга з них ... являє собою переломлення елементів когнітивної картини світу крізь призму мовної свідомості, а саме крізь систему мовних значень» [88, с. 6]. Ці два поняття було введено до гуманітарної парадигми відповідно Л. Вітгенштейном та В. фон Гумбольдтом.

Як постулює Ж. П. Соколовська, термін **картина світу** вживається для «означення сукупності уявлень людини про реальну Дійсність» [100, с. 19], а

мовна картина світу – це «сукупність всього мовного змісту, яка є відносно постійною та яка повільно еволюціонує в часі» [100, с. 6]. **Концептуальна картина світу**, за дефініцією О. О. Селіванової, це «представлення у свідомості інтеріоризованого людиною світу», а **мовна картина світу** – це «фіксація результатів концептуалізації та категоризації світу в колективній свідомості» [189, с. 300]. Тобто мовна картина світу суттєво пов'язана з концептуальною: «Креативний (сенсоутворювальний і культуротворчий, когнітивний і формотворчий) ПОТЕНЦІАЛ РІДНОЇ МОВИ глибинно закорінений у внутрішньому світі людини», тому «довколишній світ ... засадничо СУБ'ЄКТИВІЗОВАНИЙ, «розчленований» і заново реінтегрований у новій континуальності – у континуальності світу мови» [42, с. 16].

Детальний аналіз походження та розвитку терміна **мовна картина світу** надав О. Д. Огуй, який наводить його 50 дефініцій [85]. Учений виокремлює дві парадигми розуміння цього терміна – класичну та когнітивну [84, с. 15] – та зазначає, що мовна картина світу «виявляє себе як узвичаєне польове застосування системно організованого лексикону [, який] ...служить для відображення світоглядної, когнітивної та перетворювальної діяльності індивіда в мовному соціумі» [84, с. 16]. Через поняттєву сферу мовна картина світу базується саме на концептуальній картині світу, яка членує картину світу та є стрижнем мовної картини [84, с. 17]. Картина світу, яку О. Д. Огуй розуміє як «сукупність уявлень про навколишню дійсність», є основою концептуальної картини світу, яка «в межах досвіду мовця опосередковано поділяє мовну картину світу на певні фрагменти», тобто мовна картина світу – це «історично складена в побутовій свідомості людей певного мовного колективу та історично відображена в лексиконі сукупність досвідних уявлень про світ (КС), його облаштування, що через етноспецифічну концептуалізацію (ККС) відбивається в сукупностях лексем, організованих за семантикою в ЛСГ» [90, с. 25].

У когнітивній парадигмі виокремлюють доволі різні картини світу, зокрема топонімну [15], хрононімну [79], хрематонімну [118]. Також вважаємо за потрібне виділити **зоонімну картину світу**, основним засобом вивчення якої в даній розвідці є психолінгвістичний експеримент, який уможливить розуміння етнічної зоонімної картини світу кожної з досліджуваних мов із подальшим порівнянням та висвітленням спільного і відмінного.

У аналізі хід дослідження йде від індивідуального ментального лексикона до загальномовного онімичного фрейму, від мовної до концептуальної картини світу, тому «дуже важливо встановити співвідношення індивідуального у мові та загального, установити межі припустимих коливань індивідуального мовлення порівняно з мовою колективу» [44, с. 6]. Весь культурний, духовний світ етносу є закодованим у його мові, «саме тому мова відображає культурно-національну ментальність її носіїв» [59, с. 111]. Інакше кажучи, «асоціативний тезаурус є відображенням образу світу даної культури» [122, с. 110].

У когнітивній лінгвістиці мова дефінується як «засіб доступу до мисленнєвої, ментальної, інтелектуальної та інтеріоризованої в голові (мозку) людини діяльності» [55, с. 69]. Одним із провідних методів когнітивних досліджень, який дозволяє «”об’єктивувати” (тобто вербалізувати) концепти за допомогою різних словесних форм» [55, с. 107], є асоціативний експеримент, у якому «конструюються мережі асоціацій у свідомості індивіда й етносвідомості» [96, с. 115], завдяки чому чітко виявляється структурна організація знань у ментальному лексиконі. Вільний асоціативний експеримент слугує «цінним джерелом інформації» та є дуже корисним у дослідженні «психологічних еквівалентів “семантичних полів”» [61, с. 9], які є синонімом відсутнього на той час у російській лінгвістиці терміна **фрейм** [33, с. 236].

Асоціативний психолінгвістичний експеримент дійсно дозволяє пізнати індивідуальні, ідіолектні фрейми, також і онімні, а через установлення

асоціативних норм – також корпоративні та загальномовні фрейми [36, с. 236]. У мисленні людина оперує концептами, тож такий експеримент дозволяє зрозуміти, із чого складається і як побудована матриця мовленнєвої поведінки людини [118, с. 103]. Асоціативний експеримент є продуктивним інструментом у дослідженні концептів, ментальних процесів та концептуальної картини світу [79, с. 104]. Семантичне наповнення зоонімічних концептів найкраще віддзеркалюється в їх асоціативному полі, яке, у свою чергу, можливо пізнати лише за допомогою асоціативного експерименту.

Оскільки нашим головним завданням є висвітлення структури асоціативного поля зоонімів, слід уточнити дефінування терміна **асоціація**: це «динамічний тимчасовий нервовий зв'язок між ... психічними явищами ..., а також їхніми позначеннями в мові, який утворюється за певних умов на підставі рефлексу суб'єктивного реагування на відповідні стимули» [189, с. 44]. Як зазначає О. О. Селіванова, типологія вербальних асоціацій є однією з найбільш дискусійних проблем психолінгвістики [189, с. 45]. Науковець наводить приклади розподілу типів асоціацій Г. С. Щур, О. П. Клименко, Н. В. Уфимцевої, А. О. Лурії, Ю. М. Караулова, Т. В. Соколової. Завдяки величезній зацікавленості сучасного наукового загалу цей список можна продовжувати, але основним висновком буде те, що асоціати певним чином групуються, структуруються і, відповідно, віддзеркалюють когнітивні механізми процесів концептуалізації та категоризації.

У різних мовах є суттєвий збіг: асоціювання відбувається за обмеженою кількістю напрямів, які складають структуру асоціативного поля, причому зазвичай таких гілок асоціативної структури є не більше десяти [115, с. 13]. Так, О. О. Селіванова пропонує «розробити ряд класифікаційних параметрів, у які вкладатиметься більшість уже встановлених типів», причому «треба враховувати рівневу ієрархію асоціацій, тобто їхню проекцію на мовну ієрархію, на структуру

свідомості, психічний механізм реагування, концептуалізацію та категоризацію досвіду і т. ін.» [189, с. 46].

Саме вільний асоціативний експеримент дозволяє окреслити асоціативне значення через аналіз та синтез асоціативної реакції на задане слово-стимул [145]. Вільний асоціативний експеримент має своєю перевагою «відносну легкість отримання масового експериментального матеріалу, що потім підлягає багатоаспектному обробленню за багатьма параметрами» [133, с. 167], причому «результати асоціативного експерименту підтверджують, що асоціативні відповіді ніколи не є випадковими. Вони відображають культурний фонд нації, її світогляд, який передавався з покоління в покоління, завдяки своїй значущості продовжують існувати у свідомості народу» [59, с. 114].

Важливою науковою подією українського мовознавства стала поява «Українського асоціативного словника» у 2007 році. Перший том цієї ґрунтовної праці С. В. Мартінек структуровано «від стимулу до реакції», другий – «від реакції до стимулу» [182; 177]. До того часу в українській лексикографії існувало лише два асоціативні словники, видані у 1979 та 1989 роках [175; 170], крім того, у межах дисертаційного дослідження О. Ю. Карпенко було укладено невеликий онімічний асоціативний словник у 2006 році [37], а пізніше, у 2010 та 2012 роках з'явилися асоціативні словники з хрононімною та хремотонімною лексики [79; 112].

У словнику С. В. Мартінек було задіяно 1867 респондентів, які навели свої асоціації до 841 стимулу. Тож загальна кількість отриманих реакцій складає 168 тисяч, або 28 тисяч різних реакцій [182, с. 11-13]. Відзначимо, що серед стимулів немає власних назв як таких, але серед реакцій онімічних є певна кількість, наприклад, ми нарахували 37 різних онімічних реакцій на літеру А.

Методику аналізу отриманих у нашому експерименті асоціативів докладно описано вище (див. Розділ 2), тому перейдемо просто до результатів нашого вільного асоціативного експерименту. Як зазначалося вище, матеріалом

дослідження послуговували результати вільного асоціативного експерименту, який було проведено із залученням 30 інформантів-носіїв англійської мови та такої ж кількості носіїв української та російської мов. Інформанти надали свою реакцію на стимул, який було подано рідною мовою.

Докладно розглянемо аналіз асоціативного поля двох стимулів за методикою О. Ю. Карпенко. Обидва стимули належать до узуальних зоонімів – англomовний стимул *Dolly* (вівця, перша у світі клонована тварина) та російськомовний *Кинг* (лев, вихованець родини дресирувальників Берберових). Хоча кількість інформантів складала по 30 осіб із кожного боку, реакцій в анкетах виявилось 33 та 29 відповідно. Ми вирішили врахувати всі подані реакції в нашому дослідженні, незважаючи на додаткові три реакції в англomовних інформантів та одну відмову в російськомовному етапі експерименту.

Асоціати до стимулу *Dolly* мали такий вигляд: *Dolly Parton* (4); *Parton* (4); *singer*; *famous country singer*; *Madison*; *working 9 to 5*; *sheep* (2); *the Doll*; *toy*; *Toys*; *Children's Doll*; *Barbi*; *Dolls house*; *Action man*; *Child* (2); *Reminds me of being a child*; *cute girl*; *Cabbage patch kids*; *Polly* (2); *Molly*; *boyfriend's mum*; *sweets*; *shoes*; *Evil*. Як бачимо, найпотужнішу групу – 19 асоціатів – становлять гіпероніми, тобто реципієнти просто визначали розряд денотатів, яким належить цей онім, від вівці-клони (лише 2 реакції) до ляльки (4), відомої співачки (10), матері коханого (1) та черевиків і солодоців (по 1). Як зазначалося вище (див. 2.3), серед реакцій в експерименті О. Ю. Карпенко також превалювали гіперонімічні. Характеризують ціле через частини 3 асоціати: *working 9 to 5* – назва пісні Доллі Партон, *Madison* – концертна арена, *Dolls house*; а за суміжністю з'явилися 3 реакції – *Child* (2); *Reminds me of being a child*. Синонімічні реакції складають 3 одиниці – подано назви ляльок для дівчат *Barbi* та *Cabbage patch kids*, а також синонім до апелювання *dolly* – *cute girl*, а одна реакція називає іграшку для хлопчиків, тому реакцію кваліфікуємо як таку, що викликана схожістю – *Action man*. Є також 3 фонетичні

асоціації – *Polly* (2) та *Molly*, а одну наведено загадково – *Evil*, що може бути пов'язано із численними сучасними трилерами з ляльками-ворогами, на кшталт Томмі Ноккера із творчості Стівена Кінга. Отже, маємо 19 реакцій-гіперонімів (57.58 %), 3 реакції, які характеризують ціле через частини (9.09 %), 3 синонімічні реакції (9.09 %), 3 реакції за суміжністю (9.09 %), 3 фонетичні реакції (9.09 %) та по 1 реакції за схожістю й загадково (по 3.03 %).

Російськомовний стимул *Кинг* викликав такі реакції: *Стивен* (7); *король* (5); *Конг* (3); *лев* (2); *писатель* (2); *Лутер Мартин Кинг* и *Кинг - соврем. писатель*; *Лутер*; *перевод*; *ужасы*; *король лев*; *книги*; *триллер*; *Риплинг*; *киноночь*; *Стивен-король ужасов*. Як і в попередньому випадку, тут найуживанішими реакціями є гіперонімічні, які стосуються відомого письменника Стівена Кінга (10 реакцій), персонажа фільму «Кінг-Конг» (3), персонажа мультфільму «Король Лев» (3), політичного діяча Мартіна Лютера Кінга (1) та англomовної версії слова-стимулу *переклад* (1). Є також подвійна асоціація, яка стосується двох денотатів *Лутер Мартин Кинг* и *Кинг- соврем. писатель*. Таким чином, гіперонімічні реакції складають 19 одиниць, тобто 65,52 %. До синонімічних реакцій можемо віднести зворотний переклад цього слова англійською мовою *король* (5), що складає 17,24 %. Метонімічні асоціації, які було виокремлено в нашому експерименті, це *ужасы*; *книги*; *триллер*. Єдиною асоціацією з левом Кінгом можемо вважати *киноночь*, бо найпопулярніший кінофільм «Пригоди італійців у Росії» своїм майже головним героєм має саме цього лева. Тож загальна кількість метонімічних асоціацій – 4 (13,79 %). Залишається одна загадкова реакція *Риплинг*, яка може бути перекладом англійського слова, у російській мові переважно використовується у назвах рослин (3,45 %).

Порівняльний аналіз двох полів можемо подати в таблиці (див. табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Структура асоціативних полів стимулів *Dolly* та *Кинг*

Тип реакції	Англійські реакції	Російські реакції
Гіперонімічні	19 (57,58 %)	19 (65,52 %)
Меронімічні	6 (18,18%)	4 (13,79%)
Синонімічні	3 (9,09 %)	5 (17,24%)
Фонетичні	3 (9,09 %)	0
Метафоричні	1 (3,03 %)	0
Загадкові	1 (3,03 %)	1 (3,45%)
Загальна кількість	33 (100 %)	29 (100 %)

Результати експерименту дозволили виокремити превалюючі типи реакцій реципієнтів, розширивши та уточнивши класифікацію О.Ю. Карпенко. Так, у роботі введено термін **фонетичні асоціації** як такі, що викликані експонентом оніма-стимулу, а механізмом їх виникнення є лише зовнішня схожість стимулу та асоціата. Як зазначає М. Адамс, «саме звучання імені ... може натякати на характер, часто звучання та лексичні асоціації кооперуються у втіленні, ... так що звуковий символізм наймення виводиться з них» [139, с. 31-52]. Крім того, ми об'єднали типи асоціацій, які характеризують стимул як ціле через частину та частину через ціле, у єдиний тип **меронімічних** асоціацій, тобто таких асоціацій, які побудовані на меронімічних відносинах – відносинах між частиною і цілим [71, с. 58]. У наведених прикладах переважають реакції-гіпероніми в обох стимулів, що може бути зумовлено особливістю психіки людини намагатися зрозуміти за будь-яких обставин про що йдеться; друге місце посідають меронімічні та синонімічні реакції, які теж є спробою осмислення стимулу; фонетичні та метафоричні реакції

знаходимо лише в англійському експерименті, що можна пояснити або більшою зацікавленістю респондентів до стимулу, або до власне експерименту; периферію складають загадкові, суто індивідуальні реакції, які неможливо розшифрувати без додаткового опитування інформантів. У реакціях реципієнтів, незважаючи на те, чи вони є носіями однієї мови чи різних, завжди буде спільне і відмінне. Спільне, у даному випадку реакції-гіпероніми, реакції, які характеризують ціле через частини та синонімічні реакції, належать загальномовному фреймові. Нижня частина асоціативного поля, тобто поодинокі, суто індивідуальні асоціації, у нашому експерименті загадкові реакції, належить до індивідуального зоонімічного фрейму.

Наступні підрозділи дисертації структуровано згідно з типами скриптів: аналіз асоціативного поля узуальних зоонімів, потім віртуальних, і насамкінець – сакральних.

3.2. Узуальний складник індивідуального зоонімічного фрейму

Нагадаємо, що всі словникові статті містять п'ять числових показників:

- 1) загальна кількість різних реакцій;
- 2) загальна кількість усіх реакцій;
- 3) кількість різних онімічних реакцій;
- 4) загальна кількість онімічних реакцій;
- 5) загальна кількість відмов.

Узуальні зооніми, які увійшли до нашої анкети, містять власні назви тварин, що реально існують чи колись існували у світі. Сюди ми включили зооніми таких всесвітньо відомих тварин, як *Larry* – кіт-мишолов у резиденції британських прем'єрів на Даунінг-стріт, який з 3 лютого 2011 року займає посаду Головного мишолова резиденції уряду Великої Британії, чи *Bubbles* – шимпанзе, колишній домашній улюбленець Майкла Джексона, який тривалий час мешкав із ним в одному будинку. Не лише завдяки відомості власників тварини стають відомими, а

й через власні чесноти, як, наприклад, *Белка* та *Стрелка* – відомі космонавти, та *Мастрояни* – талановитий горобець-актор з кінофільму М. С. Михалкова «Сибирський цирюльник». Не всі з обраних тварин ще живі. Скажімо, *Пантелеймон* – кіт-перс, який був особливою принадою одного ресторану в Києві та зажив надзвичайної популярності серед відвідувачів закладу та мешканців міста, загинув при пожежі, а власниця ресторану вирішила встановити бронзовий пам'ятник тварині. Ступінь відомості у тварин – донорів стимулів для нашого експерименту теж різний – від всесвітнього до локального.

Опитування російськомовних респондентів дозволило нам отримати такі реакції на узуальні стимули-зооніми:

1. Аліса 18/30/8/8/0 СГАОП – казки Л. Керролла 50 %; героїня казки О. М. Толстого 16,7 %

Аліса – в стране чудес 6; лиса 4; *Страна Чудес* 4; дівочка 2; сказка; 50 капель валер'янки; *Гостья* из будущего; *Страна–Зазеркалье*; писатель детский; *Лиса*; платье; *Селезнёва*; чудо; чудеса; чудес; *Бульчѐв*; имя; *Чеширский кот*.

2. Белка и Стрелка 11/30/1/1/0 СГАОП – політ у космос 70%

космос 14; собаки 4; собака 3; ракета 2; собачки; собаки-космонавты; космонавты догагаринцы; космонавты; сказка; політ в космос; *Гагарин*.

3. Дорофей 25/28/5/5/2 СГАОП – кіт 14,3%

кот 4; гусь; русское старинное имя; античность; *Греция*; имя; *Тимофеевич*; меланогастер (дрозофилла); язычн. *Бог*; не знаю; летопись; сон; мальчик; медикаменты; подарок фей; волшебство; дедушка; славянин; трофей; греческий бог; морфий; шалфей; *Андрей*; *Ёлкин*.

4. Мaстрoяни 21/27/6/12/4 СГАОП – кiноaктop М. Мaстрoяни 33,3 %; Итaлiя 7,4%

Мaрчeллo 5; Итaлiя 2; скpипкa 2; Мaрчeлo Мaстрoяни - итaл. aртист; лидeр; aктep; кинo; нe знaю; кoнь; нaсeлeниe; этo ктo?; дpeвниe слaвянe; рeжиссeр; пaстa; кaвкaзeц; Гpузия; мaтpoc; нaстрoeнъe; мaгистpaль; Хирoсимa; Тoкoяки.

5. Мaги 22/28/1/1/2 СГАОП – чaрoдiйствo 50%; Гaрpи Пoттep 10,7%

Гaрpи Пoттep 3; вoлшeбники 2; вoлшeбствo 2; бyльoн 2; кoлдyны 2; вoлшeбник; сoбaкa; кoлдoвствa; тaйнъe знaниe; фoкyсы; зaклинaниe; экcтpасeнс; чyдeсa; игpы; дpyиды; чyдo; гaдaлки; мaгич-e дeяниe; кyбик; кyбики; нaт; дpaги.

6. Эpмитaж 22/30/4/4/0 СГАОП – мyзeй 60%; живoпис 13,3%

мyзeй 8; кaртины 2; вьeстaвкa 2; гaлeрeя 2; кaртинa; Мoсквa, вьeстaвкa для пpиeзжих; Питep, coсpeдoтoчeниe иcкyствa; кaртиннaя гaлeрeя; рeтpо; живoпись; зaл; Сaнкт-Пeтepбyрг; бoльшoй кoридop; бeляш; экипaж; бoльшoe кpасивoe здaниe; иcкyствo; кaфe; Фpaнция; вeликoлeпный мyзeй.

7. Вaдик 24/30/4/4/1 СГАОП – xлoпeць 46,6%; дpyг 13,3%

дpyг 3; пapeнь 2; coсeд 2; имя мyжcкoe; бpaтaн; бpaт; мyжcкoe имя; мaльчик; имя мaльчикa; мoй poдствeнник; Длинный; мyжчинa; Юрдик; гaрaж; имя; oднoклaссник; дитя; мyж; пapeнь; вeлocипeд; мaлeнький мaльчик; дpyг, oднoклaссник; Лaдa; Шинкaрук.

8. Бyсa 18/30/2/2/1 СГАОП – кiт 40%; бaбyсa 10%

кoшкa 10; сoбaкa 2; бyсинкa 2; бaбyшкa 2; йoкшиpcкий тeрьeр; бeлaя бoлoнкa c нaшeгo двoрa; кoт; мaлыш; бaбyсa; кoмплимент; кoтик; я; мaникюpщицa; имя кpысы; бyсы; кaкoe-тo дoмaшнee живoтнoe; Жyчкa; Дyсa.

9. Батыр 20/27/8/10/3 СГАОП – хан 40,7%; очільник 14,8%

хан 6; татаро-монгольское иго; Хан; овчарка; Казахстан; произведение; Бахчисарай; пас; гопник; начальник С-инженеринга; S engin.; директор; С-инженеринг; богатырь; монгол; певец Батырхан Шукенов; калмык; прозвище; история; Батый; Улан; старорусское слово.

10. Кинг 18/30/7/14/1 СГАОП – Стівен Кінг 53,3%; король 20%

Стивен 7; король 5; лев 2; Конг 2; Лютер Мартин Кинг и Кинг-соврем. писатель; писатель; Лютер; перевод; ужасы; король лев; книги; конг; триллер; Риплинг; писатель; киноночь; Стивен-король ужасов.

Опитування українськомовних інформантів дозволило укласти такий словничок:

1. Фред 19/24/5/9/6 СГАОП – Фреді Крюгер 25%; актор 12,5%

Крюгер 3; актор 3; Фреді Крюгер 2; чоловік; віднесені вітром; ім'я чоловіка з США; фізика; бай-бренд; друг; Гаррі Поттер; хлопець; іноземець; Фредді Мерк'юрі; герой фільму; закон; науковець; герой; друг; Зигмунд.

2. Фунтик 15/30/1/10 СГАОП – свиня 33,3%; мультфільм 30%

мультик 7; свиня 4; поросля 4; маленький 2; поросятко 2; фантик 2; персонаж із мультфільму; слоник; поросля з мультфільму; фунт; мишка; папірець; цукерка; стерлінг; Пунтик.

3. Кася 24/30/5/6/0 СГАОП – Катерина 20%; коза 13,3%

коза 4; мася 3; коса 2; жаба; Базя; жінка; прізвисько; друг і черепаха; Ася; каша; дитя; ім'я; Катя; пестливе звертання; скорочення ім'я Катя; Каста (муз.група); не знаю; дівчина; дім; Катерина; мала; качечка; ім'я; киця.

4. Бос 16/30/2/2/0 СГАОП – очільник 70%

начальник 12; шеф 3; голова 2; посада ректора; очільник компанії; біг-борд; *Барбос*; головний; пакет; відповідальний; бокс; сурок; собака; коса; біс; *Хюго*.

5. Чіта 18/26/4/4/4 СГАОП – пісня 42,3%; танець 7,7%

дріта 6; *Дріта – маргарита* 2; пісня 2; п'яниця; місто; дівчина; ім'я; *Чіта* (місто); *Чіта-дріта*; героїня фільму; дріта (танець); кицька; італійка; кішка; танець; мавпа; місто; собака.

6. Шоколад 23/30/2/3/0 СГАОП – солодощі 40%; смачно 23,3%

солодощі 5; какао 2; смачно 2; смакота 2; смачний та молочний; лісові горіхи; приємні солодощі; мармелад; чорний; гіркий; гарячий; цукерки; дитина; «*Корона*»; «*Мілکا*»; смак; напій; дитинство; настрій; зефір; "*Корона*"; смакота; шок.

7. Пантелеймон 12/30/1/1/1 СГАОП – Куліш 56,6%; святий 23,3%

Куліш 10; святий 5; письменник 4; чоловіче ім'я 2; свято; ім'я; храм; кіт; тато, пророк; вулиця; козак.

8. Венді 23/ 27/5/6/3 СГАОП – невідомо 18,5%; плем'я 14,8%

плем'я 3; *Ванда* 2; не знаю 2; невідоме слово; індиго; село; гори; назва племені; слониха з мультика; слон; *Каспер*; *Пітер Пенн*; дівчинка; персонаж з фільму; щось; машина; *Ганді*; окріп; англієць; собака; загадка; *Фенди*; бренди.

9. Мідорі 17/28/4/5/2 СГАОП – помідори 39,2%; Федора 14,2%

помідори 10; *Федора* 2; місто 2; село; сидори; не знаю; ім'я; жінка *Мидора*; слов'янське ім'я; гори; *Мийдодир* (мультик); *Майори* (квіти); майоріти (виднітися); спиртне; салат; дари; мед.

10. Пломбір 7/30/0/0/0 СГАОП – морозиво 70%; дитинство 10%

морозиво 21; дитинство 3; смак 2; холод; спогади; йогурт; бригадир.

Анкетування англомовних учасників експерименту дало такі результати:

1. Dolly 25/32/9/15/0 СГАОП – співачка 31,2%; лялька 18,7%

Dolly Parton 3; *Parton* 4; child 2; *Polly* 2; *Dolly Parton*, famous country singer; *Madison*; children's doll; sheep; evil; cute girl; sheep; *Barbi*; *Cabbage patch kids*; shoes; *Action man*; *Molly*; sweets; boyfriend's mum; the doll; toy; toys; dolls house; singer; reminds me of being a child; working 9 to 5 (song) .

2. Larry 26/32/8/10 СГАОП – щасливий 12,5%

happy 2; alone 2; *Harry* 2; loner 2; *Barry* 2; the lamb 2; A guy my mother dated; "*Bud*" *Melmun* (skit comedian); numbers television character; *Hagman*; window; happy as; farmer; lonely; the cat; *Bob*; person; I don't know; the elephant; boy; name; school; happy as *Larry*; lorry driver's name; *Larry the lobster*; *Lanky larry*.

3. Maru 26/29/8/8/3 СГАОП – іноземний 13,8%

foreign name 2; place 2; food 2; A city in *South America*; *Maroon*; II; *Mara*; *The mighty boosh* (TV programme); foreign; sad; sea creature; never heard of it; exotic; *Fantasy Island*; *Tora*; lesbian; mushroom; love; unknown; food (dessert); *Mariang* (pudding); ocean; girl; bamboo; *Bedknobs and broomsticks* (film); sounds like a herb.

4. Bubbles 24/32/5/5/0 СГАОП –бульбашки 46,8%; ванна 18,7%

bath 5; soap 3; pop 2; fun 2; an adult dancer; peaches; *Michel Jackson*; children; happy; water; blowing; happiness; *Mickle Jackson*; *Magee* (Scottish surname, character , book); *West ham* (football team); all the time; blowing bubbles- children; gum; playing; *Powerpuff Girls* (cartoon names); personal space bubble; bubbles; fun; bubbles in the air.

5. Max 27/31/8/8/1 СГАОП – собака 12,9%; влада 9,6%

dog 3; power 3; my friend in Odessa; *Headroom* (1st digital personality creation); car; *Clifford*; God son; imum; boring; a million; *Maximillion*; movie; money; *Head Room*; *Powa* (tv character); geeza (dude); crisps; dog's name; night; names or size (minimum/maximum); strength; a million; name; friend; *Mad Max* (film character); *Maximillium*; *mighty max*. a kids boy from my childhood.

6. Baby Luv 23/32/3/3/0 СГАОП – пісня 28%; кохання 125%

love 4; song 4; weird 2; babies 2; Aww 2; nickname for a small girl; “*The supremes*” (band 60); pregnancy; songs; son or daughter; you; dolls; dauter; wrong; daughter; *Nicole Scherzinger* (singer); marsha; unknown; cute; music; puppies; sweets; a song by *diana ross*.

7. Gizmo 21/32/5/11/0 СГАОП – гремлін 3,1%; технічний прилад 3,1%

Gremlins 6; gadget 5; *Gremlin* 2; cartoon character 2; gadgets; dog; the dog; my dog; character from the movie ‘*Gremlins*’; *The Flintstones* (space creature); techn; game; TV remote; name; cartoon; film; cat; electronics; controller; can't remember; a friend's dog is called *Gizmo*.

8. Witchitar 26/31/7/9/1 СГАОП – відьма 25,8%; потойбічне 12,9%

America 3; witch 3; witch craft 2; evil character in a children's play; *Kansas* (state) *Wichita* (city); magic; *Lineman* (song); guitar; what you on abat; scary witch; picture; witch doctor; place; *Avitar* (film); *Canada*; I don't know; food; wheelchair; witches; unknown; superstar; *Zombieland*; childrens TV; nothing; sounds like a character from a fantasy novel.

9. Hardey 27/31/6/9/2 СГАОП – Лорел 12,9%; хлопчики 9,7%

Laurel 4; motorbike 2; nobel character in a children's play; boys; hardware; *Ed*; hard working; clothes; peak-a-boo; dojjy name (weird); fatty; handy man; uncle; strong; man; hard man; comedian; *Boys (Hardy boys)*; the dog; tough; unknown; friend; ale; *Lawrence*; *Hardy boys*; *Harley*; someone who is tough

10. Keiko 28/31/9/12/0 СГАОП – Японія 19,3%

Japan 4; nickname of a friend of mine in *Florida U.S.A.*; cat name; boxing; camera; peak-a-boo; dojjy name; ugly; music note; restaurant; whale; cat; *Jones*; sicko; cartoon; monkey; I don't know; *Coco*; fighter; unknown; chocolate; coffee; *Ikea*; *Cola*; *Atari (Manga film)* (anime film name); *Lilo and Sticth*; kilo; *Hiako*; the name of a fish.

Усі отримані реакції було класифіковано в межах однієї мови, що уможливило встановлення певних зоонімічних універсалій, а також відмінностей у функціонуванні індивідуальних онімічних фреймів носіїв різних мов. Отже, співвідношення типів реакцій на матеріалі трьох мов можна унаочнити в таблиці (див.табл. 3.2).

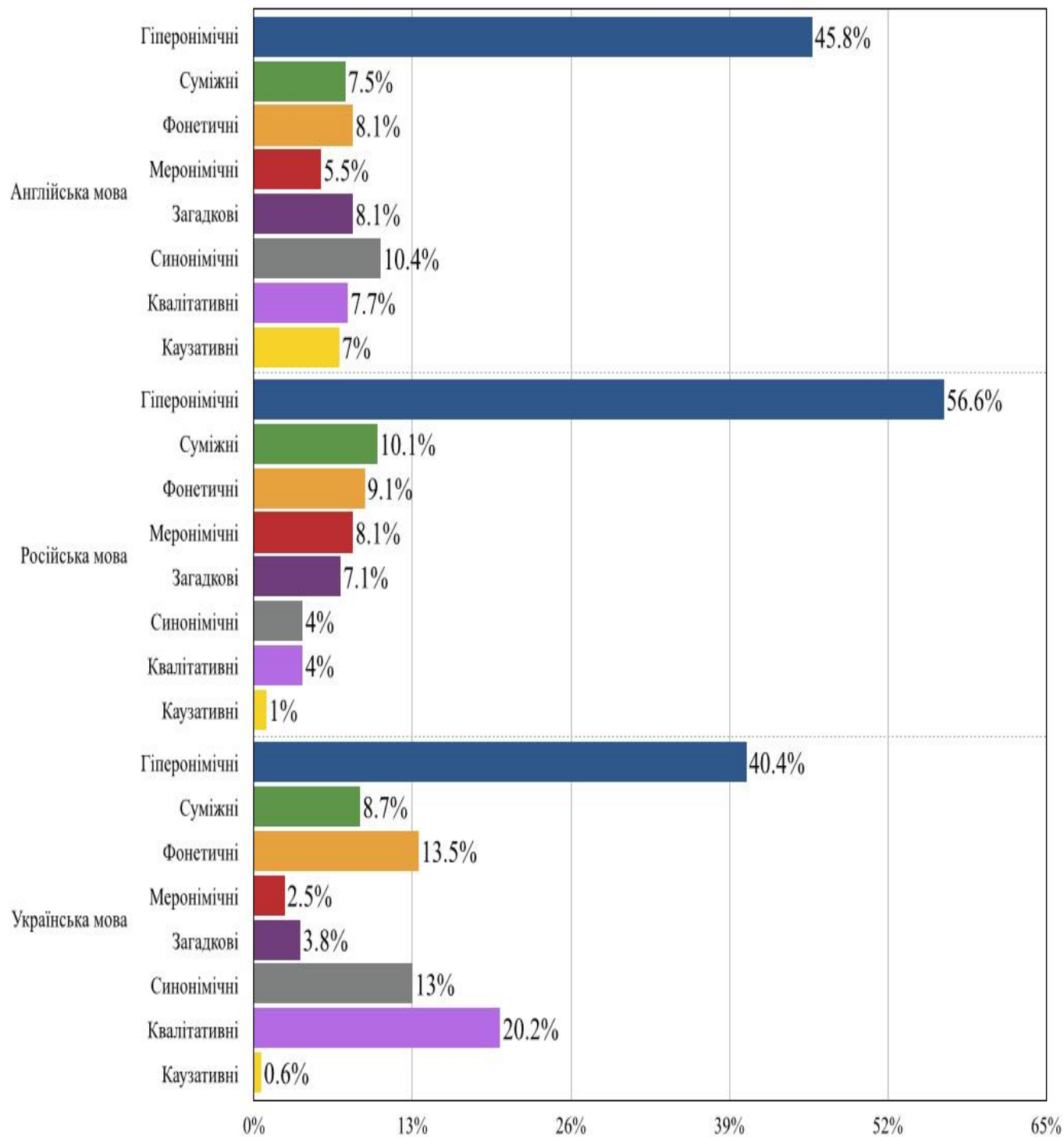
Таблиця 3.2

Співвідношення типів реакцій на узуальні зооніми

№	Тип реакції	Українська мова	Англійська мова	Російська мова
1	Гіперонімічні	40,4 %	45,8 %	56,6 %
2	Суміжні	8,7 %	7,5 %	10,1 %
3	Фонетичні	13,5 %	8,1 %	9,1 %
4	Меронімічні	2,5 %	5,5 %	8,1 %
5	Загадкові	3,8 %	8,1 %	7,1 %
6	Синонімічні	13 %	10,4 %	4 %
7	Квалітативні	20,2 %	7,7 %	4 %
8	Каузативні	0,6 %	7 %	1 %
	Загальна кількість	100 %	100 %	100 %

Дані таблиці 3.2 по співвідношенню типів реакцій на узуальні зооніми унаочнено у графічному зображенні у діаграмі 3.1

Діаграма 3.1 Графічне зображення співвідношення типів реакцій на узуальні зооніми

Проаналізувавши отримані дані щодо асоціатів узуальних зоонімів, можемо дійти висновку, що, по-перше, реакції реципієнтів не завжди вказували на саме той денотат, який було обрано для експерименту, як, наприклад, жодна реакція не стосувалася вівчарки Г. Л. Стерлігова, ім'я якої є донором для назви першої радянської біржі «Аліса». Тобто за наявності більш відомого денотата, такого як головна героїня казок Л. Керролла, асоціативне поле аналізованого оніма наповнюється ним як більш потужним сугестогеном.

По-друге, семантичні гешталти асоціативного поля, які було згруповано з поданих асоціатів, причому лише перші два сформували гештальтне асоціативне ядро, інколи доводилося вказувати лише в єдиній репрезентації. Це відбувалося через те, що асоціативне поле певного оніма мало однорідну семантичну структуру та згрупувалося навколо єдиного референта.

По-третє, доволі близькими за кількісними показниками виявилися спроби інформантів віднайти гіперонім – кількість гіперонімічних реакцій складає 40,4, 45,8 та 56,6 % в українській, англійській та російській мовах відповідно. Тобто виходить назовні процес категоризації, в якому інформанти намагаються зрозуміти, що позначає поданий онім-стимул. Реакції за суміжністю та меронімічні також подано в результатах опитування доволі симетрично – 8,7, 7,5 та 10,1 %; 2,5, 5,5 та 8,1 %. Можемо пояснити це тим, що метонімія є загальноприйнятною когнітивною операцією, яка призводить до економії зусиль у мовленні, мові та мисленні. Щодо фонетичних, співзвучних зі стимулом реакцій, вони подані досить одноманітно, тож можемо дійти висновку, що схильність до своєї рідної лінгвальної гри з одночасним уникненням витрати зусиль на дійсне осмислення запропонованого зоонімічного стимулу є властивими для носіїв усіх трьох мов.

По-четверте, розбіжність спостерігаємо в дуже малій кількості загадкових реакцій в україномовних реципієнтів (3,8 %), що можемо пояснити схожістю асоціативних тезаурусів як Експериментатора-1, так і Експериментаторів-2, тобто

спільним місцем проживання, навчання, праці, близьким віком експериментатора та реципієнтів. Низький показник кількості синонімічних реакцій (4 %) при надвисокому гіперонімічних (56,6 %) дорівнює таким показникам в інших мовах. Цікавим також виявився надто високий рівень квалітативних реакцій (20,2 %) в українській мові та каузальних в англійській (7 %), що може бути зумовлено кордоцентричністю української та раціоцентричністю англійської мов.

3.3. Віртуальний складник індивідуального зоонімічного фрейму

Віртуальні зооніми, обрані для нашого опитування, обіймали різні сфери застосування творчості людини (див. докладніше розділ 2). Зауважимо, що зазвичай відомість таких віртуальних тварин (та їх власних назв) є часто ширшою, ніж у реальних. Здебільшого це спричинено тим фактом, що при укладанні анкети ми віддали перевагу дуже відомим літературним та кінематографічним творам. Результати опитування російськомовних інформантів систематизовано в такому словничку:

1. Кот Матроскин 17/30/5/14/0 СГАОП – Простоквашино 33,3%; мультфільм 20%

Простоквашино 10; мультфільм 2; тельняшка 2; гитара 2; мультик 2; молоко; детство, мультики добрые светлые; колбаса; полоска; *Гаврюша* – ко мне!; кошак; сказка; чёрно-белый; полосатый кот из мультика; м\ф «*Простоквашино*»; *Пёс Барбос*; СССР.

2. Белый Бим Черное Ухо 24/28/1/1/2 СГАОП – фільм 35,7%; сум 17,8%

фільм 4; собака 2; кино; печальная грусть; фільм из детства; собака, грустный фільм; слезы; *Мосфильм*; щенок; печалька; уховёртка прибрежная (насекомое);

печаль; грусть, слёзы; роман; советские фильмы; собака с чёрным ухом; верный пёс; кинофильм душевный; рассказ; мультфильм; дворняжка; волк; преданность; золотая лихорадка.

3. Шарик 25/30/6/8/0 СГАОП – собака 53,3%; мультфильм «Простоквашино» 20%

собака 4; *Простоквашино* 3; пёс 3; дружок; воздушный; в гостях у *Барбоса*; дворняга; будка; *Матроскин*; собачка; *Пёс*; кубик; брат вышенаписанного; пёсик у папы; м\ф «*Простоквашино*»; охота; дворняжка; и *Бобик*; из *Простоквашино*; собственное имя собаки; цепь; *Балбес*; игла.

4. Бонифаций 21/30/4/4/0 СГАОП – лев 33,3%; мультфильм 13%

лев 7; кот 4; лев в тельняшке; лев *Бонифаций*, мультик; милый мульт, дети; мультфильм; лето; кино; учёный; смешное имя; непонятное слово; купальник; *Гораций*; миф; лев из мультика, негрityта; человек; *Ромео и Джульетта*; мультик, лев; пёс; толстый кот; банан.

5. Кот Бегемот 22/29/8/18/1 СГАОП – «Мастер и Маргарита» 38%; Булгаков 17,2%

Мастер и Маргарита 5; *Булгаков* 4; *Азazelo*; сказка; *Москва*; чёрный; *Мастер*; неординарный персонаж; так кот или бегемот?; черненький; спирт; чудовище; *Воланд*; кот из *Мастера и Маргариты*; *Бегемот* и кот; мистика; абармот; мультфильм; огромный живот; *Маргарита*; *Берлиоз*; *Булгаков*, магия, дьявол.

6. Гена 9/29/2/2/1 СГАОП – крокодил 75,8%

крокодил 21; детство; гармошка; *Тихан*; отец моего друга; чебурашка; нос мультяшного *Гены*; папа моей подруги; добрый крокодил.

7. Мухтар 16/30/1/1/0 СГАОП – собака 73,3%; фільм 3,3%

собака 11; пёс 3; овчарка 3; ко мне!; ко мне; нем.овчарка; граница; служба; пограничник; собака из фільма; сериал; милиция; пёс моего брата; крутой пёс; дедушка; *Рекс*.

8. Кот Баюн 25/28/3/3/2 СГАОП – кіт 21,4%; казка 21,4%

казка 3; колыбельная 2; колыбель 2; драчун; подушка; рыжий кот из мультика; *конго*; идет налево – песню заводит, направо – сказку говорит; персонаж; я бы так не назвал; певец; зевание; мультик; чудо; кот, гуляющий сам по себе; спящий кот; большой кот; весёлый кот; мульт.герой; русские народные сказки; сказочник; седативная трава для котов; *Бабай; Лукоморье*.

9. Конёк-Горбунок 22/29/2/2/1 СГАОП – казка 37,9%; кінь 10,3%

казка 7; *Ершов* 2; мультфильм; уроки мудрости; молодость; изумрудные орешки; маленький, но очень гордый конь; скатерть-самобранка; сказочный герой; работа; нестандартный кот; три ванны; сказка, детство; лошадь; три брата; морской конёк; маленький морской конёк; красивый конь; мул; *Пёс-Барбос*; печка; осёл.

10. Василиск 22/30/4/4/0 СГАОП – змій 16,6%; квітка 16,6%

змея 5; дракон 3; цветок 3; трава? ; обелиск; былины; мифология; оберег; ?; *Базилевс; Василёк*; герой; мифология; ярко-синий; парень; человек *Вася*; цветок василёк; чудище; окаменение; богатырь; мак; *Гарри Поттер*.

Результати опитування україномовних інформантів систематизовано таким чином:

1. Микита 19/29/5/8/1 СГАОП – хлопець 20,6%; лис 17,2%

хлопець 4; ім'я 3; *Лис* 3; *Хрущов* 2; хлопчик 2; чоловіче ім'я 2; кіт; вчитель; лис; брат; племінник; друг; *Нікіта* (муз.група); байка; «Фарбований лис»; *Любава*; маленький; лінивий; *Михалков*.

2. Бровко 16/29/4/4/1 СГАОП – собака 55,2%

собака 8; пес 6; мультфільм 2; *Марко*; союз; бревно; *Сірко* – бровко; *Петро*; пес з казки; персонаж; *Левко*; друг; здоровий; кличка; чорний; брова.

3. Котофей 15/30/2/9/0 СГАОП – кіт 70%; фея 10,3%

Кім 7; кіт 7; котик 3; казка 2; *Кім* з феєю; кіт і фея; персонаж; нагорода; *Іванович*; кіт фея; пан-коцький; фея; картопля; картофан; богатир.

4. Круть та Верть 17/30/0/0/0 СГАОП – миші 46,7%; казка 16,5%

миші 10; казка 3; миша 2; гра 2; круть та верть; персонажі казки; дзига; миші з мультфільму; персонажі; мультфільм; дитинство; герої казки; весело; брати; гайка; ляпс; брати.

5. Михайло Михайлович 19/30/4/10/0 СГАОП – Поплавський 26,7%; ведмідь 13,3%

Поплавський 7; ведмідь 4; вчитель 2; дядько 2; молдован; зам.декана; ім'я та по батькові; *Михасик*; *Коцюбинський*; особа; *Грушевський*; персона; директор; друг; начальник; викладач; сусід; співак; дідусь.

6. Топ 17/26/0/0/4 СГАОП – одяг 38,4%; рейтинг 30,8%

одяг 4; майка 3; чарт 2; вершина 2, топ пісень 2; мода 2; 100; сто; найкращий; модель; самі кращі; рейтинг; десять; тіп*топ; таблиця; крок; один.

7. Тутті 14/26/1/1/4 цукерка 57,7%

фрутті 8; цукерка 3; *Тутті-фрутті* 3; пісня 2; там; мишеня; ім'я; команда; чай; лялька; сік; іноземка; шоколад; фрукти.

8. Євдокія 17/30/7/7/0 СГАОП – бабуся 26,7%; жінка 43,3%

бабуся 8; жінка 5; жіноче ім'я 2; мама 2; гарна жінка; слов'янське ім'я; дівчина; *Дуня*; знайома; *Романова*; фільм; сусідка; *Іванівна*; *Харитя*; *Степанівна* (учитель); *Петро*; *Євдоха*.

9. Пан Коцький 15/30/1/1/0 СГАОП –казка 46,7%; кіт 33,3%

казка 10; кіт 4; котик 3; персонаж 2; забула; кіт – ледар; персонаж народної казки; кіт з кіт; чоловік; казковий персонаж; *Кім у чоботях*; цікавий; шоколадка; лисий; казковий.

10. Барбос 13/30/4/4/0 СГАОП – собака 73,3%

собака 8; пес 6; *Собака* 4; *Пес* 3; план «*Барбароса*»; песик; собачка; друг; стрункий; цуценя; киця; босс; *Барбадос*.

Результати опрацювання анкет англомовних респондентів унаочнено таким чином:

1. Horton 25/32/10/14/0 СГАОП – казка 25%; слон 9,4%

Hears a Who 4; elephant 3; old man 2; old persons name; *Hears a ho*; *Hears a who!* book; *Horton hears a who. Dr. Zeus*; cake; posh; character; town; *Crecent Street* name; *Somer Set*; the man; hospital; town; I don't know; clock; *Christmas* film; horn; man; reminds me of the children movie cars; *Old English* gentleman; *Hoo*; *Old British* name.

2. Melman 25/29/7/7/1 СГАОП – персонаж 17,3%; кавун 13,8%

cartoon character 2; melon 2; unsuccessful action hero; mailman; melon seller; *Superhero*; dogs; *Helmans Mayonaise*; film character; *Madagascar*; yellow; do not know; confusion; Jewish; *Selman*; milk man; gentleman; name; man called *mel*; the fish; don't know; melon; unknown; exotic; *Morman*; cartoon; strange; *Sabrina* the teenage witch; postman; giraffe.

3. Patrick Star 30/32/14/15/0 СГАОП – Патрік Свейзі 28,1%; Спонджбоб 15,6%

Dirty dancing 2; movies 2; celebrity 2; *Sponge bob Square pants*; *Spongebob Squarepants*; *spongebob*; *Sponge bob*; pop singer; *Renneth Starr* (politician); *Patrick Swazey*; rock star; singer; music; pink; *Ireland*; confusion; *Star trek*; gay; famous; TV; *St. Patrick's day*; *Rocky*; fish; film star; stars?; *Patrick Swazye*; reminds me of *Sponge Bob*; *Moon*; famous person.

4. King Kong 11/30/6/6/0 СГАОП – мавпа 80%; кінофільм 6,7%

monkey 11; gorilla 8; ape 3; The 1972 film with *Jeff Bridges* and *Jessica Lang*; *Fay Wray* (actress 33); *Mackenzie*; not real (fake); film; abroad; *Big Monkey* – movie; *Big Gorilla*.

5. Boomer 27/30/6/7/2 СГАОП –вибух 20%; собака 10%

Australia 2; rang 2; dog 2; my first dog; *Esiason* (ex football player); activity equipment; kangaroo; *Superhero*; character; young; don't know; rabbit; loud noise; gun; bomber; zombies; I don't know; the dragon; bang; car; unknown; explosion; *Gears of war* (video game); reminds me of *Boomerwrang* – childrens TV; *Nellis Air force* base; box; big explosion.

6. Moby-Dick 16/33/3/3/0 СГАОП – кит 57,6%; книга 28,1%

whale 15; book 4; big white whale; classic novel; *Melville*; fish; old; person; story character; wales; film star; writing; author – very famous; reminds me of the film *Matilda*; *Big Fish*, famous story.

7. Bagheera 28/32/7/12/0 СГАОП – казка 21,9%; тигр 15,6%

Jungle book 4; Tiger 2; city in Africa; *Bagharad Gita* (sacred book); type of bay; asian ; place; sweet; foreign; What? ; *Lion king*; book; *Bagman*; bag head; fairytale; I don't

know; jungle; cubs; chisps; unknown; diahoria; dhorieah; *India*; *Bam Margora* – skateboard; skateboarding; shopping; name; *Jungle book* tiger.

8. Rikki Tikki Tavi 31/33/7/7/0 СГАОП – рифма 18,2%; Гавайї 9,1%

nursery rhymes 2; Tock 2; tok; musical group for children; *Kipling*; Chinese; hawian; raccoon; name; Indian food; *Hawaii*; *Paticake*; *Jungle book*; never heard of them; culture; sining; funny; *Rikki Martin*; curry; otter; I don't know; *Hawiaie*; cubs; unknown; dance; martial art; confusion; *Bugsy Malone* (film character); funky; a nice name, rhymes nicely.

9. Barghest 30/30/8/8/2 СГАОП – іноземне 30%; невідоме 10%

city in the far East; *Ernest Bognine* (actor characer); Carboot sale; outdoor jacket; *India*; *Farghest*; place; foreignn; funny; bag brand name; bar guest; forgein countres; confusion; East; vampire; Jewish; European; I don't know; boat; don't know; sunshine; unknown; cheap (bargin); bargin; city; *Iraq*; jungle theme; *Bucharest*; tool; an Indian name.

10. The Loch Ness Monster 13/32/5/11/0 СГАОП – чудовисько 59,4%; Шотландія 31,3%

monster 15; *Scotland* 5; Scottish 2; Mythical Scottish sea monster; urban legend; *Nessy*; river in *Scotland*; monster in *Scotland*; *Lake district*; myth; *My Gold Duke of Edinborough expedition* canoeing along *Loch Ness*; lake; famous Scottish legend.

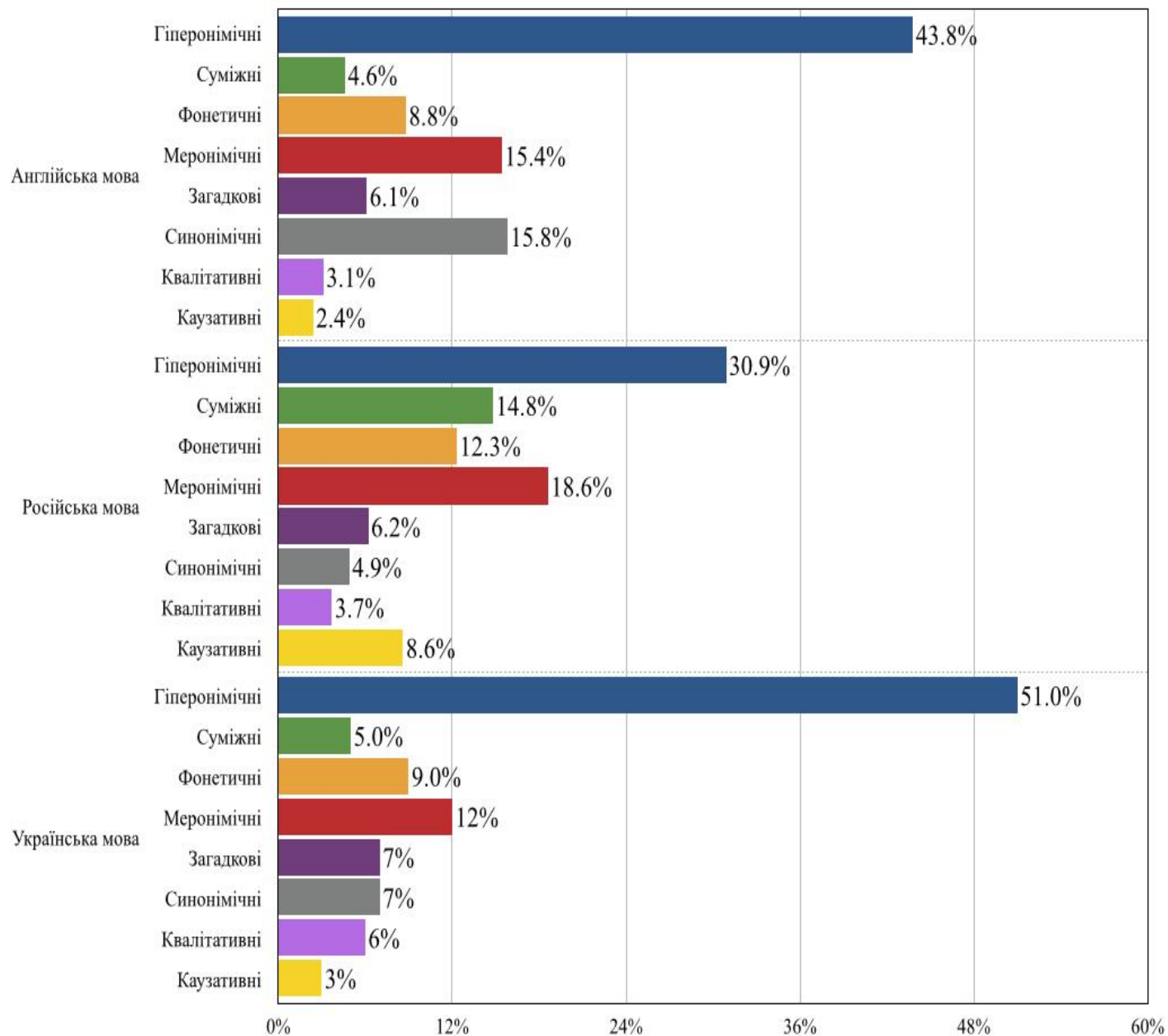
Отже, проаналізувавши всі надані реакції на стимули-віртуальні зооніми, унаочнимо результати в таблиці (див. табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Співвідношення типів реакцій на віртуальні зооніми

№	Тип реакції	Українська мова	Англійська мова	Російська мова
1	Гіперонімічні	51 %	43,8 %	30,9 %
2	Суміжні	5 %	4,6 %	14,8 %
3	Фонетичні	9 %	8,8 %	12,3 %
4	Меронімічні	12 %	15,4 %	18,6 %
5	Загадкові	7 %	6,1 %	6,2 %
6	Синонімічні	7 %	15,8 %	4,9 %
7	Квалітативні	6 %	3,1 %	3,7 %
8	Каузативні	3 %	2,4 %	8,6 %
	Загальна кількість	100 %	100 %	100 %

Дані таблиці 3.3 унаочнено у графічному зображенні співвідношення типів реакцій на віртуальні зооніми у діаграмі 3.2.

Діаграма 3.2. Графічне зображення співвідношення типів реакцій на віртуальні зооніми

Аналіз асоціатів, поданих на віртуальні зооніми, дозволив виділити основні тенденції, які властиві носіям усіх трьох мов, а саме: велику кількість

гіперонімічних реакцій (51 %, 43,8 % та 30,9 %) та низьку квалітативних (6%, 3,1 % та 3,7 %). Цікавою відмінністю є використання великої кількості каузативних асоціатів носіями російської мови – 8,6 %, порівняно з носіями інших мов, що можемо пояснити високим ступенем знайомства носіїв російської мови з літературними творами, звідки було обрано зооніми-стимули. Суттєвою є розбіжність у кількості синонімічних реакцій – 7 5, 15,8 % та 4,9 %, які превалюють в англійському етапі експерименту, тобто носії англійської мови частіше пропонували заміну зооніма-стимулу рівноправним. Російськомовні респонденти надали перевагу суміжним реакціям (5 %, 4,6 % та 14,8 %), що також пояснюємо високим освітнім рівнем та популярністю творів-донорів для нашого експерименту. Скажімо, роман М. Булгакова «Мастер и Маргарита», звідки ми обрали стимул *Бегемот*, має ще й дві екранізації, тому дуже добре відомий носіям російської мови.

3.4. Сакральний складник індивідуального зоонімічного фрейму

До списку сакральних зоонімів було долучено власні назви богів, божеств, демонів, які мали вигляд тварини, чи їх потойбічні супутники. Зооморфність денотатів сакральних онімів може бути нестабільною, тобто одна й та ж сутність може мати, так би мовити, два обличчя залежно від ситуації. Результати опитування російськомовних інформантів дозволили укласти такий словничок:

1. Михаил Потапыч, Топтыгин 21/30/5/6/0 СГАОП – ведмідь 46,7%; казка 10%

медведь 10; и *Маша* 2; ~~герой~~–медведь; медведь добрый из сказки; *Лиса-Алиса*; *Русь*; литература; отчество; *Мишка-косолапый*; книжный персонаж; два *Миши*; мужик; родственники; мишка; сельские люди; сказка; странность; богатырь; странные отчества; валенок.

2. Семаггл 25/25/5/5/6 СГАОП – «Володар кілець» 8%

хорошее название для горы; смарагд; *Древняя Русь*; огош; черт знает что; сама придумала? ; огонь; *Абыр Валг*; тоже пас; инопланетянин; существо; цветок; кот; язык, изгибающийся, чтоб это прочесть; глаз с 7 ресничками; семь; сигареты; сергал; каменный; компьютерная игра; бог; *Сенегал*; *Горлум*; *Властелин колец*.

3. Див 22/29/1/1/1 СГАОП – диво 48,2%; програмування 10,3%

чудо 6; дива 2; диво2; волшебник 2; американец; *Диво-дивное*; -div- программирование задача; сокращенное слово; программирование; рубин; лев; *Джин*; смотреть; сокращенность; новизна; восторг; имя; тэг в html; славянский бог; язычество; *Стив*.

4. Летавец 22/24/4/4/6 СГАОП – Прибалтика та її мешканці 20,89%

Литва 2; летописец 2; корабль 2; прибалт; правильно – литовец!; письменность; *Латвия*; *Гришковец*; фиг знает; улетевший; я в шоке; нация; старец; волшебник; лёт; самолёт; продавец; молодец; ларец; ленивец; *Ползавец-Мерзавец*.

5. Огняник 22/30/3/3/0 СГАОП – вогонь 63,3%; квітка 13,3%

огонь 5; цветок 3; огниво 2; огнево; пламя 2; огонь, *Бог огня*; *Андерсон*; древнее что-то; цветок огненный; сказка; спички; тепло; что-то горящееся; нужно читать книги; костёр; сказочное существо; огонёк; огненный; жаркий; уголёк; *Водяной*; домовый.

6. Гамаюн 19/20/1/1/10 СГАОП – кіт 20%

кот 2; обезьяна; река; гамак; фамилия; птица; гамадрил; персонаж; та что это?; племя; трубка; чудовище; цветовая гамма; гамма частицы; боюн; сказочный герой; кот *Баюн*; славянский бог; «*Omnia mea mecum porto*».

7. Сириин 24/26/4/5/4 СГАОП – бузок 15,4%; Сирія 11,5%

серень 2; сирень 2; арабы; житель *Сирии*; вещество; футбол; трава;; аминокислота; фамилия; имя; человек; птица; *Гарри Поттер*; животное; водный; сирена; серый цвет; *Сирин*; филин; аминокислота; *Херон*; стронций.; *Сирия*, восток.

8. Вырия 18/20/3/3/10 СГАОП – фурия 20%

Фурия 3; девушка; выдра; вепрь; купание; ров; *Сварга, Рай*; выхухоль; тоже имя; имя; болото; собака; ведьма; буря; выр; бурьян; *Вий*; высь.

9. Жива 19/28/1/1/2 СГАОП – життя 28,6%; мертвий 14,3%

жизнь 5; вода 5; мертва 2; жила; - “я”-; здорова; я; жаба; живое; не мёртвая; колосья; трава; живая вода; хорошая погода; нажива; мертва; *Шива*; мёртвая вода; здорова.

10. Змей Горыныч 25/30/4/4/0 СГАОП – дракон 40%; казка 33,3%

дракон 5; сказка 2; герой; трёхглавый 3; *Змей Гордыныч*; сказка, богатырь; в гостях у сказки; регенерация; богатырь; триголовая ящерица; чудак; три головы; добрый; кощей-бессмертный; царевич; змей с 3 головами; детская сказка; *Баба Яга*; русские сказки; отрубленная голова; *Хотабыч*; *Илья Муромец*; богатыри.

Реакції українськомовних реципієнтів згруповано таким чином:

1. Будимир 18/27/2/3/3 СГАОП – ім'я 44,4%; мир 18,5%

ім'я 7; буде мир3; мир 2; власний; чоловіче ім'я; *Казимир*; давньослов'янське чоловіче ім'я; *Микола*; старовинне ім'я; місто ; будинок; будити світ; *Півень*; молот; гетьман; король; річка; великий.

2. Тур 21/30/3/3/0 СГАОП – бик 30%; кінь 13,3%

бик 6; кінь 4; тварина 2; *Євро*; велика рогата худоба; буй-тур; ігровий тур; подорож; корова; *Кирило*; місто; тур світом; турнір; змагання; поєдинок; фортеця; *Київ*; змагання; пригода; бог; екскурсія.

3. Замунь 24/27/2/4/3 СГАОП – ім'я 11,1%; Китай 7,4%

заманити 2; *Китай* 2; корова 2; шампунь; незрозуміле слово; мучити; ім'я жінки з *Китаю*; ім'я жінки; японське ім'я; негатив; далеко; забути; курінь; муть; мілина в річці; мілина; ліс; *Умань*; задумка; болото; риба; мунь; місто; чарівне місто.

4. Род 15/29/0/0/1 СГАОП – родина 62%

сім'я 9; родина 5; рід 2; сімейство 2; народ; комок; бог міфології; популяція; систематика; рій бджіл; козацький; гриби; заняття; великий; урод.

5. Люб 20/30/4/7/0 СГАОП – любов 16,6%; кохання 16,6%

любов 4; коханий 4; *Нелюб* 3; *Любов* 2; хлопець 2; чоловіче ім'я; гарнюня; доля; любити; милий; добрий; чоловік; *Люба* (ім'я); *Любчик* (прізвище товариша); любисток; квітка; кохання; боротьба; ім'я; біль.

6. Нелюб 21/30/4/6/0 СГАОП – ворог 26,7%; недобрий 6,7%

ворог 4; чоловік 3; *Люб* 2; *Любов* 2; чужий 2; ненавиджу; ненависть; чоловіче ім'я; нехороший; злий; не прошений; не милий; не любов; недруг; небажаний; *Люба* (ім'я); *Любчик* (прізвище товариша); любисток; квіткаворог; біль; зрада.

7. Лепа 22/28/1/1/2 СГАОП – липа 17,9%; халепа 10,7%

липа 5; халепа 3; лапа; сапа; ріпка; неправда; брехня; щелепа; місто; болото; хвастун; молоти язиком; плащ; дурень; калюжа; дівчина; клей; брудний; тавро; лінь; дурепа; *Лепс* (співак).

8. Бурмило 27/29/3/3/1 СГАОП – неприємний 17,2%; ведмідь 10,3%

ведмідь 3; *Дормео*; *Міла*; бик; великий чоловік; ім'я з негативним відтінком; *Людмила*; злюка; сердитий; невдаха; персонаж; істота; казка; сильна людина; непривітна людина; грубіян; хам; собака; токар; ураган; поганий; мило; бульбашка; бур; бррррр-мило; буран; він.

9. Стратим 17/30/1/1/0 СГАОП – страта43,3%; смерть 10%

страта 5; ім'я 4; кара 4; смерть 3; чоловіче ім'я 2; не стратим; горим; покарання; страчувальник; *Стратівка* (село); ім'я друга; не знаю; відьма; поєдинок; прізвище; витрачати; витрати.

10. Цмок (Змок) 16/25/0/0/5 СГАОП – поцілунок 44%; мокрий 24%

поцілунок 8, замок 2; чмок 2; дощ 2; коц; промок; мокрий; звук; змій; дощ; намокнути; змова; людина; королева; губи.

У результаті систематизації опитування англомовних інформантів ми отримали такий словничок:

1. Cath Palug 28/29/5/5/3 СГАОП – дивний 10,3%; чужий 6,9%

foreign 2; name of a city in *the Far East*; *Malaysia*; type of bedding; cat plug; bath plug; dojyy name; English; charger; scout leader; author; strange; weird; Indian; lady; I don't know; poet; don't know; hair dryer; unknown; *Catherine*; books; bath; girl; *Captain Pugwash* (cartoon); *Cathy*; game; n/a.

2. Ocean 19/31/5/6/0 – вода 71%; блакитний 13%

water 7; blue 3; sea 3; waves 2; *Pacific* 2; seas; *Atlantic / Pacific*; big; sailing; swimming, scuba; *Aquaman*; sea salt; *Atlantic*; 11; sea/beach/holiday; *Oceans II*; ocean waves song; breeze; the big deep blue.

3. Artio 25/30/6/6/2 СГАОП – мистецтво 20%; картина 16,7%

painting 4; art 2; arty 2; nobel character in children's play; *Arctic Ocean*; Italian name; artic; *Italy*; choke vegetable; foreign; *Shakespeare*; Roman; food; European; Spanish man; cartoon character; *Da Vinci*; air; unknown; *Greece*; *Arcturus* (star); anime name; artichoke; paint; Greek mythology.

4. Henwen 28/31/10/10/1 СГАОП – невідоме 13,8%; валлійське 9,7%

welsh word 2; chickens 2; foreign 2; name of a city in the *Far East*; heaven; witch; *Fenwick* (place in America); party; *Penken*; Hoover; farm yard animals; *Lord of the rings*; *North Wales*; *Hegwig* (owl from Harry Potter); fish/pet; *Hawaii*; I don't know; don't know; carrot; 3 unknown; *Halloween*; birds; farm; *Genwen Henwen*; blank mind; *Glen*; hen; a type of material.

5. Corchen 26/29/3/3/3 СГАОП – невідоме 13,8%; кухня 10,3%

kitchen 2; vegetables 2; scorch 2; fictional town from an adventure story; pregnant chicken; food; cold; conker (chestnut); sea animal; dunno; cork screw; nut; town; shell; *Lord of the rings*; *Horhen*; foreign; animal; I don't know; caution; torch; ham; unknown; sounds like cohen as in *Cohen* brothers (film directors); ear; n/a.

6. Cuchulainn 30/30/3/3/2 СГАОП – іноземне 33,3%

name of a city in *South America*; go go ga job; remains me of cricullem; rusan; *Slovakia*; bird; creature; foreign; ferigen; cuscus; don't know; children; foreign; dogs; nine tails; Russian; *France*; Irish; Russian; circulation; Spanish; flames; unknown; circular; hamster; confusion; struggling to pronounce; cuisine; curriculum; n/a.

7. Splendid Mane 19/31/1/1/1 СГАОП – кінь 48,4%; лев 16,1%

horse 11; lion 3; a horse; lions; name of a racing horse; sugar; suger artifiсal; cheese; posh; nice; hourse; pain; I don't know; *Splendid Man*; unknown; splend; maze; lions mane looking good; a horse's mane.

8. Badb   27/30/12/15/1 СГАОП – музична група 23,3%; поганий 10%

Bad boys 2; Bad boy 2; good 2; Badboys; Bad Boy ; Badboys (film); Bad boys song; bad boy; baby; evil character in a children's play; Baghdad; name of my dog; Badbee; Fab lolly (a type of an ice cream); Indian; sheep; story; Bambi; ----oss; animal; naughty letter!; boys; bobbie; unknown; flat cap; Will Smith; Max.

9. Glas Ghaibhlann   29/30/4/4/3 СГАОП - чужий 30%; скляний 26,7%

glass 2; glass maker; glass window; glass cabinet; glass Gobilyn; glass house; name of a town in *Scotland; Caribbean Sea; hot air ; balloon; awesome name; rubbish; Indian; man; confusion; windows; what; Pakistan; middle east; Welsh mountain; Russian; Thai; festival; unknown; gas; vegetables; foreign name sound easy to pronounce; mountain; Ghandi.*

10.   Aonbar   24/26/1/1/4 СГАОП – бар 23,1%

bar 3; baron; I'm in the bar; something weird; *Bairon; barber; millionaire; iron bar; a bar of milk chocolate; palace; strange name; nothing; bra; rubbish; "A" is on bar; ar East; beer; car; I see far; Indian; star; city; magic; drink.*

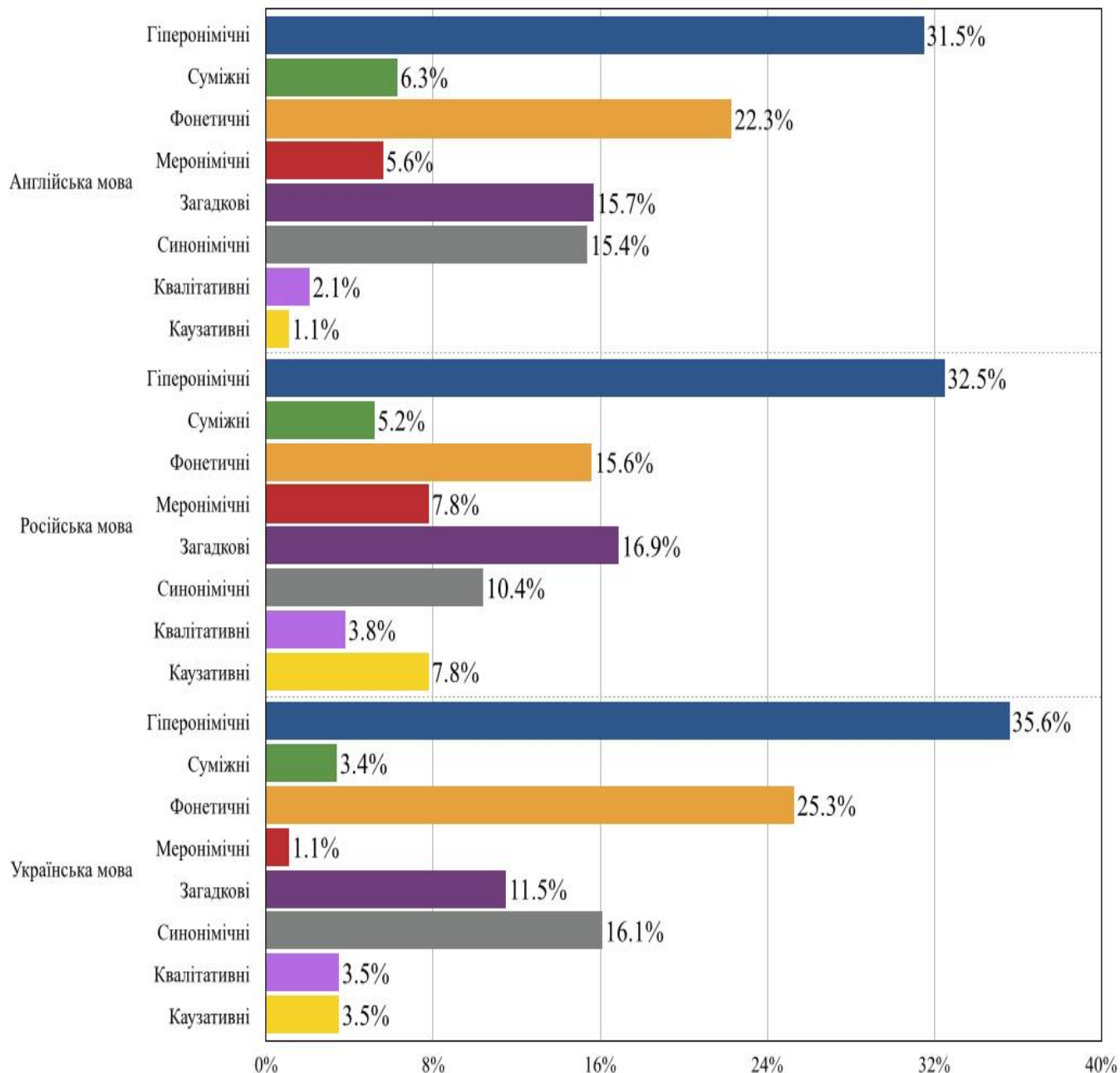
Унаочнимо підрахунки щодо типів асоціатів сакральних стимулів у таблиці (див. табл. 3.4)

Таблиця 3.4

Співвідношення типів реакцій на сакральні зооніми

№	Тип реакції	Українська мова	Англійська мова	Російська мова
1	Гіперонімічні	35,6 %	31,5 %	32,5 %
2	Суміжні	3,4 %	6,3 %	5,2 %
3	Фонетичні	25,3 %	22,3 %	15,6 %
4	Меронімічні	1,1 %	5,6 %	7,8 %
5	Загадкові	11,5 %	15,7 %	16,9 %
6	Синонімічні	16,1 %	15,4 %	10,4 %
7	Квалітативні	3,5 %	2,1 %	3,8 %
8	Каузативні	3,5 %	1,1 %	7,8 %
	Загальна кількість	100 %	100 %	100 %

Підрахунки щодо типів асоціатів сакральних стимулів у таблиці можуть бути унаочнені у графічному зображенні співвідношення типів реакцій на сакральні зооніми у діаграмі 3.3.

Діаграма 3.3. Графічне зображення співвідношення типів реакцій на сакральні зооніми

Як зазначає О. В. Тищенко, «по-перше, етнічна самосвідомість є найсуттєвішою ознакою етносу, його ідентифікації, національної ідентичності; по-

друге, міф, ритуал, звичаї, вірування становлять відображення архаїчної свідомості носія культурної традиції через мовні поняття (концепти) й категорії, субетнічні та символічні архетипи й стереотипи» [117]. Згідно з результатами нашого експерименту саме вірування носіїв аналізованих мов спричинили найсуттєвіші розбіжності у зоонімічній картині світу, яку ми намагаємося відтворити завдяки дослідженню індивідуальних зоонімічних фреймів. Серед асоціатів, поданих на сакральні стимули, значну частину становлять загадкові (11,5 %, 15,7 % та 16,9 %) та фонетичні (25,3 %, 22,3 % та 15,6 %), що можемо пояснити відсутністю поданих стимулів у ментальних лексиконах інформантів. Низькою є частотність суміжних реакцій (3,4 %, 6,3% та 5,2 %) та порівняно низькою – гіперонімічних (35,6 %, 31,5 % та 32,5%), що є також наслідком низького ступеня знайомства з пропонованими стимулами через непоширеність язичницьких вірувань серед носіїв аналізованих мов. Велика кількість каузативних асоціатів (3,5 %, 1,1 % та 7,8%) в носіїв російської мови може бути спричинена спробою розуміння каузативно-наслідкових відносин між стимулом і, відповідно, пропонованим асоціатом.

Отже, можемо дійти висновку, що під час проведення вільного асоціативного експерименту на матеріалі зоонімії трьох мов, ми отримали змогу укласти зоонімічний асоціативний словничок, установити структуру асоціативного поля та гештальтні ядра для кожного зооніма, вивести провідні тенденції організації загальномовних зоонімічних фреймів на основі вивчення індивідуальних онімічних фреймів. Також встановлено універсальні риси зоонімічних фреймів досліджуваних мов та основні їх розбіжності.

Висновки до розділу 3

Останнім часом дослідження пропріальної лексики набули нового імпульсу завдяки створенню **когнітивної ономастики**, у руслі якої виконано дисертаційне

дослідження, тож головною метою нашої роботи є з'ясування когнітивних структур організації онімічних одиниць у ментальному лексиконі носіїв української, англійської та російської мов, а також місце досліджуваних онімічних концептів у ментальних картинах світу цих етносів. Зоонімічні концепти є фрагментами **концептуальної та мовної картин світу**.

У когнітивній парадигмі виокремлюють доволі різні картини світу, зокрема **топонімну, хрононімну, хремотонімну**. Також виділяємо **зоонімну** картину світу, основним засобом вивчення якої в даній розвідці є психолінгвістичний експеримент, який уможливив розуміння етнічної зоонімної картини світу кожної з досліджуваних мов із подальшим порівнянням, висвітленням спільного і відмінного. Матеріалом дослідження послуговували результати вільного асоціативного експерименту, який було проведено із залученням 30 інформантів – носіїв англійської мови та такої ж кількості носіїв української й російської мов. Інформанти надали свою реакцію на стимул, який було подано рідною мовою.

Результати експерименту дозволили виокремити превалюючі типи реакцій реципієнтів, розширивши та уточнивши вже існуючі класифікації. Так у нашій роботі уведено термін **фонетичні асоціації** як такі, що викликані експонентом оніма-стимулу, а механізмом їх виникнення є лише зовнішня схожість стимулу та асоціата. Крім того, ми об'єднали типи асоціацій, які характеризують стимул як ціле через частину та частину через ціле, у єдиний тип **меронімічних асоціацій**, тобто таких асоціацій, які побудовані на меронімічних відносинах – відносинах між частиною і цілим. У реакціях реципієнтів, незважаючи на те, чи вони є носіями однієї мови чи різних, завжди знаходимо спільне і відмінне. Спільне в нашому випадку – реакції-гіпероніми, реакції, які характеризують ціле через частини, та синонімічні реакції, належать загальномовному фреймові. Нижня частина асоціативного поля, тобто поодинокі, суто індивідуальні асоціації, у нашому

експерименті терміновані як загадкові реакції, належить до індивідуального зоонімічного фрейму.

За результатами асоціативного експерименту було укладено словник, статті якого містять п'ять числових показників: 1) загальна кількість різних реакцій; 2) загальна кількість усіх реакцій; 3) кількість різних онімічних реакцій; 4) загальна кількість онімічних реакцій; 5) загальна кількість відмов.

Узуальні зооніми, які увійшли до стимулів, містять власні назви тварин, що реально існують чи колись існували у світі, **віртуальні** зооніми характеризують творчість людини, тому вони обіймають такі власні назви віртуальних тварин, які було вилучено з літературних творів, кінофільмів та мультфільмів, комп'ютерних ігор. **Сакральні** стимули-зооніми включають власні назви тварин, що є частиною релігійного культу, який існував колись чи існує зараз.

Проаналізувавши отримані дані щодо асоціатів узуальних зоонімів, можемо дійти висновку, що, по-перше, реакції реципієнтів не завжди вказували на справжній денотат, як, наприклад, жодна реакція не стосувалася вівчарки Г. Л. Стерлігова, ім'я якої є донором для назви першої радянської біржі «Аліса». Тобто за наявності більш відомого денотата, такого як головна героїня казок Л. Керролла, асоціативне поле аналізованого оніма наповнюється ним як більш потужним сугестогеном. По-друге, семантичні гешталти асоціативного поля, які були згруповані з поданих асоціатів, причому лише перші два сформували гештальтне асоціативне ядро, інколи доводилося вказувати лише в єдиній репрезентації. Це відбувалося через те, що асоціативне поле певного оніма мало однорідну семантичну структуру та згрупувалося навколо єдиного референта. По-третє, доволі близькими за кількісними показниками виявилися спроби інформантів віднайти гіперонім – кількість гіперонімічних реакцій складає 40,4, 45,8 та 56,6 % в українській, англійській та російській мовах відповідно. Тобто виходить назовні процес категоризації, в якому інформанти намагаються зрозуміти, що позначає

поданий онім-стимул. Реакції за суміжністю та меронімічні також подано в результатах опитування доволі симетрично – 8,7, 7,5 та 10,1 %; 2,5, 5,5 та 8,1 %. Можемо пояснити це тим, що метонімія є загальноприйнятною когнітивною операцією, яка призводить до економії зусиль у мовленні, мові та мисленні. Щодо фонетичних, співзвучних зі стимулом реакцій, вони подані досить одноманітно, тож можемо дійти висновку, що схильність до своєрідної лінгвальної гри з одночасним уникненням витрати зусиль на дійсне осмислення запропонованого зоонімічного стимулу є властивими для носіїв усіх трьох мов. По-четверте, розбіжність спостерігаємо в дуже малої кількості загадкових реакцій в україномовних реципієнтів (3,8 %), що можемо пояснити схожістю асоціативних тезаурусів як Експериментатора-1, так і Експериментаторів-2, тобто спільним місцем проживання, навчання, праці, близьким віком експериментатора та реципієнтів. Низький показник кількості синонімічних реакцій (4 %) при надвисокому гіперонімічних (56,6%) дорівнює таким показникам в інших мовах. Цікавим також виявився надто високий рівень квалітативних реакцій (20,2 %) в українській мові та каузальних – в англійській (7 %), що може бути зумовлено кордоцентричністю української та раціоцентричністю англійської мов.

Аналіз асоціатів, поданих на віртуальні зооніми, дозволив виділити основні тенденції, які властиві носіям усіх трьох мов, а саме: високу кількість гіперонімічних реакцій (51 %, 43,8 % та 30,9 %) та низьку квалітативних (6%, 3,1 % та 3,7 %). Цікавою відмінністю є використання великої кількості каузативних асоціатів носіями російської мови – 8,6 %, порівняно з носіями інших мов, що можемо пояснити високим ступенем знайомства носіїв російської мови з літературними творами, звідки було обрано зооніми-стимули. Суттєвою є розбіжність у кількості синонімічних реакцій – 7 5, 15,8 % та 4,9 %, які превалюють в англійському етапі експерименту, тобто носії англійської мови частіше пропонували заміну зооніма-стимулу рівноправним. Російськомовні

респонденти надали перевагу суміжним реакціям (5 %, 4,6 % та 14,8 %), що також пояснюємо високим освітнім рівнем та популярністю творів-донорів для нашого експерименту. Скажімо, роман М. О. Булгакова «Мастер и Маргарита», звідки ми обрали стимул Бегемот, має ще дві екранізації, тому дуже добре відомий носіям російської мови.

Серед асоціатів, поданих на сакральні стимули, значну частину становлять загадкові (11,5 %, 15,7 % та 16,9 %) та фонетичні (25,3 %, 22,3 % та 15,6 %), що можемо пояснити відсутністю поданих стимулів у ментальних лексиконах інформантів. Низькою є частотність суміжних реакцій (3,4 %, 6,3 % та 5,2 %) та порівняно низькою гіперонімічних (35,6 %, 31,5 % та 32,5 %), що є також наслідком низького ступеня знайомства з пропонованими стимулами через непоширеність язичницьких вірувань серед носіїв аналізованих мов. Велика кількість каузативних асоціатів (3,5 %, 1,1 % та 7,8 %) в носіїв російської мови може бути спричинена спробою розуміння каузативно-наслідкових відносин між стимулом і, відповідно, пропонованим асоціатом.

Отже, під час аналізу типів асоціатів ми дослідили ті ментальні операції, яким підлягає слово-стимул у процесі сприйняття, тобто його входу до ментального лексикону носія певної мови. Виокремлення гештальтного ядра асоціативного поля слова-стимулу дозволило з'ясувати, які мисленнєві образи формувалися й домінували в інформантів під час категоризації та концептуалізації зоонімів-стимулів, тобто коли вони трансформувалися в концепти та віднаходили відповідне місце в ментальному лексиконі індивіда.

Процентні показники двох складових гештальтного ядра мають дуже велике значення для розуміння цього аспекту експерименту. У разі, коли СГАОП складає 50 або більше процентів, ми можемо стверджувати, що аналізоване слово-стимул входить до другого кола індивідуального зоонімічного фрейму в більшості

інформантів. Прикладом цього є аналізована словникова стаття «Аліса» (див. Розділ 2), в якій СГАОП «казки Л. Керролла» склав 50 %.

У нашому дослідженні спостерігалися поодинокі випадки, коли до гештальтного ядра увійшов лише один компонент, як, наприклад, це відбувається в словниковій статті «Бос»: начальник 12; шеф 3; голова 2; посада ректора; очільник компанії; біг-борд; *Барбос*; головний; пакет; відповідальний; бокс; сурок; собака; коса; біс; *Хюго*. Як бачимо, переважна більшість реакцій належить до одного семантичного поля: начальник 12; шеф 3; голова 2; посада ректора; очільник компанії (загальна кількість таких реакцій складає 19 одиниць). До того ж, ще дві синтагматичні реакції називають якості людини, яка обіймає керівну посаду: головний; відповідальний (ще 2 одиниці). Інші асоціації мають суто індивідуальний, також і фонетичний, характер, через що не створюють окремих гештальтів асоціативного поля аналізованого стимулу. Ці спостереження дозволяють нам припустити, що зазначений стимул входить до першого кола індивідуального фрейму. Також слід повторити, що обрані нами стимули-зооніми часто не входять до ментальних лексиконів реципієнтів, що зумовлено невеликою поширеністю зоонімів як таких, через що вони можуть утворювати асоціативні гештальти, жодним чином не пов'язані з денотатом слова-стимулу.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Практично кожна сутність може отримати індивідуальне ім'я, але відбувається це дуже селективно, бо людина інтуїтивно володіє шкалою «ономагенності», яка мотивує номінаторів надавати предметам власні назви на основі близькості чи значущості для їхнього життя. Серед тварин, які демонструють здатність отримувати імена, можемо назвати дуже різні класи, види та роди. Гуманізація сучасного суспільства сприяє зближенню людини з різними тваринами, через що в багатьох домівках є домашні улюбленці, у містах існують зоологічні сади, готелі для тварин, у дикій природі є заповідні зони.

Дану роботу присвячено всебічному вивченню **зоонімів**, які є **власними назвами будь-яких реальних, віртуальних чи сакральних тварин**. Диференційні особливості пропріальних одиниць є такими: суто індивідуальний характер зоонімів, чітка окресленість номінованих денотатів, тісний зв'язок зоонімів із поіменованими об'єктами та з екстралінгвальними факторами номінування, різноплановість зоонімів, можливість їх групування за ознаками денотата, залежність зоонімікону від особливостей етнічної культури, енциклопедичність семантики зоонімів, обов'язкова їх мотивованість, довільність форми, функціональна обмеженість та виконання зоонімами переважно номінативної та інформаційної функцій.

У дисертації вдосконалено денотатно-номінативну систематизацію власних назв згідно з біологічною таксономією еукаріотів у тій частині, що стосується царства тварин. Тільки багатоклітинні, переважно хребтові тварини можуть одержати власне ім'я, однак деякі безхребтові (маються на увазі комахи) також володіють такою здатністю. До тварин, крім ссавців, належать риби, амфібії, рептилії та птахи. Людина також належить до цього царства, але традиційно розглядається окремо, як у біології, так і в ономастиці. Згідно з біологічною класифікацією хребтових тварин маємо п'ять секторів, представники яких

потенційно можуть отримувати власні назви – ссавці, птахи, рептилії, амфібії, риби, та один сектор безхребтових – комахи. Поміж тварин, що традиційно отримують власні назви, час від часу з'являються істоти, що раніше імен не отримували. Власні назви тварин, що тимчасово не отримали свого термінопозначення, пропонуємо називати таким чином: ссавців терміном **маммонім**, риб – **іхтіонім**, амфібій – **амфібіонім**, рептилій – **ерпетонім**. Загальний вигляд базової зоонімної терміносистеми має бути таким: маммоніми, іхтіоніми, амфібіоніми, ерпетоніми, орнітоніми, інсектоніми.

З метою поєднання двох термінологічних тенденцій пропонуємо використання спеціальних термінів на позначення власних назв тварин лише для першого рівня специфікації, а починаючи з другого рівня зручніше використовувати описові терміни, наприклад, **ім'я метелика** чи **ім'я крокодила**. Звичайно, деякі дослідження можуть бути присвячені вивченню зоонімів окремого класу тварин, наприклад багато розвідок сконцентровано на власних назвах коней, тому в таких випадках використання особливого терміну **гіпонім** видається актуальним.

Мотивована власна назва має прозору семантичну структуру завдяки своїй твірній основі, вибір якої зумовлено екстралінгвальною причиною, обраної шляхом лінгвопсихоментальної операції, яка базується на певній закономірності відносин між змістом і формою мовної одиниці. У цілому можна дійти висновку, базуючись на результатах нашого першого вільного асоціативного експерименту, що основною рушійною силою під час зоонімотворчої діяльності є **трансонімізація**, яка превалює над процесом **онімізації**. Живі істоти значно частіше надихають номінаторів під час обрання власної назви тварини. Переважно це людина – відома, історична особа, особисті знайомі чи родичі. Імена інших тварин або поширені клички посідають друге місце. Крім того, потужною донорською сферою для утворення зоонімів в трьох мовах є нереальні персони, як наприклад, міфологічні, казкові істоти. Хрононіми, хрематоніми та ідеоніми складають поодинокі випадки

трансонімізації з метою утворення зооніма. Ергоніми, етроніми, топоніми та космоніми виявилися обмеженими у використанні під час зоономінаційної діяльності. Тож загальні тенденції щодо мотиваційних процесів у досліджуваних мовах багато в чому збігаються, незважаючи на поодинокі випадки розбіжностей. Щодо останніх, крім високої частотності зоонімічних трансонімізацій у російськомовних інформантів, пов'язаної з використанням типових, стереотипних зоонімів, слід відзначити більш широкий репертуар реакцій англомовних учасників експерименту. Це стосується використання ергонімів, хрематонімів, топонімів у своїй зоонімотворчій діяльності, що і знайшло відображення в пропонувані асоціатах. Це може бути свідченням більш широкого кругозору, що надає здатність незвичного, нестандартного перенесення однієї власної назви на денотат зовсім іншого класу.

Аналіз отриманих даних дозволяє нам скорегувати **структурну класифікацію** зоонімів, а саме залишити базовий розподіл на прості, складні та складені типи, але вилучити з подальшого розподілу афіксальні композити, словосполуки та фрази. Перший структурний підтип не використовується в англомовній зоонімії через аналітичний характер англійської мови, а щодо російської та української можемо припустити, що потенційна довжина таких утворень складатиме 4 склади та через це не засвоюватиметься ані тваринами, ані людьми. Що стосується двох інших – словосполук та фраз, які не траплялися в досліджуваному матеріалі, то це сталося через специфічний характер власне зоонімів. Отже, можемо зауважити, що будова зоонімних одиниць, попри свою національну специфіку, має характер універсальний для досліджуваних мов, єдиним винятком із цього правила є одиничне використання абрєвіатури в англійській мові.

У нашому дослідженні, яке виконано в руслі когнітивно-дискурсивної парадигми, спрямованої на пояснення постійних кореляцій і зв'язків між мовою, мовними продуктами, і мисленнєвими операціями, а точніше її течії – когнітивної

ономастики – методологічною основою є органічне поєднання сукупності традиційних ономастичних ідей та доробку когнітивної лінгвістики й психолінгвістики. Можемо визначити методику проведення дослідження функціонування зоонімів у мові та мовленні як **відповідний спосіб збору матеріалу та сукупність процедур їх аналізу за допомогою певних прийомів спостереження, експерименту й опису.**

Наше дослідження складається з таких основних етапів: відбору матеріалу, його опису, систематизації й класифікації та співвіднесення отриманих результатів із доробком традиційної ономастики, когнітивної лінгвістики та когнітивної ономастики. **Перший етап** нашого дослідження присвячено збору відповідного ономастичного матеріалу з різних джерел. Оскільки метою цієї роботи є всебічне вивчення зоонімних пропріальних одиниць трьох мов, тому ми послуговувалися енциклопедичними та лінгвокраїнознавчими словниками української, англійської та російської мов. Також було залучено матеріали сучасних ЗМІ – як у друкованому, так і в електронному вигляді. Це надало змогу зібрати узуальні та сакральні зооніми трьох суспільств. Джерелом віртуальних зоонімів послуговували літературні твори, зокрема авторські казки, а також кіно- та мультфільми й комп'ютерні ігри. Таким чином було зібрано 3 тисячі зоонімів (по 1 тисячі на кожній з аналізованих мов), які увібрали в себе всі три скрипти: узуальний, віртуальний та сакральний. Збір матеріалу відбувався згідно з основними вимогами до нього: репрезентативності та гомогенності, тобто репрезентативна вибірка максимально точно моделює якісні й кількісні властивості всієї сукупності, а гомогенна вибірка забезпечується правильним підбором текстів.

Під час проведення нашого дослідження на **другому етапі** було застосовано певні **методи**: 1) узагальнені сукупності теоретичних настанов, прийомів, методик дослідження мови, тобто **загальні** методи; 2) окремі прийоми, методики, операції, які спираються на певні теоретичні настанови, тобто **конкретні** методи. У роботі

було застосовано три види методів: загальнонаукові, лінгвістичні й ономастичні. Серед **загальнонаукових методів** було використано **методи таксономії та систематизації**, за допомогою яких було відібрано та систематизовано матеріал дослідження, зокрема для розбудови денотатно-номінативної класифікації зоонімів. Нами запропоновано нову класифікацію зоонімів з урахуванням попереднього доробку в цій галузі, а саме виділення двох рівнів специфікації зоонімів, перший з яких терміновано згідно з біологічною класифікацією класів та видів тваринного світу, а другий номіновано дескриптивно для усунення труднощів у сприйнятті читачами. Тобто наша класифікація поєднує дві різноспрямовані тенденції: ономатологів пострадянського простору та зарубіжних колег. Завдяки методу побудови **гіпотези** нами було зроблено припущення щодо ознак та закономірностей існування зоонімів, їхніх диференційних ознак, наслідків процесів концептуалізації та категоризації в ході когніції, асоціативного поля зооніма та його структури. **Метод системного аналізу та індукції** уможливив узагальнення отриманих результатів для доведення висунутої гіпотези. **Дедуктивний метод** дозволив, відштовхуючись від загальної ономастичної теорії виокремити семантичні та структурні риси окремого розряду власних назв – зоонімів. Методи **спостереження та інтроспекції** дозволили вивчати власний ментальний лексикон та опосередковано ментальні лексикони носіїв української, англійської та російської мов, а також вивчати весь емпіричний матеріал.

Ще одним важливим для даної роботи методом став **експеримент**, який уможливив емпіричну перевірку гіпотези щодо мотивованості зоонімів. Ми проводили наш експеримент з установаження мотиваційної структури зооніміконів трьох мов, для чого по п'ятдесят носіїв аналізованих мов отримали завдання обрати будь-які п'ять тварин та номінувати їх за своїми уподобаннями. Після того, автор запропонувала інформантам пояснити свій вибір, що й дало змогу отримати доступ до ходу мислення учасників експерименту, тобто задіяти їх інтроспективні

спостереження. Отримані результати уможливили скорегувати загальноприйнятую мотиваційну класифікацію власних назв з огляду на специфіку саме зоонімічного фрейму.

Ще один, **вільний асоціативний експеримент**, було застосовано для встановлення асоціативного наповнення зоонімів із метою виокремлення відповідного кола індивідуального онімічного фрейму, до якого належить стимул, а також для встановлення типу реакції та семантичного гештальту онімічного асоціативного поля, який створюється сукупністю реакцій на певний стимул.

Власне лінгвістичні методи, застосовані в нашому дослідженні, обіймають **структурний, зіставний, типологічний та описовий**. Структурний метод поданий різноманітними методиками синхронного аналізу мовних явищ як варіантів складників цілісної системи мови – інваріантів, з яких **дистрибутивний аналіз** було нами застосовано для встановлення характеристик та властивостей зоонімів на підставі їх оточення одиницями того ж рівня. Використання цього методу уможливило дослідження словотвірної структури зоонімів. **Зіставний метод** уможливив установлення специфічних і спільних рис українських, англійських та російських зоонімів у мові, мовленні та в ментальному лексиконі носіїв відповідних мов. **Типологічний метод** дав змогу виявити універсальні риси зоонімів аналізованих мов. Також у дослідженні широко застосовано **описовий метод**, який дозволив послідовно описати зоонімні одиниці української, англійської та російської мов. Завдяки прийому **зовнішньої інтерпретації** було встановлено зв'язки зоонімів із категоріями мислення та з позначеними ними реаліями.

Важливе місце в нашому дослідженні посідають **квантитативні методи**. Аналіз мови може бути якісним і кількісним. Якісний аналіз мови – це його **категоризація**, яка тісно пов'язана з **квантифікацією** мови, тобто його кількісним аналізом. Оскільки саме до дифузних, ризоматичних і належить мова, а з нею

разом мовлення, то найбільш ефективними методами їх вивчення є математичні. У нашому дослідженні проведено кількісні підрахунки різних структурних та семантичних типів зоонімів в аналізованих мовах, встановлено їх процентне співвідношення, проведено квантитативний аналіз типів реакцій у вільному асоціативному експерименті, виокремлено співвідношення семантичних гештальтів асоціативного поля слів-стимулів. Усі ці кількісні підрахунки ілюструють та підкріплюють висунуту гіпотезу, аргументують висновки автора. Унаочнення провідних тенденцій структури зоонімного простору відбувається за допомогою таблиць, яких у тексті роботи нараховується 9 та 5 стовбчастих діаграм.

Когнітивно-ономастична спрямованість цієї роботи зумовила необхідність використання специфічних методів, властивих когнітивній лінгвістиці, які було нами використано на **третьому етапі** дослідження. Основним методом у третьому розділі є вільний асоціативний експеримент, який проведено на українській, англійській та російській мовах із носіями цих мов. Коли власна назва входить до ментального лексикону, вона трансформується в **концепт**, який у сучасній когнітивній лінгвістиці розуміється як фундаментальна одиниця знання. Онім, входячи до ментального лексикону, підпадає під два процеси: **концептуалізації** та **категоризації**. **Концептуалізація** може тлумачитися як процес конструювання значення за допомогою мови завдяки забезпечення доступу до багатих енциклопедичних знань та допомоги в складних процесах концептуальної інтеграції, а **категоризація** розуміється як процес, завдяки якому досвід та концепти впізнаються та розуміються, що передбачає класифікацію концептів за категоріями, які базуються на загальних рисах та специфічних завданнях. Зрештою, підпавши під процеси концептуалізації та категоризації, концепти вибудовуються у **фрейми** різного рівня, які мають рекурсивну природу, тобто є вкладеними один в інший.

Якщо ментальний лексикон у цілому може мати ознаки певної ризоматичності, хаотичності організації, то онімічний фрейм демонструє чітко виражену структуру, звичайно, не позбавлену індивідуальних особливостей носія окремого ментального лексикону. Усі онімічні концепти вибудовуються в ментальному лексиконі носія певної мови у онімічний фрейм, який розділено на **субфрейми** згідно з розрядом іменованих денотатів. Отже, у ментальному лексиконі є десять субфреймів: **антропонімічний, ергонімічний, теонімічний, зоонімічний, фітонімічний, топонімічний, космонімічний, хрематонімічний, хрононімічний, ідеонімічний**. У центрі кожного з цих субфреймів, які мають концентричну природу, знаходиться власник ментального лексикону, навколо якого розташовані щонайменше чотири кола: до найближчого **першого кола** індивідуального онімічного фрейму входять не тільки наймення тих тварин, яких людина має чи мала колись, а й героїв улюблених літературних чи кінематографічних творів, тобто власні назви тих тварин, які є не тільки фізично, але й духовно близькими. До наступного, **другого кола** індивідуального онімічного фрейму відносимо ті зооніми, носіїв яких людина особисто зустрічала або добре знає про їх існування, тобто тут також важливим фактором є особисті зв'язки або фізичні, або інформаційні. **Третє коло** обіймає ті зооніми, про які індивід знає, чув, колись із ними знайомився (виключно заочно), але їх носії не є важливими для даної людини. Емоційно вони сприймаються спокійно, на відміну від перших двох кіл, візуальним образом, як правило, не супроводжуються. Сюди можемо віднести всіх тих віртуальних тварин, які фігурують у літературних творах, кінофільмах, про яких людина чула щось, але важливим для неї це не стало. **Четверте коло** включає до себе всі невідомі або забуті зооніми, тобто ще чи вже непотрібні носії ментального лексикону. Це коло є найбільшим, бо поіменованих узуальних, віртуальних та сакральних тварин у мові є та було дуже багато, і тільки невелику кількість із них людина знає особисто.

В роботі було застосовано **асоціативний експеримент**, проведення якого разом із інтерпретацією результатів і склали **третій етап** дослідження. У дослідженні використовується **метод вільного асоціативного експерименту**, який складається з подання інформантам слів-стимулів, на які вони мають відреагувати будь-якою вербальною реакцією, причому оброблення результатів експерименту дозволяє інтерпретувати отримані асоціати як віддзеркалення тих чи інших концептуальних ознак досліджуваного концепту. Тож у дослідженні було проведено вільний асоціативний експеримент із метою встановлення **асоціативного поля** зоонімічних концептів. Було обрано три групи інформантів та складено три анкети українською, англійською та російською мовами. Інформантами стали студенти та викладачі Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, для яких рідною є відповідно українська чи російська мова, а також працівники Кингсвуд Центр м. Ашфорда, для яких рідною є англійська мова. Кількість інформантів дорівнювала 90 – по 30 носіїв кожної з мов. Було також розроблено інструкцію, яку усно було подано кожній із груп особисто автором цієї роботи.

Щодо вибору та подання матеріалу було обрано письмову форму анкетування як таку, яка зменшує потенційний вплив на результати. Із кожної аналізованої мови було відібрано по 30 стимулів-зоонімів, які також увійшли до великої загальної вибірки. Ці стимули репрезентують усі можливі скрипти – **узуальний, віртуальний та сакральний**. Узуальні зооніми обіймають наймення реальних тварин, які існують або існували в цьому світі, віртуальні зооніми – це власні назви тварин із літературних творів, а також фільмів, кінофільмів, комп'ютерних ігор, сакральні зооніми належать до релігійних вірувань, сучасних чи минулих. Отже, кожна анкета обіймала по 10 узуальних, віртуальних та сакральних стимулів, поданих рідною мовою. Стимули для носіїв різних мов були різні, але структура кожного списку стимулів була ізоморфною.

Підрахунок результатів анкетування представлено низкою цифр, які подаються через навкісну риску: 1) загальна кількість різних реакцій; 2) загальна кількість усіх реакцій разом; 3) кількість різних онімічних реакцій; 4) загальна кількість онімічних реакцій; 5) загальна кількість відмов.

Після цього подано СГАОП – **семантичні гешталти асоціативного онімічного поля**, процентні показники яких підраховано за кількістю всіх реакцій, які створюють саме цей семантичний гешталт.

У нашому дослідженні було обрано два шляхи аналізу результатів експерименту, які доповнюють один одного. Отже, методика аналізу результатів експерименту складалася з двох етапів: на першому ми наслідували методиці О. Ю. Карпенко, на другому – методиці виокремлення семантичних гешталтів асоціативного поля Ю. М. Караулова. Застосувавши цю методику до результатів нашого асоціативного експерименту, ми встановлюємо структуру асоціативного поля кожного стимулу. Також це дає змогу виокремити ядро асоціативного поля кожного з аналізованих зоонімів, його периферію, а через це – зробити певні спостереження та висновки щодо загальномовного зоонімічного фрейму. Зіставлення результатів експерименту, який проведено на матеріалі трьох мов, дає нам можливість установити загальні, універсальні тенденції щодо індивідуального та загальномовного зоонімічного фреймів, а також висвітлити етнічні розбіжності та особливості функціонування зоонімічних фреймів у носіїв аналізованих мов. Друга методика, яку ми застосовуємо у роботі, – це **метод семантичних асоціативних гешталтів**. Асоціативний гешталт – інструмент структурування асоціативного поля кожного ключового стимулу з формуванням асоціативних проєкцій. У дослідженні встановлюється **гешталтне асоціативне ядро** на основі двох перших за частотністю груп асоціатів, що нами також застосовується в аналізі результатів вільного асоціативного експерименту. Тож ми виокремили в асоціативному полі стимулів по два СГАОП, тобто встановили гешталтне асоціативне ядро.

Останнім часом дослідження пропріальної лексики набули нового імпульсу завдяки створенню **когнітивної ономастики**, у руслі якої виконано дисертаційне дослідження, тож головною метою нашої роботи є з'ясування когнітивних структур організації онімічних одиниць у ментальному лексиконі носіїв української, англійської та російської мов, а також місце досліджуваних онімічних концептів у ментальних картинах світу цих етносів. Зоонімічні концепти є фрагментами **концептуальної та мовної картин світу**

У когнітивній парадигмі виокремлюють доволі різні картини світу, зокрема **топонімну, хрононімну, хремотонімну**. Також виділяємо **зоонімну** картину світу, основним засобом вивчення якої в даній розвідці є психолінгвістичний експеримент, який уможливив розуміння етнічної зоонімної картини світу кожної з досліджуваних мов із подальшим порівнянням, висвітленням спільного і відмінного.

Результати експерименту дозволили виокремити превалюючі типи реакцій реципієнтів, розширивши та уточнивши класифікацію О. Ю. Карпенко. Так у нашій роботі введено термін **фонетичні асоціації** як такі, що викликані експонентом оніма-стимулу, а механізмом їх виникнення є лише зовнішня схожість стимулу та асоціата. Крім того, ми об'єднали типи асоціацій, які характеризують стимул як ціле через частину та частину через ціле, у єдиний тип **меронімічних асоціацій**, тобто таких асоціацій, які побудовані на меронімічних відносинах – відносинах між частиною і цілим. У реакціях реципієнтів, незважаючи на те, чи вони є носіями однієї мови чи різних, завжди знаходимо спільне і відмінне. Спільне, у нашому випадку реакції-гіпероніми, реакції, які характеризують ціле через частини та синонімічні реакції, належать загальномовному фрейму. Нижня частина асоціативного поля, тобто поодинокі, суто індивідуальні асоціації, у нашому експерименті терміновані як загадкові реакції, належить до індивідуального зоонімічного фрейму.

Проаналізувавши отримані дані щодо асоціатів узуальних зоонімів, можемо зауважити, що, по-перше, реакції реципієнтів не завжди вказували на справжній денотат, тобто за наявності більш відомого денотата, асоціативне поле аналізованого оніма наповнюється ним як більш потужним сугестогеном. По-друге, семантичні гешталти асоціативного поля, які були згруповані з поданих асоціатів, причому лише перші два сформували гештальтне асоціативне ядро, інколи доводилося вказувати лише в єдиній репрезентації. Це відбувалося через те, що асоціативне поле певного оніма мало однорідну семантичну структуру та згрупувалося навколо єдиного референта. По-третє, доволі близькими за кількісними показниками виявилися спроби інформантів віднайти гіперонім – кількість гіперонімічних реакцій складає 40,4, 45,8 та 56,6 % в українській, англійській та російській мовах відповідно. Тобто виходить назовні процес категоризації, в якому інформанти намагаються зрозуміти, що позначає поданий онім-стимул. Реакції за суміжністю та меронімічні також подано в результатах опитування доволі симетрично – 8,7, 7,5 та 10,1 %; 2,5, 5,5 та 8,1 %. Можемо пояснити це тим, що метонімія є загальноприйнятною когнітивною операцією, яка призводить до економії зусиль у мовленні, мові та мисленні. Щодо фонетичних, співзвучних зі стимулом реакцій, вони подані досить одноманітно, тож можемо зауважити, що схильність до своєрідної лінгвальної гри з одночасним уникненням витрати зусиль на дійсне осмислення запропонованого зоонімічного стимулу є властивими для носіїв усіх трьох мов. По-четверте, розбіжність спостерігаємо в дуже малої кількості загадкових реакцій в україномовних реципієнтів (3,8 %), що можемо пояснити схожістю асоціативних тезаурусів як Експериментатора-1, так і Експериментаторів-2, тобто спільним місцем проживання, навчання, праці, близьким віком експериментатора та реципієнтів. Низький показник кількості синонімічних реакцій (4 %) при надвисокому гіперонімічних (56,6 %) дорівнює таким показникам в інших мовах. Цікавим також виявився надто високий рівень

квалітативних реакцій (20,2 %) в українській мові та каузальних в англійській (7 %), що може бути зумовлено кордоцентричністю української та раціоцентричністю англійської мов.

Аналіз асоціатів, поданих на віртуальні зооніми, дозволив виділити основні тенденції, які властиві носіям усіх трьох мов, а саме: велику кількість гіперонімічних реакцій (51 %, 43,8 % та 30,9 %) та малу квалітативних (6 %, 3,1 % та 3,7 %). Цікавою відмінністю є використання великої кількості каузативних асоціатів носіями російської мови – 8,6 %, порівняно з носіями інших мов, що можемо пояснити високим ступенем знайомства носіїв російської мови з літературними творами, звідки було обрано зооніми-стимули. Суттєвою є розбіжність у кількості синонімічних реакцій – 7,5 %, 15,8 % та 4,9 %, які превалюють в англійському етапі експерименту, тобто носії англійської мови частіше пропонували заміну зооніма-стимулу рівноправним. Російськомовні респонденти надали перевагу суміжним реакціям (5 %, 4,6 % та 14,8 %), що також пояснюємо високим освітнім рівнем та популярністю творів-донорів для нашого експерименту.

Серед асоціатів, поданих на сакральні стимули, значну частину становлять загадкові (11,5 %, 15,7 % та 16,9 %) та фонетичні (25,3 %, 22,3 % та 15,6 %), що можемо пояснити відсутністю поданих стимулів у ментальних лексиконах інформантів. Низькою є частотність суміжних реакцій (3,4 %, 6,3 % та 5,2 %) та порівняно низькою гіперонімічних (35,6 %, 31,5 % та 32,5 %), що є також наслідком низького ступеня знайомства з пропонованими стимулами через непоширеність язичницьких вірувань серед носіїв аналізованих мов. Велика кількість каузативних асоціатів (3,5 %, 1,1 % та 7,8 %) в носіїв російської мови може бути спричинена спробою розуміння каузативно-наслідкових відносин між стимулом та, відповідно, пропонованим асоціатом.

Отже, під час аналізу типів асоціатів ми дослідили ті ментальні операції, яким підлягає слово-стимул у процесі сприйняття, тобто його входу до ментального лексикону носія певної мови. Виокремлення гештальтного ядра асоціативного поля слова-стимулу дозволило з'ясувати, які мисленнєві образи формувалися й домінували в інформантів під час категоризації та концептуалізації зоонімів-стимулів, тобто коли вони трансформувалися в концепти та віднаходили відповідне місце в ментальному лексиконі індивіда.

Процентні показники двох складових гештальтного ядра мають дуже велике значення для розуміння цього аспекту експерименту. У тому разі, коли СГАОП складає 50 або більше процентів, ми можемо стверджувати, що аналізоване слово-стимул входить до другого кола індивідуального зоонімічного фрейму в більшості інформантів. Стимул входить до першого кола індивідуального фрейму, якщо асоціативне гештальтне ядро включає до свого складу лише один компонент. У випадку, коли процентні показники СГАОП становлять менше 50 %, стимул-зоонім входить до третього кола індивідуального онімічного фрейму. Четверте коло, на нашу думку, подано переважно фонетичними асоціаціями, але гіперонімічні також можуть бути спробою категоризувати зоонімічний концепт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике : уч. пос. / Ирина Владимировна Арнольд. – [2-е изд.]. – М.: Либроком, 2010. – 144 с.
2. Архипов Г.А. Зоонимы в Удмуртии / Г. А. Архипов, В. И. Иванов // Ономастика Поволжья. – Вып. 2. – Горький, 1971. – С. 306–310.
3. Баирова Л. В. Клички домашних животных в бурятском языке / Л. В. Баирова // Вопросы ономастики [редкол. И. А. Воробьева и др.]. – Свердловск, 1975. – № 10.– С. 142-146.
4. Баранова К. И. Об ассоциативном потенциале имени главной героини в рассказе Т. Н. Толстой «Охота на мамонта» / К. И. Баранова // Вопросы ономастики. – 2013. – № 1. – С. 79–87.
5. Баскаков Н. А. Клички собак у каракалпаков / Н. А. Баскаков // Ономастика Средней Азии. – М. : Наука, 1978. – С. 206–209. — Библиогр.: с. 209.
6. Беляевская Е. Г. Воспроизводимы ли результаты концептуализации? (К вопросу о методике когнитивного анализа) / Е. Г. Беляевская // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2005. – № 1.– С. 5–14.
7. Болдырев Н. Н. Концептуальное пространство когнитивной лингвистики / Н. Н. Болдырев // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – № 1. – С. 18–36.
8. Бондалетов В. Д. Русская ономастика : уч. пособ. [для студентов] / Василий Данилович Бондалетов. – М. : Просвещение, 1983. – 224 с.
9. Бузакова Р. Н. Особенности мордовских зоонимов / Р. Н. Бузакова // Ономастика Поволжья. – Уфа, 1973. – № 3.– С. 386–389.
10. Бурахнов К. Н. Казахская зоонимия / К. Н. Бурахнов // Ономастика Поволжья. – Горький, 1971. – № 2.– С. 303–305.

11. Вагнер К. Р. Семантика и синтаксис русских народных примет с компонентом «зооним» (в зеркале английских примет): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01, 10.02.20 / Кира Рустемовна Вагнер. – Казань, 2008. – 24 с.
12. Гаджиев И. З. Зоонимы в азербайджанском языке / И. З. Гаджиев // Ономастика Кавказа. – Орджоникидзе, 1980. – С. 161–162.
13. Гарвалик М. К вопросу о современной ономастической терминологии / М. Гарвалик // Вопросы ономастики. – 2007. – №4. – С. 5–13.
14. Гарипов Т. М. О кличках животных у башкир / Т. М. Гарипов // Башкирский диалектологический сборник. – Уфа, 1959. – С. 189–194.
15. Голев Н. Д. Единство онтологического и ментального бытия топонимической системы (к проблематике когнитивной топонимики) / Н. Д. Голев, Л. М. Дмитриева // Вопросы ономастики. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2008. – № 5. – С. 5–17.
16. Горбаневский М. В. В мире имен и названий / Михаил Викторович Горбаневский [Предисл. чл.-корр. АПН СССР В. Костомарова]. – М.: Знание, 1983. – 192 с.
17. Горпинич В. А. Оттопонимическая деривация в восточнославянских языках: монография / В. А. Горпинич. – Днепропетровск: Днепрпетр. нац. ун-т, 2007. – 274 с. – Библиогр.: с. 254–268.
18. Григорьева Г. С. Фразеологические единицы с зоонимами в аспекте теории номинации (на материале современного английского языка): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Г. С. Григорьева. – Ростов-на-Дону, 1985. – 220 с.
19. Гудманян А.Г. Чужомовна пропріальна лексика у фонографічній системі української мови [Текст] : у 3 кн. / Артур Грантович Гудманян. – Ужгород : Ужгородський держ. ун-т, 1999. Кн. 1 : Теоретичні аспекти. – [Б. м.] : [б.в.], 1999. – 483 с. – Бібліогр.: с. 406–478.
20. Данилюк О. Асоціативний експеримент як один з методів дослідження тезаурусного рівня мовної особистості майбутнього педагога / О. Данилюк //

- Наукові записки Тернопільського НПУ. Серія: Мовознавство. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – Вип.2 (17)-1 (18). – С. 86– 93.
21. Дмитриева Л. М. Онтологическое и ментальное бытие топонимической системы: на материале русской топонимии Алтая / Лидия Михайловна Дмитриева. – Барнаул: Изд-во Алтайск. гос. ун-та, 2002. – 253 с.
  22. Долбіна К. Д. Ономагенні класи тварин / К. Д. Долбіна // Записки з ономастики. – Одеса: Астропринт, 2011. – №14. – С. 52-56.
  23. Долбіна К. Д. Мотиваційна структура україномовного зоонімікону / К. Д. Долбіна // Мова. – Одеса: Астропринт, 2012. – №17. – С.128-131.
  24. Долбіна К. Д. Аналіз мотиваційної структури україномовного та російськомовного зооніміконів / К. Д. Долбіна // Науковий вісник Південноукраїнського університету імені К. Д. Ушинського. – Одеса: Астропринт, 2012. – №14. – С.104-109.
  25. Долбіна К. Д. Будова зоонімних пропріальних одиниць / К. Д. Долбіна // Наукові записки Острозької академії. Серія «Філологічна». – Острог: Острозька академія, 2013. – № 35. – С.94-95.
  26. Долбіна К. Д. Мотиваційні ознаки зоонімів / К. Д. Долбіна // Наукові записки КДПУ імені Винниченка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)». – Кіровоград: РВВ КДПУ імені Винниченка, 2013. – № 115. – С.253-255.
  27. Долбина К. Д. Структурная классификация зоонимов (на материале английского, русского и украинского языков) / К. Д. Долбина // Вестник ВГУ. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – Воронеж: ВГУ, 2013. – №2. – С. 208-210.
  28. Загнітко А. П. Основи психолінгвістики : науково-навчальне видання / А. П. Загнітко, М. Михальченко. – Донецьк : ДонНУ, 2008. – 233 с.
  29. История лингвистических учений. Древний мир / под ред. А. В. Десницкой, С. Д. Кацнельсона. – Л. : Наука, 1980. – 258 с.

30. Калинин В. М. Поэтика онима : монография / Валерий Михайлович Калинин. – Донецк: Юго-Восток, 1999. – 408 с.
31. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Юрий Николаевич Караулов [Отв. ред. Д. Шмелев]. – М.: Наука, 1987. – 263 с.
32. Караулов Ю. М. Показатели национального менталитета и ассоциативно-вербальной сети / Юрий Николаевич Караулов // Языковое сознание и образ мира. – М., 2000. – С. 191–206.
33. Карпенко О. Ю. Асоціативне визначення семантичного наповнення онімічних концептів / Олена Юріївна Карпенко. – Горлівка ; Донецьк, 2005. – 17 с.
34. Карпенко О. Ю. Організація індивідуального зоонімічного фрейму / Олена Юріївна Карпенко // Вісник Донецького ун-ту, 2008. – Сер. Б: Гуманітарні науки. – Вип.1. – С.55–59.
35. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика / Олена Юріївна Карпенко. – Одеса: Фенікс, 2010. – 158 с.
36. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв : дис. ...д-ра філол. наук : 10.02.15 / Олена Юріївна Карпенко; Одеськ. нац. ун-т. – Одеса, 2006. – 416 с.
37. Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики : монографія / Олена Юріївна Карпенко. – Одеса : Астропринт, 2006. – 325 с.
38. Карпенко Ю. О. Застосування математичних методів у топонімічних дослідженнях / Юрій Олександрович Карпенко // Питання прикладної лінгвістики : Тези доповідей міжвузівської наук. конф. – Чернівці : Вид-во ЧДУ, 1060. – С. 7–8.
39. Карпенко Ю. А. История этимологического метода в отечественной топонимике / Юрий Александрович Карпенко // Развитие методов топонимических исследований. – М.: Наука, 1970. – С.9–19.

40. Карпенко Ю. О. Можливості застосування математичних методів у лінгвістичних дослідженнях / Юрій Олександрович Карпенко // Республіканська наукова конференція з питань методології мовознавства : тези доповідей. – К.: Наукова думка, 1964. – С. 40–43.
41. Катернюк В. В. Структурно-семантичні характеристики неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 / Катернюк Вікторія Вікторівна. – К., 2010. – 188 с.
42. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму) / Р. Кісь. – Львів : Літопис, 2002. – 304 с.
43. Кирилюк О.Л. Кінонімія в сучасній українській мові : принципи номінації та способи творення : автореф. дис. ... канд. філол. наук, 10.02.01 / Ольга Леонідівна Кирилюк; Кіровоградськ. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2008. – 20 с.
44. Клименко А. П. Вопросы психолингвистического изучения семантики / Клименко А. П. – Мн. : Вышэйшая школа, 1970. – 206 с.
45. Ковалев Г.Ф. Ономастическое комментирование на уроках русской словесности : учебное пособие [для учителя русского языка и литературы] / Геннадий Филиппович Ковалев. – Воронеж: ВГУ, 2005. – 214 с.
46. Ковалевська Т.Ю. Класифікаційні ознаки онімних асоціатів / Тетяна Юріївна Ковалевська // Записки з ономастики. – Одеса: Астропринт, 2002. – Вип. 6. – С. 37–43.
47. Ковтюх С. Л. Основні проблеми дослідження зоонімії української мови / Світлана Леонідівна Ковтюх // Записки з загальної лінгвістики. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. – Вип.6. – С. 100–106.
48. Колбинева Т. С. Отказы отреагирования в ассоциативном словаре школьников Саратова / Т. С. Колбинева // Язык. Сознание. Культура : Сб. статей / Под ред. Н.

- В. Уфимцевой, Т. Н. Ушаковой. – М.; Калуга: ИП Кошелев А. Б., 2005. – С. 193–197.
49. Кондрашов Н. А. История лингвистических учений : учеб. пособие / Н. А. Кондрашов. – М. : Просвещение, 1979. – 224 с.
50. Кордуба М. Що скажуть нам назви осель? / М. Кордуба. – Львів : Наша Батьківщина, 1938. – 22 с.
51. Кочнев В. В. О кличках собак в мансийском языке / В. В. Кочнев // Вопросы ономастики. – Свердловск, 1974. – Вып. 7. – С. 98–100.
52. Кравченко А. В. Знак, значение, знание: Очерк когнитивной философии языка / Александр Владимирович Кравченко. – Иркутск : Иркутская областная типография № 1, 2001. – 261 с.
53. Кравченко А. В. Когнитивная лингвистика сегодня: интеграционные процессы и проблема метода / Александр Владимирович Кравченко // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – № 1. – С. 37–52.
54. Крюкова И. В. Пограничные разряды ономастики в современном русском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Ирина Васильевна Крюкова; Волгоградск. гос. пед. ун-т. – Волгоград, 1993. – 21 с.
55. Кубрякова Е.С. В поисках сущности языка / Елена Самойловна Кубрякова. – М.: Знак, 2012. – 208 с.
56. Кубрякова Е. С. Морфонология в описании языков / Е. С. Кубрякова, Ю. Г. Панкрац [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://studybase.cc/preview/401949/>
57. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века / Елена Самойловна Кубрякова // Язык и наука конца XX века. – М., 1995. – С. 144–238.

58. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке. Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Елена Самойловна Кубрякова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
59. Кучерява О. А. Збереження етнічного коду нації у словах-символах (на прикладі асоціативного експерименту) / О. А. Кучерява, Л. І. Прокопенко // Актуальні проблеми менталінгвістики. – Ч. 2. – Черкаси: Брама, 2003. – С.111–116.
60. Лакофф Дж. Лингвистические гештальты [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.classes.ru/grammar/155.new-in-linguistics-10/source/worddocuments/_19.htm.
61. Леонтьев А. А. Общие сведения об ассоциациях и ассоциативных нормах / Алексей Алексеевич Леонтьев // Словарь ассоциативных норм русского языка. – М., 1977. – С. 5–16.
62. Левицкий А. Э. Концепт Чернобыль: 26 лет после аварии // Лингвоконцептология: перспективные направления. – Луганск: Изд-во ГУ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко», 2013. – С. 605–617.
63. Левицкий В.В. Квантитативные методы в лингвистике / В. В. Левицкий. – Винница: Нова Книга, 2007. – 264 с.
64. Лесовець Н. М. Ергономія м. Луганська: структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Неля Миколаївна Лесовець; Луганськ. нац. пед. ун-т. – Луганськ, 2007. – 295 с.
65. Лоя Я. В. История лингвистических учений : материалы к курсу лекций / Я. В. Лоя. – М. : Высшая школа, 1968. – 308 с.
66. Луговой Д. Б. Русский ономастикон Ставропольского края : На материале антропо-, топо- и зоонимии Северо-Западного региона : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Дмитрий Борисович Луговой; Ставропольск. гос. ун-т. – Ставрополь, 2003. – 254 с.

67. Мадиева Г. Б. О дифференциации периферийных разрядов ономастического пространства / Г. Б. Мадиева // Вестник Карагандинского университета. Серия Филология. – 2005. – № 1 (37). – С. 29–35.
68. Марданова Д.М. Сопоставительный анализ фразеологических зоонимов в английском и турецком языках: автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Дина Марсовна Марданова; Казанск. гос. пед. ун-т. – Казань, 1997. – 25 с.
69. Марковина И. Ю. Специфика ассоциативного сознания русских и американцев: опыт построения «ассоциативного гештальта» текстов оригинала и перевода / И. Ю. Марковина, Е. В. Данилова // Языковое сознание и образ мира / Под ред. Н. В. Уфимцевой. – М., 2000. – С.116–132.
70. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика: учебное пособие / Валентина Авраамовна Маслова. – Минск: ТетраСистемс, 2008. – 266 с.
71. Материнська О.В. Моделювання меронімічних відношень у лексичній системі мови / О. В. Материнська // Мовознавство. – 2013. – № 6. – С. 58–67.
72. Медвідь-Пахомова С. М. Еволюція антропонімічних формул у слов'янських мовах / С. М. Медвідь-Пахомова. – Ужгород : Ліра, 1999. – 245 с.
73. Мельничук О.С. Аспекти методології лінгвістичних досліджень / Олександр Савич Мельничук // Мовознавство. – 1986. – № 1. – С. 3–11.
74. Мельничук О. С. Методологія у мовознавстві / Олександр Савич Мельничук // Українська мова: енциклопедія. – [3-тє вид., зі зм. і доп.] – К.: Укр. енциклопедія, 2007. – С. 354–355.
75. Метельская Е. В. Сравнительно-сопоставительный анализ субстандартных лексических единиц-зоонимов антропоцентрической направленности в русском и английском языках / Е. В. Метельская [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/component/content/article/72-linguistics-and-foreign-languages-in-the-world-today/2491-metelsk>

76. Мокиенко В.И. Способы называния в зоонимии / В. И. Мокиенко, О. И. Фоякова // Ономастика Поволжья. – 1976. – № 4. – С. 317–322.
77. Мусаева П.Г. Фразеологические и паремиологические единицы с компонентом-зоонимом лакского и английского языков : дис. ... канд. филол. н. : 10.02.02, 10.02.20 / Патимат Габидуллаховна Мусаева; Дагестанск. гос. ун-т. – Махачкала, 2008. – 230 с.
78. Налимов В. В. Теория эксперимента / Василий Васильевич Налимов. – М.: Наука, 1971. – 208 с.
79. Неклесова В.Ю. Когнітивна природа власних назв на позначення часу: дис. ...канд. філол. наук : 10.02.15 / Валерія Юріївна Неклесова; Південноукраїнськ. нац. пед. ун-т. – Одеса, 2010. – 230 с.
80. Никонов В. А. Имя и общество / Владимир Андреевич Никонов. – М. : Наука, 1974. – 278 с.
81. Никонов В. А. Славянский топонимический тип / Владимир Андреевич Никонов // Вопросы географии. – 1962. – № 58. – С. 17–33.
82. Німчук В. В. Українська ономастична комісія: сьогодення і перспективи / Василь Васильович Німчук // Повідомлення Української ономастичної комісії. – К. : Вид. дім Д. Бураго, 2012. – Вип. 1 (16). – С. 6–13.
83. Німчук В. В. Українська ономастична термінологія / Василь Васильович Німчук // Повідомлення Української ономастичної комісії. – К. : Наукова думка, 1966. – Вип. 1. – С. 24–43.
84. Огуй О. Д. Мовна картина світу: проблема організації складників / Олександр Дмитрович Огуй // Мовознавство. – 2013. – № 4. – С. 15–26.
85. Огуй О. Д. Мовна та концептуальна картини світу / Олександр Дмитрович Огуй // Іноземна філологія. – Л., 2012. – Вип. 117. – С.3–35.

86. Паршин П. Б. Теоретические перевороты и методологический мятеж в лингвистике XX века / Павел Борисович Паршин // Вопросы языкознания. – 1996. – № 2. – С. 19–38.
87. Пименова Н.Д. Сопоставительный анализ фразеологических единиц с компонентом-орнитонимом в английском и турецком языках : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Надежда Дмитриевна Пименова; Казанск. гос. пед. ун-т. – Казань, 2002. – 189 с.
88. Поздняков Д. О. Англомовна вербалізація концепту insanity (на матеріалі словників та художніх текстів) : автореф канд філол. наук : 10.02.04 / Д. О. Поздняков. – Одеса, 2013. – 20 с.
89. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М.: АСТ: Восток–Запад, 2007. – 314 с.
90. Попова З.Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – [3-е. изд.] – Воронеж : Истоки, 2003. – 191 с.
91. Поротников П. Т. Из уральской зоонимии / П. Т. Поротников // Восточнославянская ономастика. – М., 1972. – С. 210–251.
92. Романова Т. П. Изменение тенденций номинации в зоонимии / Татьяна Павловна Романова // Новое в лексике русского языка : Межвуз. сб. / Куйбышевск. гос. ун-т. – Куйбышев, 1983. – С. 107–115.
93. Россинене С.-Г. И. Характеристика человека зоонимами в литовском языке: дис. ... канд. филол. наук / С.-Г. И. Россинене. – Вильнюс, 1978. – 220 с.
94. Рядченко Н. Г. Зоонимика / Н. Г. Рядченко // Русская ономастика и ономастика России : Словарь / Под ред. О. Н. Трубочева. – М. : Школа-пресс, 1994. – С. 77–78.
95. Рядченко Н. Г. Из наблюдений над русской зоонимией / Нинель Григорьевна Рядченко // Русская ономастика : сб. науч. тр. – Одесса: ОГУ, 1984. – С. 57–63.
96. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.

97. Семина О. Ю. Вторичные значения зоонимов русского и английского языков :на материале национальных корпусов : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01, 10.02.19 / Ольга Юрьевна Семина; Тульск. гос. ун-т. – Тула, 2007. – 234 с.
98. Симакова О. Б. Лексико-семантическая группа «орнитонимы» (на материале русского и французского языков) : автореф. дис. ... канд филол. наук : 10.02.01 / Ольга Борисовна Симакова; Пензенск. гос. ун-т. – Орел, 2004. – 24 с.
99. Скляренко О. Типологічна ономастика: монографія : у 5 кн. Книга перша: Лексико-семантичні особливості онімного простору / О. Скляренко. – Одеса : Астропринт, 2012. – 416 с.
100. Соколовская Ж. «Картина мира» в значении слов. «Семантические фантазии» или «катехизис семантики»? / Ж. Соколовская. – Симферополь : Таврия, 1993. – 231 с.
101. Солнцева Н. В. Сопоставительный анализ зоонимов русского, французского и немецкого языков в этносемантическом аспекте : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Наталья Владимировна Солнцева ; Ин-т языкознания РАН. – Омск, 2004. – 32 с.
102. Степанов Ю. С. Методы и принципы современной лингвистики / Юрий Сергеевич Степанов. – М.: Наука, 1975. – 313 с.
103. Суперанская А. В. Имена: история и современность / Александра Васильевна Суперанская. – М.: Таус, 2007. – 272 с.
104. Суперанская А. В. Имя через века и страны / Александра Васильевна Суперанская. – М.: Наука, 10090. – 192 с.
105. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / Александра Васильевна Суперанская. – [2-е изд., испр.]. – М.: Изд-во ЛКИ, 2007. – 368 с.
106. Суперанская А. В. Общая терминология: Вопросы теории / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 248 с.
107. Суперанская А. В. Ономастика начала XXI века / Александра Васильевна Суперанская. – М.: Ин-т языкознания РАН, 2008. – 80 с.

108. Суперанская А. В. Структура имени собственного. Фонология и морфология / Александра Васильевна Суперанская. – М. : Наука, 1969. – 208 с.
109. Суперанская А. В. Теория и методика ономастических исследований / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, В. Э. Сталтмане, А. Х. Султанов. – М.: Наука, 1986. – 256 с.
110. Супрун В.И. Ономастическое поле русского языка и его художественно-эстетический потенциал : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 / Василий Иванович Супрун. – Волгоград, 2000. – 42 с.
111. Супрун В. И. Ономастическое поле русского языка и его художественно-эстетический потенциал: монография / Василий Иванович Супрун. – Волгоград : Перемена, 2000. – 172 с.
112. Сюсько М. І. Взаємовідношення власних і загальних імен (зооніми і апелятиви) в українській мові / Михайло Іванович Сюсько. – Ужгород: УжДУ, 1985. – 63 с.
113. Сюсько М. И. Статус зоонима в онимической системе: ономасиологический аспект / Михаил Иванович Сюсько. – К. : УМК ВО, 1988. – 88 с.
114. Сюсько М. І. Традиційні і сучасні погляди на природу власного імені / Михайло Іванович Сюсько. – Ужгород: УДУ, 1999. – 32 с.
115. Титова Л. Н. Психолінгвістический анализ словесных ассоциаций в русском и киргизском языках: автореф. дис. ... канд. филол. наук, 10.02.01 / Л. Н. Титова. – М., 1977. – 15 с.
116. Тишкина Д. А. Фразеологические единицы с компонентом-зоонимом в английском и русском языках: сопоставительный анализ : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Диана Алексеевна Тишкина; Татарск. Гос. гуманитарно-педагогический ун-т. – Казань, 2008. – 219 с.
117. Тищенко О. В. Обрядова семантика слов'янських мов у зіставно-типологічному аспекті : автореф. дис... д-ра філол. наук: 10.02.15 / Олег Володимирович Тищенко; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2001. – 32 с.

118. Ткаченко Г. В. Англомовні хремотоніми як лінгвокогнітивні феномени картини світу : дис. ...канд. філол. наук : спеціальність 10.02.04 / Ганна Володимирівна Ткаченко; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2012. – 236 с.
119. Топоров В. Н. О палийской топонимастике / В. Н. Топоров // Ономастика Востока. Исследования и материалы. – М. : Наука, 1969. – С. 31–50.
120. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови. Частина II. Функціонування власних назв / Михайло Миколайович Торчинський. – Хмельницький: ХНУ, 2009. – 374 с.
121. Торчинський М. М. Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 / Михайло Миколайович Торчинський; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Ін-т філології. – К., 2010. – 502 с.
122. Уфимцева Н. В. Языковое сознание как отображение языковой реальности / Наталия Владимировна Уфимцева // Вопросы психолінгвістики. – М.: Ін-т лінгвістики РАН, 2003. – № 1. – С. 102–110.
123. Фесенко Т. А. Ментальный лексикон: проблемы, структуры и репрезентации / Т. А. Фесенко // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2005. – № 3. – С. 53–58.
124. Фрумкина Р. М. Психолінгвістика / Ревекка Марковна Фрумкина [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.rulit.net/books/psiholingvistika-read-259036>
125. Холманских И. В. Компаративные фразеологические единицы с компонентом зоонимом (на материале русского и болгарского языков) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ирина Владимировна Холманских. – Тюмень, 2000. – 243 с.
126. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / Михайло Лукич Худаш. – К.: Наукова думка, 1977. – 235 с.
127. Цвяк Л. В. Психолінгвістичний експеримент як ефективний засіб дослідження семантичного ярусу мови / Л. В. Цвяк // Актуальні проблеми менталінгвістики. – Частина 2. – Черкаси: Брама, 2003. – С. 165–172.

128. Черкасова Г.А. Компьютерный ассоциативный тезаурус : база научных исследований / Галина Александровна Черкасова // Языковое сознание: формирование и функционирование / Под ред. Н.В. Уфимцевой. – М., 1998. – С. 129–134.
129. Черкасова Г.А. Компьютерная технология создания и издания Славянского ассоциативного словаря / Галина Александровна Черкасова // Славянский ассоциативный словарь: русский, белорусский, болгарский, украинский. – М., 2004. – С. 14–16.
130. Черкасова Г.А. Опыт использования информационной технологии «Ассоциативный эксперимент» / Галина Александровна Черкасова // Язык. Сознание. Культура : Сб. статей / Под ред. Н.В.Уфимцевой, Т. Н. Ушаковой. – М. ; Калуга: ИП Кошелев А.Б., 2005. – С. 308–318.
131. Черкасова Г.А. Русский ассоциативный тезаурус: компьютерная технология создания и издания / Галина Александровна Черкасова // Этнокультурная специфика языкового сознания / Под ред. Н. В. Уфимцевой. – М., 1996. – С. 181–190.
132. Чернобров А.А. О достоинствах и недостатках количественных эмпирических методов в лингвистике: Обзор ассоциативных экспериментов с собственными именами за 1993–1999 гг. / А. А. Чернобров. – Новосибирск, 2005. [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://www.imena.org/name_exp.html.
133. Чучка П. П. Слов'янське і неслов'янське в зоонімії Закарпаття / Павло Павлович Чучка // VI Українська славістична конференція : матеріали. – Чернівці, 1964. – С. 36–38.
134. Шебештян Я. М. Зоонім як компонент архітекτονіки художнього тексту / Ярослава Михайлівна Шебештян // Studia slovakistica. Ономастика. Антропоніміка. – Вип. 9. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2009. – С. 337–345.

135. Шебештян Я. М. Сучасна українська літературно-художня зоонімія: функції, склад та структура : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ярослава Михайлівна Шебештян; Чернівецьк. нац. ун-т. – Чернівці, 2008. – 20 с.
136. Шепилова Т. А. Французские фразеологические единицы с компонентом-зоонимом: Семантический, функционально-стилистический и когнитивный аспекты : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.05 / Т. А. Шепилова. – Воронеж, 2001. – 157 с.
137. Шульгач В.П. Зоонім / В. П. Шульгач // Українська мова. Енциклопедія. – [3-є вид.]. – К.:Українська енциклопедія, 2007. – 853 с.
138. Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії / Віктор Петрович Шульгач. – К.: Довіра, 2008. – 413 с.
139. Adams M. Cratchit: The Etymology / M. Adams // Journal of Literary Onomastics. - Vol.1. – 2011. – P. 31-52
140. Arens H. Aristotle's Theory of Language and Its Tradition: Texts from 500 to 1750 Amsterdam / H. Arens. – Philadelphia: John Benjamins Publishing, 1984. – 532 p.
141. Ballester X. Zoónimos ancestrales : ocho ensayos de antropología lingüística / X.B allester. – Valencia : Biblioteca Valenciana, 2006. – 304 p.
142. Coates R. A Familiar Spirit of the Witchfinder General / R. Coates // Names: A Journal of Onomastics. – Vol. 61. – № 4. – Lawrence: Maney Publishing, 2003. – P. 212-218.
143. Cognitive Toponymy Project. Peopleand Places in Synergy //<http://cogtop.org>
144. Croft W. Cognitive Linguistics / W. Croft, D. A.Cruse. – Cambridge : CUP, 2004. –356 p.
145. Deese G. The Structure of Associations in Language and Thought / G. Deese. – Baltimore : The John Hopkins Press, 1965. – 216 p.
146. Fauconnier G. Methods and Generalizations // Cognitive Linguistics, Foundations, Scope and Methodology / Edited T. A. Johannes et all. – Berlin; N.Y.:Walter de Guyter, 1999. – P. 95–128.

147. Filolmore Ch. An alternative to checklist theories of meaning / Ch. Filolmore. – Berkley Linguistic society, 1975. - № 1. – P. 123-131.
148. Frankowska-Kozak B. Methods of Nominating in Animal Proper Names (Zoonyms) / B. Frankowska-Kozak // *Respectus Philologicus*, 2002. - №1(6) // Режим доступу : <http://filologija.vukhf.lt/102/kozak.htm>
149. Geeraerts D. Methodology in Cognitive Linguistics / D. Geeraerts // *Cognitive Linguistics: Current Applications and Future Perspectives* / Ed/bt G.Kristiansen et all. – Berlin : Mouton de Gruyter, 2006. – P. 21- 50.
150. Goudi M. Linguistic sign and extralinguistic reality : evidence of the zoonyms in the dialects of Lesbos /M. Goudi // *Proceedings of the 7th International Conference on Greek Linguistics ICGL University of York (U.K.) 2005* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://icgl7.icte.uowm.gr/Goudi.pdf>
151. Harnad S. Cognitionis categorization [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cogprints.org/3027/>
152. Karpenko M. Onoma: Evolution / M. Karpenko // Abstracts. XXIII World Congress of Philosophy. – Athens, 2013. – P. 326.
153. Karpenko M. Diachronic semantic development of the term “onoma” / M. Karpenko // Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського. - № 17. – Одеса: Астропринт, 2013. – С. 64-69.
154. Keats-Rohan K. S. B. *Prosopography Approaches and Applications: A Handbook* / K. S. B. Keats-Rohan // Ed. K. S. B. Keats-Rohan, Ch.Settipani // *Prosopographica et genealogica*. – Vol 13. – Oxford : UniversityofOxford, Linacre College Unitfor Prosopographical Research, 2007. – 635 p.
155. Kent G.H. A Study of Association in Insanity / G. H. Kent, A. J. Rosanoff // *American Journal of Psychiatry*. – 1910. – № 67. – P. 317-390.
156. Lakoff, G. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. – Chicago: University of Chicago Press, 1987. – 57 p.

157. Langacker R.W. Foundations of Cognitive Grammar / R.W. Langacker. – Stanford: University Press, 1987. – V. 1. Theoretical Prerequisites. – 516 p.
158. Langacker R.W. Concept, Image, and Symbol: The Cognitive Basis of Grammar / R. W. Langacker. – Berlin ; N.Y. : Mouton de Gruyter, 1991. – 395 p.
159. Linko T.V. Zoonyms in Kazakh and Russian Languages / T. V. Linko. – Almaty : KSU, 1989. -
160. Methods in Cognitive Linguistics / Edited by M. Gonzalez-Marquez. – Amsterdam : John Benjamin Publishing Company, 2005. – 452 p.
161. Miklosich F. Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen / F. Miklosich. – T. XXI. – Wien, 1872. – S. 3 – 105.
162. Onomastics.co.uk [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://onomastics.co.uk/>
163. Potapenko S. I. Introducing Cognitive Linguistics : manual for students / S. I. Potapenko. – Nizhyn: Nizhyn University Publishing House, 2013. – 136 p.
164. Rospond S. Klasyfikacja strukturalno-gramatyczna słowiańskich nazw geograficznych / S. Rospond // Prace Wrocławskiego towarzystwa naukowego. – Ser. A, № 58. – Wrocław : Wyd-wo PAN, 1957. – 73 s.
165. Sjoblom Adapting cognitive linguistics in onomastics: Do proper names produce meanings? // http://www.kognitive-sprachforschung.uni-muenchen.de/events/2_dgkl/programme/programme_fri/abs_sjoeblom.html
166. Skok P. Prilozi k ispitavanju srpskohrvatskih imena mjesta / P. Skok // Rad Jugoslavenske Akademije znanosti j umjetnosti. – CCXXIV. – 1921. – S. 12–24.
167. Svoboda J. Grundsystemund Terminologie der slawischen Onomastik / J.Svoboda, V.Smilauer, L.Olivova-Nezbedov // Zpravodaj Mistopisn : Komise CSAV. – 1973. – № 14. – S. 1 – 280.
168. Talmy L. Foreword // Methods in Cognitive Linguistics Edited by M. Gonzalez-Marquez. – Amsterdam : John Benjamin Publishing Company, 2005. – P. 1-12.

169. Top 20 World-Famous Animals [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://listverse.com/2012/08/08/top-20-world-famous-animals/>
170. Trask R. L. Language and Linguistics: the Key Concepts / R. L. Trask. – 2nd ed. – N.Y.: Routledge, 2007. – 370 p.
171. Ungerer F. An Introduction to Cognitive Linguistics. – Harlow : Pearson Education, 2006. – 384 p.
172. Valentine T. The Cognitive Psychology of Proper names / T.Valentine, T. Brennen, S. Bredart. – N.Y.: Taylor and Fransis e-Library, 2002. – 206 p.
173. Vukadinović V. The toponyms of zoonymic origin / V. Vukadinović. – Niš : Prosveta, 1996. – 75 p.

СПИСОК СЛОВНИКІВ ТА ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

174. Большой психологический словарь / [сост. Мещеряков Б., Зинченко В.] [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vocabulary.ru/dictionary/30/>
175. Бутенко Н. П. Словник асоціативних норм української мови / Н. П. Бутенко. – Л.: Вища школа, 1979. – 120 с.
176. Бутенко Н. П. Словник асоціативних означень іменників в українській мові / Н. П. Бутенко. – Л.: Вища школа, 1989. – 326 с.
177. Бучко Д. Словник української ономастичної термінології / Д. Бучко, Н. Ткачова. – Харків : Ранок, 2012. – 256 с.
178. Зеленский В. Словарь аналитической психологии / В. Зеленский [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://vocabulary.ru/dictionary/11/word/geshtalt>
179. Ковалевська Т. Ю. Асоціативний словник української рекламної лексики / Т. Ю. Ковалевська, Г. Д. Сологуб, О. В. Ставченко. – Одеса: Астропринт, 2001. – 116 с.

180. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова В.З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина / Под общ. ред. Е. С. Кубряковой. – М.: Филол. ф-т МГУ им. М.В. Ломоносова, 1997. – 245 с.
181. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В. Н. Ярцевой. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.
182. Мартінек С. В. Український асоціативний словник: У 2 т. / С. В. Мартінек – Т.1: Від стимулу до реакції. – Л.: Вид-во ЛНУ, 2007. – 344 с.
183. Мартінек С. В. Український асоціативний словник: У 2 т. / С. В. Мартінек. – Т. 2: Від реакції до стимулу. – Л.: Вид-во ЛНУ, 2007. – 468 с.
184. Мифы народов мира. Энциклопедия. – Т. 1-2. в 2-х т. / Гл. ред. С. А. Токарев. – М.: Сов. энциклопедия, 1987–1988. – 1392 с. с ил.
185. Неаполитанский С. М. Энциклопедия буддизма / С. М. Неаполитанский, С. А. Матвеев. – СПб.: Институт метафизики, 2009. – 928 с.
186. Отин Е. С. Словарь коннотативных собственных имен / Е. С. Отин. – [3-е изд., пер. и доп.]. – Донецк: Юго-Восток, 2012. – 518 с.
187. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – [2-е изд., пер. и доп.]. – М.: Наука, 1988. – 189 с.
188. Русский ассоциативный словарь / под ред. Ю. Н. Караулова, Ю. А. Сорокина и др. – М., 1994-1998.
189. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.
190. Словарь ассоциативных норм русского языка / Под. ред. А. А. Леонтьева. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1977. – 192 с.
191. Словник античної міфології / [укл.: І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів]. – К. : Наукова думка, 1989. – 240 с.

192. Українська мова. Енциклопедія / Редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О. та ін. – [3-тє вид., зі змінами і доп.]. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. – 856 с.
193. Философский словарь / Под ред. М. М. Розенталя. – М. : Изд-во политической литературы, 1975. – 495 с.
194. Чернобров А. А. Ассоциативный словарь английских личных имен / А. А. Чернобров. – Новосибирск : Изд-во НГПУ, 1995. – 98 с.
195. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics / D. Crystal. – 6th ed. – Hong Kong: Blackwell Publishing, 2008. – 530 p.
196. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language / D. Crystal. – Cambridge : CUP, 1992. – 472 p.
197. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language / D. Crystal. – Cambridge : CUP, 2006. – 499 p.
198. EAT World Associations. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.eat.rl.ac.uk/cgi-bin/eat-server>
199. Evans V. A Glossary of Cognitive Linguistics / V. Evans. – Edinburg : Edinburd University Press, 2007. – 239 p.
200. Frager R., Fadiman J. Glossary of «Personality & Personal Growth» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vocabulary.ru/dictionary/36/word/geshtalt>
201. Free Encyclopedia of Cognitive Linguistics and Related Disciplines [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cogling.wikia.com/wiki/Categorization>
202. Onomastic terminology [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [:http://www.icosweb.net/index.php/terminology.html](http://www.icosweb.net/index.php/terminology.html)
203. Słowiańska onomastyka. Encyklopedia / Pod. red. Ewy Rzetelskiej-Feleszkoj Aleksandry Cieślikowej. – Warszawa; Krakow: Towarzystwo naukowe Warszawskie, 2002-2003. – Т. 1-2.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

204. Библиотека Максима Мошкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://lib.ru>
205. Бібліотека української літератури [Електронний ресурс]. – Режим
доступу:www.ukrlib.com.ua/
206. Project Gutenberg [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.gutenberg.org>
207. Аргументы и факты [Електронний ресурс]. – Режим доступу:www.aif.ua/
208. Газета.Ru[Електронний ресурс]. – Режим доступу:www.gazeta.ru/
209. Газета.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/newspaper/>
210. Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу:www.pravda.com.ua/
211. TheBBC [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.bbc.co.uk/>
212. TheCNN [Електронний ресурс]. – Режим доступу:[http:// edition.cnn.com/](http://edition.cnn.com/)

ДОДАТКИ

АСОЦІАТИВНИЙ СЛОВНИК ЗООНІМІВ

Частина 1.

1. **Фред** 19/24/5/9/6 *Крюгер* 3; актор 3; *Фреді Крюгер* 2; чоловік; віднесені вітром; ім'я чоловіка з *США*; фізика; бай-бренд; друг; *Гаррі Поттер*; хлопець; іноземець; *Фредді Мерк'юрі*; герой фільму; закон; науковець; герой; друг; *Зигмунд*.
2. **Фунтик** 15/30/1/10 мультик 7; свиня 4; порося 4; маленький 2; поросятко 2; фантик 2; персонаж із мультфільму; слоник; порося з мультфільму; фунт; мишка; папірець; цукерка; стерлінг; *Пунтик*.
3. **Кася** 24/30/5/6/0 коза 4; мася 3; коса 2; жаба; *Базя*; жінка; прізвисько; друг і черепаха; *Ася*; каша; дитя; ім'я; *Катя*; пестливе звертання; скорочення ім'я *Катя*; *Каста* (муз.група); не знаю; дівчина; дім; *Катерина*; мала; качечка; ім'я; киця.
4. **Босс** 16/30/2/2/0 начальник 12; шеф 3; голова 2; посада ректора; очільник компанії; біг-борд; *Барбос*; головний; пакет; відповідальний; бокс; сурок; собака; коса; біс; *Хюго*.
5. **Чіта** 18/26/4/4/4 *дріта* 6; *Дріта – маргарита* 3; пісня 2; п'яниця; місто; дівчина; ім'я; *Чіта* (місто); *Чіта-дріта*; героїня фільму; *дріта*(танець); кицька; італійка; кішка; танець; мавпа; місто; собака.
6. **Шоколад** 23/30/2/3/0 солодоші 5; какао 2; смачно 2; смакота 2; смачний та молочний; лісові горіхи; приємні солодоші; мармелад; чорний; гіркий; гарячий; цукерки; дитина; «*Корона*»; «*Мілка*»; смак; напій; дитинство; настрої; зефір; «*Корона*»; смакота; шок.
7. **Пантелеймон** 12/30/1/1/1 *Куліш* 10; святий 5; письменник 4; чоловіче ім'я 2; свято; ім'я; храм; кіт; тато, пророк; вулиця; казак.
8. **Венді** 23/ 27/5/6/3 плем'я 3; *Ванда* 2; не знаю 2; невідоме слово; індіго; село; гори; назва племені; слониха з мультика; слон; *Каспер*; *Пітер Пенн*; дівчинка; персонаж з фільму; щось; машина; *Ганді*; остріп; англічанин; собака; загадка; *Фенди*; бренди.
9. **Мідорі** 17/28/4/5/2 помідори 10; *Федора* 2; місто 2; село; сидори; не знаю; ім'я; жінка *Мидора*; слов'янське ім'я; гори; *Мийдодир* (мультик); *Майори* (квіти); майоріти (виднітися); спиртне; салат; дари; мед.
10. **Пломбір** 7/30/0/0/0 морозиво 21; дитинство 3; смак 2; холод; спогади; йогурт; бригадир.
11. **Микита** 19/29/5/8/1 хлопець 4; ім'я 3; *Лис* 3; *Хрущов* 2; хлопчик 2; чоловіче ім'я 2; кіт; вчитель; лис; брат; племінник; друг; *Нікіта* (муз.група); байка; «*Фарбований лис*»; *Любава*; маленький; лінивий; *Михалков*.
12. **Бровко** 16/29/4/4/1 собака 8; пес 6; мультфільм 2; *Марко*; союз; бревно; *Сірко* – бровко; *Петро*; пес з казки; персонаж; *Левко*; друг; здоровий; кличка; чорний; брова.
13. **Котофей** 15/30/2/9/0 *Кім* 7; кіт 7; котик 3; казка 2; *Кім* з феєю; кіт і фея; персонаж; нагорода; *Іванович*; кіт фея; пан-коцький; фея; картопля; картофан; богатир.
14. **Круть та Верть** 17/30/0/0/0 миші 10; казка 3; миша 2; гра 2; круть та верть; персонажі казки; дзига; миші з мультфільму; персонажі; мультфільм; дитинство; герої казки; весело; брати; гайка; ляпс; брати.

- 15. Михайло Михайлович 19/30/4/10/0** Поплавський 7; ведмідь 4; вчитель 2; дядько 2; молдован; зам.декана; ім'я та по-батькові; *Михасик; Коцюбинський*; особа; *Грушевський*; персона; директор; друг; начальник; викладач; сусід; співак; дідусь.
- 16. Топ 17/26/0/0/4** одяг 4; майка 3; чарт 2; вершина 2, топ пісень 2; мода 2; 100; сто; найкращий; модель; самі кращі; рейтинг; десять; тіп*топ; таблиця; крок; один.
- 17. Тутті 14/26/1/1/4** фрутті 8; цукерка 3; *Тутті-фрутті* 3; пісня 2; там; мишеня; ім'я; команда; чай; лялька; сік; іноземка; шоколад; фрукти.
- 18. Євдокія 17/30/7/7/0** бабуся 8; жінка 5; жіноче ім'я 2; мама 2; гарна жінка; слов'янське ім'я; дівчина; *Дуня*; знайома; *Романова*; фільм; сусідка; *Іванівна; Харитя; Степанівна*(учитель); *Петро; Євдоха*.
- 19. Пан Коцький 15/30/1/1/0** казка 10; кіт 4; котик 3; персонаж 2; забула; кіт – ледар; персонаж народної казки; кіт з кіт; чоловік; казковий персонаж; *Кім у чоботях*; цікавий; шоколадка; лисий; казковий.
- 20. Барбос 13/30/4/4/0** собака 8; пес 6; *Собака 4; Пес 3*; план «*Барбароса*»; песик; собачка; друг; стрункий; цуценя; киця; босс; *Барбадос*.
- 21. Будимир 18/27/2/3/3** ім'я 7; буде мир 3; мир 2; власний; чоловіче ім'я; *Казимир*; давньослов'янське чоловіче ім'я; *Микола*; старовинне ім'я; місто ; будинок; будити світ; *Півень*; молот; гетьман; король; річка; великий.
- 22. Тур 21/30/3/3/0** бик 6; кінь 4; тварина 2; *Євро*; велика рогата худоба; буй-тур; ігровий тур; подорож; корова; *Кирило*; місто; тур світом; турнір; змагання; поєдинок; фортеця; *Київ*; змагання; пригода; бог; екскурсія.
- 23. Замунь 24/27/2/4/3** заманити 2; *Китай 2*; корова 2; шампунь; незрозуміле слово; мучити; ім'я жінки з *Китаю*; ім'я жінки; японське ім'я; негатив; далеко; забути; курінь; муть; мілина в річці; мілина; ліс; *Умань*; задумка; болото; риба; мунь; місто; чарівне місто.
- 24. Род 15/29/0/0/1** сім'я 9; родина 5; рід 2; сімейство 2; народ; комод; бог міфології; популяція; систематика; рій бджіл; козацький; гриби; заняття; великий; урод.
- 25. Люб 20/30/4/7/0** любов 4; коханий 4; *Нелюб 3; Любов 2*; хлопець 2; чоловіче ім'я; гарнюня; доля; любити; милий; добрий; чоловік; *Люба (ім*я); Любчик* (прізвище товариша); любисток; квітка; кохання; боротьба; ім'я; біль.
- 26. Нелюб 21/30/4/6/0** ворог 4; чоловік 3; *Люб 2; Любов 2*; чужий 2; ненавиджу; ненависть; чоловіче ім'я; нехороший; злий; не прошений; не милий; не любов; недруг; небажаний; *Люба (ім*я); Любчик* (прізвище товариша); любисток; квіткаворог; біль; зрада.
- 27. Лепа 22/28/1/1/2** липа 5; халепа 3; лапа; сапа; ріпка; неправда; брехня; щелепа; місто; болото; хвастун; молоти язиком; плащ; дурень; калюжа; дівчина; клей; брудний; тавро; лінь; дурепа; *Лепс* (співак).
- 28. Бурмило 27/29/3/3/1** ведмідь 3; *Дормео; Міла*; бик; великий чоловік; ім'я з негативним відтінком; *Людмила*; злюка; сердитий; невдаха; персонаж; істота; казка; сильна людина; непривітна людина; грубіян; хам; собака; токар; ураган; поганий; мило; бульбашка; бур; брррр-мило; буран; він.
- 29. Стратим 17/30/1/1/0** страта 5; ім'я 4; кара 4; смерть 3; чоловіче ім'я 2; не стратим; горим; покарання; страчувальник; *Стратівка* (село); ім*я друга; не знаю; відьма; поєдинок; прізвище; витрачати; витрати.
- 30. Цмок (Змок) 16/25/0/0/5** поцілунок 8; замок 2; чмок 2; коц; промок; дощ; мокрий; дощ; звук; змій; дощ; намокнути; змова; людина; королева; губи.

Частина 2

1. **Dolly 25/32/9/15/0** *Dolly Parton* 3; *Parton* 4; child 2; *Polly* 2; *Dolly Parton*, famous country singer; *Madison*; children's doll; sheep; evil; cute girl; sheep; *Barbi*; *Cabbage patch kids*; shoes; *Action man*; *Molly*; sweets; boyfriend's mum; the doll; toy; toys; dolls house; singer; reminds me of being a child; working 9 to 5 (song) .
2. **Larry 26/32/8/10** happy 2; alone 2; *Harry* 2; loner 2; *Barry* 2; the lamb 2; A guy my mother dated; "*Bud*" *Melmun* (skit comedian); numbers television character; *Hagman*; window; happy as; farmer; lonely; the cat; *Bob*; person; I don't know; the elephant; boy; name; school; happy as *Larry*; lorry driver's name; *Larry the lobster*; *Lanky larry*.
3. **Maru 26/29/8/8/3** foreign name 2; place 2; food 2; A city in *South America*; *Maroon*; II; *Mara*; *The mighty boosh* (TV programme); foreign; sad; sea creature; never heard of it; exotic; *Fantasy Island*; *Tora*; lesbian; mushroom; love; unknown; food (dessert); *Mariang* (pudding); ocean; girl; bbamboo; *Bedknobs and broomsticks* (film); sounds like a herb.
4. **Bubbles 24/32/5/5/0** bath 5; soap 3; pop 2; fun 2; an adult dancer; peaches; *Michel Jackson*; children; happy; water; blowing; happiness; *Mickle Jackson*; *Magee* (Scottish surname, character , book); *West ham* (football team); all the time; blowing bubbles- children; gum; playing; *Powerpuff Girls* (cartoon names); personal space bubble; bubbles; fun; bubbles in the air.
5. **Max 27/31/8/8/1** dog 3; power 3; my friend in Odessa; *Headroom* (1st digital personality creation); car; *Clifford*; God son; imum; boring; a million; *Maximillion*; movie; money; *Head Room*; *Powa* (tv character); geeza (dude); crisps; dog's name; night; names or size (minimum/maximum); strength; a million; name; friend; *Mad Max* (film character); *Maximillium*; *mighty max*.a kidsboy from my childhood.
6. **Baby Luv 23/32/3/3/0** love 4; song 4; weird 2; babies 2; Aww 2; nickname for a small girl; "*The supremes*" (band 60); pregnancy; songs; son or daughter; you; dolls; dauter; wrong; daughter; *Nicole Scherzinger*(singer); marsha; unknown; cute; music; puppies; sweets; a song by *diana ross*.
7. **Gizmo 21/32/5/11/0** *Gremlins* 6; gadget 5; *Gremlin* 2; cartoon character 2; gadgets; dog; the dog; my dog; character from the movie '*Gremlins*'; *The Flintstones* (space creature); techn; game; TV remote; name; cartoon; film; cat; electronics; controller; can't remember; a friend's dog is called *Gizmo*.
8. **Witchitar 26/31/7/9/1** *America*3; witch 3; witch craft 2; evil character in a children's play; *Kansas* (state) *Wichita* (city); magic; *Lineman* (song); guitar; what you on abat; scary witch; picture; witch doctor; place; *Avitar* (film); *Canada*; I don't know; food; wheelchair; witches; unknown; superstar; *Zombieland*; childrens TV; nothing; sounds like a character from a fantasy novel.
9. **Hardey 27/31/6/9/2** *Laurel* 4; motorbike 2; nobel character in a children's play; boys; hardware; *Ed*; hard working; clothes; peak-a-boo; dojjy name (weird); fatty; handy man; uncle; strong; man; hard man; comedian; *Boys* (*Hardy boys*); the dog; tough; unknown; friend; ale; *Lawrence*; *Hardy boys*; *Harley*; someone who is tough.
10. **Keiko 28/31/9/12/0** *Japan* 4; nickname of a friend of mine in *Florida U.S.A.*; cat name; boxing; camera; peak-a-boo; dojjy name; ugly; music note; restaurant; whale; cat; *Jones*; sicko; cartoon; monkey; I don't know; *Coco*; fighter; unknown; chocolate; coffee; *Ikea*; *Cola*; *Atari* (*Manga* film) (anime film name); *Lilo and Sticth*; kilo; *Hiako*; the name of a fish.
11. **Horton 25/32/10/14/0** *Hears a Who* 4; elephant 3; old man 2; old persons name; *Hears a ho*; *Hears a who!* book; *Horton* hears a who. *Dr. Zeus*; cake; posh; character; town; *Creccent Street* name; *Somer Set*; the man; hospital; town; I don't know; clock; *Christmas* film; horn; man; reminds me of the children movie cars; *Old English* gentleman; *Hoo*; *Old British* name.

- 12. Melman 25/29/7/7/1** cartoon character 2; melon 2; unsuccessful action hero; mailman; melon seller; *Superhero*; dogs; *Helmans Mayonaise*; film character; *Madagascar*; yellow; do not know; confusion; Jewish; *Selman*; milk man; gentleman; name; man called *mel*; the fish; don't know; melon; unknown; exotic; *Morman*; cartoon; strange; *Sabrina* the teenage witch; postman; giraffe.
- 13. Patrick Star 30/32/14/15/0** *Dirty dancing* 2; movies 2; *Sponge bob Square pants*; *Spongebob Squarepants*; *spongebob*; *Sponge bob*; pop singer; *Renneth Starr* (politician); *Patrick Swazey*; rock star; singer; music; celebrity; pink; *Ireland*; confusion; *Star trek*; gay; famous; TV; *St. Patrick's day*; *Rocky*; fish; film star; stars?; celebrity; *Patrick Swazey*; reminds me of *Sponge Bob*; *Moon*; famous person.
- 14. King Kong 11/30/6/6/0** monkey 11; gorilla 8; ape 3; The 1972 film with *Jeff Bridges* and *Jessica Lang*; *Fay Wray* (actress 33); *Mackenzie*; not real (fake); film; abroad; *Big Monkey* – movie; *Big Gorilla*.
- 15. Boomer 27/30/6/7/2** *Australia* 2; rang 2; dog 2; my first dog; *Esiason* (ex football player); activity equipment; kangaroo; *Superhero*; character; young; don't know; rabbit; loud noise; gun; bomber; zombies; I don't know; the dragon; bang; car; unknown; explosion; *Gears of war* (video game); reminds me of *Boomerwrang* – childrens TV; *Nellis Air force* base; box; big explosion.
- 16. Moby-Dick 16/33/3/3/0** whale 15; book 4; big white whale; classic novel; *Melville*; fish; old; person; story character; wales; film star; writing; author – very famous; reminds me of the film *Matilda*; *Big Fish*, famous story.
- 17. Bagheera 28/32/7/12/0** *Jungle book* 4; Tiger 2; city in *Africa*; *Bagharad Gita* (sacred book); type of bay; asian ; place; sweet; foreign; What? ; *Lion king*; book; *Bagman*; bag head; fairytale; I don't know; jungle; cubs; chisps; unknown; diahoria; dhorieah; *India*; *Bam Margora* – skateboard; skateboarding; shopping; name; *Jungle book* tiger.
- 18. Rikki Tikki Tavi 31/33/7/7/0** nursery rhymes 2; Tock 2; tok; musical group for children; *Kipling*; Chinese; hawian; raccoon; name; Indian food; *Hawaii*; *Paticake*; *Jungle book*; never heard of them; culture; sinig; funny; *Rikki Martin*; curry; otter; I don't know; *Hawiae*; cubs; unknown; dance; martial art; confusion; *Bugsy Malone* (film character); funky; a nice name, rhymes nicely.
- 19. Barghest 30/30/6/6/2** city in the far *East*; *Ernest Bognine* actor characer); Carboot sale; outdoor jacket; *India*; *Farghest*; place; foreighn; funny; bag brand name; bar guest; forgein countres; confusion; East; vampire; Jewish; European; I don't know; boat; don't know; sunshine; unknown; cheap (bargin); bargin; city; *Iraq*; jungle theme; *Bucharest*; tool; an Indian name.
- 20. The Loch Ness 13/32/5/11/0** monster 15; *Scotland* 5; Scottish 2; Mythical Scottish sea monster; urban legend; *Nessy*; river in *Scotland*; monster in *Scotland*; *Lake district*; myth; *My Gold Duke of Edinborough expedition* canoeing along *Loch Ness*; lake; famous Scottish legend
- 21. Cath Palug 28/29/5/5/3** foreign 2; name of a city in *the Far East*; *Malaysia*; type of bedding; cat plug; bath plug; dojjy name; English; charger; scout leader; author; strange; weird; Indian; lady; I don't know; poet; don't know; hair dryer; unknown; *Catherine*; books; bath; girl; *Captain Pugwash* (cartoon); *Cathy*; game; n/a.
- 22. Ocean 19/31/5/6/0** water 7; blue 3; sea 3; waves 2; *Pacific* 2; seas; *Atlantic / Pacific*; big; sailing; swimming, scuba; *Aquaman*; sea salt; *Atlantic*; 11; sea/beach/holiday; *Oceans 11*; ocean waves song; breeze; the big deep blue.
- 23. Artio 25/30/6/6/2** painting 4; art 2; arty 2; nobel character in children's play; *Arctic Ocean*; Italian name; artic; *Italy*; choke vegetable; foreign; *Shakespeare*; Roman; food; European; Spanish man; cartoon character; *Da Vinci*; air; unknown; *Greece*; *Arcturus* (star); anime name; artichoke; paint; Greek mythology.
- 24. Henwen 28/31/10/10/1** welsh word 2; chickens 2; foreign 2; name of a city in *the Far East*; heaven; witch; *Fenwick* (place in America); party; *Penken*; hoover; farm yard animals; *Lord of the rings*;

North Wales; *Hegwig* (owl from Harry Potter); fish/pet; *Hawaii*; I don't know; don't know; carrot; 3 unknown; *Halloween*; birds; farm; *Genwen Henwen*; blank mind; *Glen*; hen; a type of material.

25. Corchen 26/29/3/3/3 kitchen 2; vegetables 2; scorch 2; fictional town from an adventure story; pregnant chicken; food; cold; conker (chestnut); sea animal; dunno; cork screw; nut; town; shell; *Lord of the rings*; *Horhen*; forign; animal; I don't know; caution; torch; ham; unknown; sounds like cohen as in *Cohen brothers* (film directors); ear; n/a

26. Cuchulainn 30/30/3/3/2 name of a city in *South America*; go go ga job; remains me of criculle; russion; *Slovakia*; bird; creature; foreignn; ferigen; cuscus; don't know; children; foreign; dogs; nine tails; Russin; *France*; Irish; Russian; circulation; Spanish; flames; unknown; ciricular; hamster; confusion; struggling to pronounce; cuisine; cirriculum; n/a.

27. Splendid Mane 19/31/1/1/1 horse 11; lion 3; a horse; lions; name of a racing horse; sugar; suger artificial; cheese; posh; nice; hourse; pain; I don't know; *Splendid Man*; unknown; splend; maze; lions mane looking good; a horse's mane.

28. Badb 27/30/12/15/1 *Bad boys 2; Bad boy 2; good 2; Badboys; Bad Boy ; Badboys (film); Bad boys song; bad boy; baby; evil character in a children's play; Bagdhad; name of my dog; Badbee; Fab lolly (a type of an ice cream); Indian; sheep; story; Bambi; ----oss; animal; naughty letter!; boys; bobbie; unknown; flat cap; Will Smith; Max.*

29. Glas Ghaibhlann 29/30/4/4/3 glass 2; glass maker; glass window; glass cabinet; glass Gobilyn; glass house; name of a town in *Scotland;Caribbean Sea*; hot air; balloon; awesome name; rubbish; Indian; man; confusion; windows; what; *Pakistan*; middle east; Welsh mountain; Russian; Thai; festival; unknown; gas; vegtables; foreign name sound easy to pronounce; mountain; *Ghandi*.

30. Aonbar 24/26/1/1/4 bar 3; baron; I'm in the bar; something weird; *Bairon*; barber; millionaire; iron bar; a bar of milk chocolate; palace; strange name; nothing; bra; rubbish; "A" is on bar; far east; beer; car; I see far; Indian; star; city; magic; drink.

Частина 3

1. Алиса 18/30/8/8/0 *Алиса– в стране чудес 6; лиса 4; Страна Чудес 4; девочка 2;сказка; 50 капель валерьянки; Гостья из будущего; Страна-Зазеркалье; писатель детский; Лиса; платье; Селезнёва; чудо; чудеса; чудес; Булычёв; имя; Чеширский кот.*

2. Белка и стрелка 11/30/1/1/0 космос 14; собаки 4; собака 3; ракета 2; собачки; собаки-космонавты; космонавты догагаринцы; космонавты; сказка; полёт в космос; *Гагарин*.

3. Дорофей 25/28/5/5/2 кот 4; гусь; русское старинное имя; античность; *Греция*; имя; *Тимофеевич*; меланогастер (дрозофилла); язычн. Бог; не знаю; летопись; сон; мальчик; медикаменты; подарок фей; волшебство; бабушка; славянин; трофей; греческий бог; морфий; шалфей; *Андрей; Ёлкин*.

4. Мастрояни 21/27/6/12/4 *Марчелло 5; Италия 2; скрипка 2; Марчело Мастрояни- итал. артист; лидер; актер; кино; не знаю; конь; население; это кто?; древние славяни; режиссёр; паста; кавказец; Грузия; матрос; настроенье; магистраль; Хиросима; Токояки*

5. Маги 22/28/1/1/2 *Гарри Поттер 3; волшебники 2; волшебство 2; бульон 2; колдуны 2; волшебник; собака; колдовства; тайныезнания; фокусы; заклинания; экстрасенс; чудеса; игры; друиды; чудо; гадалки; магич-е деяние; кубик; кубики; нат; драги.*

6. Эрмитаж 22/30/4/4/0 музей 8; картины 2; выставка 2; галерея 2;картина; *Москва*, выставка для приезжих; *Путер*, сосредоточение искусства; картинная галерея; ретро; живопись; зал;

Санкт-Петербург; большой коридор; беляш; экипаж; большое красивое здание; искусство; кафе; *Франция*; великолепный музей.

7. Вадик 24/30/4/4/1 друг 3; парень 2; сосед 2; имя мужское; братан; брат; мужское имя; малочик; имя мальчика; мой родственник; *Длинный*; женщина; *Юрдик*; гараж; имя; одноклассник; дитя; муж; парень; велосипед; маленький мальчик; друг, одноклассник; *Лада*; *Шинкарук*.

8. Буся 18/30/2/2/1 кошка 10; собака 2; бусинка 2; бабушка 2; йокширский терьер; белая болонка с нашего двора; кот; малыш; бабуса; комплимент; котик; я; маникюрщица; имя крысы; бусы; какое-то домашнее животное; *Жучка*; *Дуся*.

9. Батыр 20/27/8/10/3 хан 6; *татаро-монгольское иго*; *Хан*; овчарка; *Казахстан*; произведение; *Бахчисарай*; пас; гопник; начальник *С-инженеринга*; *Sengin.*; директор; *С-инженеринг*; богатырь; монгол; певец *Батырхан Шукенов*; калмык; прозвище; история; *Батый*; *Улан*; старорусское слово.

10. Кинг 18/30/7/14/1 *Стивен* 7; король 5; лев 2; *Конг* 2; *Лютер Мартин Кинг* и *Кинг*-соврем. писатель; писатель; *Лютер*; перевод; ужасы; король лев; книги; конг; триллер; *Риплинг*; писатель; киноночь; *Стивен-король ужасов*.

11. Кот Матроскин 17/30/5/14/0 *Простоквашино* 10; мультфильм 2; тельняшка 2; гитара 2; мультик 2; молоко; детство, мультики добрые светлые; колбаса; полоска; *Гаврюша* – ко мне!; кошак; сказка; чёрно-белый; полосатый кот из мультика; м\ф «*Простоквашино*»; *Пёс Барбос*; СССР.

12. Белый Бим Черное Ухо 26/27/1/1/2 Фильм 2; кино; печальная грусть; фильм из детства; собака, грустный фильм; слезы; *Мосфильм*; собака; щенок; печалька; ухове́ртка прибрежная; фильм; собака; печаль; грусть, слёзы; роман; советские фильмы; собака с чёрным ухом; верный пёс; кинофильм душевный; рассказ; мультфильм; фильм; дворняжка; волк; преданность; золотая лихорадка.

13. Шарик 25/30/6/8/0 собака 4; *Простоквашино* 3; пёс 3; дружок; воздушный; в гостях у *Барбоса*; дворняга; будка; *Матроскин*; собачка; *Пёс*; кубик; брат вышенаписанного; пёсик у папы; м\ф «*Простоквашино*»; охота; дворняжка; и *Бобик*; из *Простоквашино*; собственное имя собаки; цепь; *Балбес*; игла.

14. Бонифаций 21/30/4/4/0 лев 7; кот 4; лев в тельняшке; лев *Бонифаций*, мультик; милый мульт, дети; мультфильм; лето; кино; учёный; смешное имя; непонятное слово; купальник; *Гораций*; миф; лев из мультика, негрityта; человек; *Рожео и Джульета*; мультик, лев; пёс; толстый кот; банан

15. Кот Бегемот 22/29/8/18/1 *Мастер и Маргарита* 5; *Булгаков* 4; *Азazelo*; сказка; *Москва*; чёрный; *Мастер*; неординарный персонаж; так кот или бегемот?; черненький; спирт; чудовище; *Воланд*; кот из *Мастера и Маргариты*; *Бегемот* и кот; мистика; абармот; мультфильм; огромный живот; *Маргарита*; *Берлиоз*; *Булгаков*, магия, дьявол.

16. Гена 9/29/2/2/1 крокодил 21; детство; гармошка; *Тихан*; отец моего друга; чебурашка; нос мультяшного *Гены*; папа моей подруги; добрый крокодил.

17. Мухтар 16/30/1/1/0 собака 11; пёс 3; овчарка 3; ко мне!; ко мне; нем.овчарка; граница; служба; пограничник; собака из фильма; сериал; милиция; пёс моего брата; крутой пёс; дедушка; *Рекс*.

18. Кот Баюн 25/28/3/3/2 сказка 3; колыбельная 2; драчун; подушка; рыжий кот из мультика; колыбель; *Конго*; идет налево – песню заводит, направо – сказку говорит; персонаж; я бы так не назвал; пивец; звание; мультик; чудо; кот, гуляющий сам по себе; спящий кот; большой кот; весёлый кот; мульт.герой; русские народные сказки; сказочник; седативная трава для котиков; *Бабай*; колыбель; *Лукоморье*.

19. Конёк-Горбунок 22/29/2/2/1 сказка 7; *Ершов* 2; мультфильм; уроки мудрости; молодость; изумрудные орешки; маленький, но очень гордый конь; скатерть-самобранка; сказочный герой;

работа; нестандартный кот; три ванны; сказка, детство; лошадь; три брата; морской конёк; маленький морской конёк; красивый конь; мул; *Пёс-Барбос*; печка; осёл.

20. Василиск 22/30/4/4/0 змей 5; дракон 3; цветок 3; трава?; обелиск; былины; мифология; берег; ?; *Базилевс*; *Василёк*; герой; мифология; ярко-синий; парень; человек *Вася*; цветок василёк; чудище; окаменение; богатырь; мак; *Гарри Поттер*.

21. Михаил Потапыч, Топтыгин 20/30/5/6/0 медведь 10; и *Маша*2; герой-медведь; медведь добрый из сказки; *Лиса-Алиса*; *Русь*; литература; отчество; *Мишка-косолапый*; книжный персонаж; два *Миши*; мужик; родственники; мишка; сельские люди; сказка; странность; богатырь; странные отчества; валенок.

22. Семаргл 25/25/5/5/6 хорошее название для горы; смарагд; *Древняя Русь*; огош; черт- знает-что; сама придумала?; огонь; *Абыр Валг*; тоже пас; инопланетянин; существо; цветок; кот; язык, изгибающийся, чтоб это прочесть; глаз с 7 ресничками; семь; сигареты; сергал; каменный; компьютерная игра; бог; *Сенегал*; *Горлуш*; *Властелин колец*.

23. Див 22/29/1/1/1 чудо 6; дива 2; диво2; американец; *Диво-дивное*; -div- программирование задача; волшебник; сокращенное слово; программирование; рубин; лев; *Джин*; смотр; сокращенность; новизна; восторг; имя; волшебник; тэг в html; славянский бог; язычество; *Стив*.

24. Летавец 22/24/4/4/6 *Литва* 2; летописец 2; прибалт; правильно – литовец!; письменность; *Латвия*; корабль; *Гришковец*; фиг знает; улетевший; я в шоке; нация; старец; волшебник; корабль; лёт; самолёт; продавец; молодец; ларец; ленивец; *Ползавец-Мерзавец*.

25. Огняник 22/30/3/3/0 огонь 5; цветок 3; огниво2; огнево; пламя 2; огонь, *Бог огня*; *Андерсон*; древнее что-то; цветок огненный; сказка; спички; тепло; что-то горящееся; нужно читать книги; костёр; сказочное существо; огонёк; огненный; жаркий; уголёк; *Водяной*; домовый.

26. Гамаюн 19/20/1/1/10 кот 2; обезьяна; река; гамак; фамилия; птица; гамадрил; персонаж; та что это?; племя; трубка; чудовище; цветовая гамма; гамма частицы; боюн; сказочный герой; кот *Баюн*; славянский бог; «Omnia mea mecum porto».

27. Сирин 24/26/4/5/4 сирень 2; сирень 2; арабы; житель *Сириш*; вещество; футбол; трава;; аминокислота; фамилия; имя; человек; птица; *Гарри Поттер*; животное; водный; сирена; серый цвет; *Сирин*; филин; аминокислота; *Херон*; стронций.; *Сирия*, восток.

28. Вырия 18/20/3/3/10 *Фурия* 3; девушка; выдра; вепрь; купание; ров; *Сварга*, *Рай*; выхухоль;тоже имя; имя; болото; собака; ведьма; буря; выр; бурьян; *Вий*; высь.

29. Жива 19/28/1/1/2 жизнь 5; вода 5; мертва 2; жила; - “я”-; здорова; я; жаба; живое; не мёртвая; колосья; трава; живая вода; хорошая погода; нажива; мертва; *Шива*; мёртвая вода; здорова.

30. Змей Горыныч 25/30/4/4/0 дракон 5; сказка 2; герой; *Змей Гордыныч*; сказка, богатырь; в гостях у сказки; регенерация; богатырь; триголовая ящерица; трёхглавый; чудак; три головы; добрый; кощей-бессмертный; трёхглавый; царевич; змей с 3 головами; детская скаска; *Баба Яга*; трёхглавый; русские сказки; отрубленная голова; *Хотабыч*; *Илья Муромец*; богатыри.